

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ**

**ΜΥΛΩΝΕΡΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΑΕΜ 2413
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΜΑΡΤΙΟΣ 2016**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ
ΣΚΙΑΔΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ**

«ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ»

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Όνομα & Επώνυμο Συγγραφέα (Με Κεφαλαία):

ΜΥΛΩΝΕΡΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ του ΙΩΑΝΝΗ

Υπογραφή (Ολογράφως, χωρίς μονογραφή):

Ημερομηνία (Ημέρα – Μήνας – Έτος):

31 ΜΑΡΤΙΟΥ 2016

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Προδιάθεση - Σκιαγράφηση της επίμαχης προβληματικής	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	10
ΤΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΩΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	18
Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ	18
2.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	18
2.2. Η ένταξη της αθλητικής δραστηριότητας στους κανόνες της ενιαίας αγοράς και της ελευθερίας του ανταγωνισμού	19
2.3. Η δειλή εμφάνιση μιας «δικαιοδοσίας» του αθλητισμού	23
2.4. Η δημιουργία ενός διακριτού υποσυστήματος πολιτικής για τον αθλητισμό στην ΕΕ	25
2.4.1 Το προ Bosman υποσύστημα πολιτικής για τον αθλητισμό	27
2.4.2 Το μετά Bosman υποσύστημα πολιτικής για τον αθλητισμό	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	39
Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	39
3.1. Οι Υποθέσεις Walrave, Donà and Heylens cases	39
- Walrave v. Union Cycliste International 1974	41
- Donà v. Mantero	45
- UNECTEF v. Heylens	49
3.2. Η εμβληματική απόφαση URBSFA and others v. Bosman	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	57
ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ – ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ, COUBERTIN	57
4.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	57
4.2. Η “Λευκή Βίβλος” του 2007 για τον Αθλητισμό	59
4.3. Το “Σχέδιο δράσης Pierre de Coubertin”	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	65
Η ΑΠΟΝΟΜΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ	65
5.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	65
5.2. Το καθεστώς και η συνοχή της πολιτικής για τον αθλητισμό της ΕΕ μετά το άρθρο 165 ΣΛΕΕ	66
5.3. Ο ενισχυμένος ρόλος της Επιτροπής στον τομέα πολιτικών για τον αθλητισμό – Το πρόγραμμα Erasmus+	74
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΕ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ .	78
Βιβλιογραφία Ξενόγλωσση	84
Βιβλιογραφία Ελληνική	85
Αρθρογραφία – Εφημερίδες – Επιστημονικά Περιοδικά	86
Δικαστικές Αποφάσεις	88

Διαδικτυογραφία 89

Προδιάθεση - Σκιαγράφηση της επίμαχης προβληματικής

Μελετώντας τον αθλητικό χώρο, είτε ως απλή δραστηριότητα είτε ως δραστηριότητα με ακραιφνώς οικονομική διάσταση, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως αν μη τι άλλο, πρόκειται για έναν ιδιάζοντα χώρο με πολλές ιδιαιτερότητες. Ως αθλητισμός, ορίζεται η συστηματική σωματική καλλιέργεια και δράση με συγκεκριμένο τρόπο, ειδική μεθοδολογία και παιδαγωγική, δια των Ολυμπιακών ή μη αθλημάτων, με σκοπό την ύψιστη σωματική απόδοση ως επίδοση σε αθλητικούς αγώνες, στο αθλητικό και κοινωνικό γίνεσθαι.¹ Ααναμφισβήτητα, ο αθλητισμός, αποτελεί ένα κεφαλαιώδες κοινωνικό φαινόμενο. Η δομική του μορφή και περιεχόμενο, συνιστά την συμπερίληψη ενός ευρέως πλέγματος άλλων κοινωνικών δικαιωμάτων τόσο σε ατομικό όσο και υπερατομικό επίπεδο με κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές έννομες συνέπειες. Από κάθε άποψη, ο αθλητισμός στην ιστορική του διαδρομή από το παρελθόν μέχρι στις μέρες μας, συνιστά ένα κοινωνικό φαινόμενο του οποίου η μοναδικότητα, εδράζεται στο γεγονός ότι επιτελεί πολύ σημαντικές λειτουργίες στον κοινωνικό χώρο.² Τόσο λοιπόν οι άνθρωποι, όσο και τα κράτη, αναγνωρίζουν τη σπουδαία σημασία του αθλητισμού για τους ανθρώπους, συμφωνώντας ότι καμία άλλη δραστηριότητα στον κοινωνικό χώρο, δεν είναι σε θέση να επιτελέσει ένα σύνολο λειτουργιών, οι οποίες αναγνωρίζονται ως καίριες.

Μεταξύ άλλων στις λειτουργίες αυτές, συγκαταλέγονται, η κοινωνική λειτουργία, καθώς ο αθλητισμός βοηθά στο να καταπολεμηθούν τόσο ο

¹ Μαλάτος Ανδρέας. (2000) *Η επιστημονολογική προσέγγιση του αθλητικού δικαίου*, Αντ. Ν. Σάκουλα Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 20 επ.

² European Commission, D-G X, Commission Staff Working Paper. “*The Development and Prospects for Community Action in the Field of Sport*”. Brussels, 29.9.1998, στο <https://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Looseleafs&id=SPORT20100164>

ρατσισμός και ο κοινωνικός αποκλεισμός, όσο και η βία. Επίσης, είναι το κατάλληλο εργαλείο για τη λειτουργία της δημόσιας υγείας, καθώς η σωματική δραστηριότητα διατηρεί και βελτιώνει την υγεία των ανθρώπων, η εκπαιδευτική λειτουργία, καθώς ο αθλητισμός, πολύ περισσότερο από μια καθημερινή ενασχόληση, οδηγεί στην ισορροπημένη προσωπική ανάπτυξη των ανθρώπων, και τους παρακινεί να αναπτύξουν και να υιοθετήσουν ηθικές αξίες για τον θεμιτό ανταγωνισμό, το ομαδικό πνεύμα και την δικαιοσύνη³. Επιπλέον ο αθλητισμός επιτελεί σημαντική πολιτιστική λειτουργία, καθώς είναι μια δραστηριότητα που δίνει την ευκαιρία στον άνθρωπο να ενσωματωθεί στο κοινωνικό του περιβάλλον και να αναπτύξει δεσμούς φιλίας με άλλους ανθρώπους. Τέλος, η αθλητική δραστηριότητα, επιτελεί μια πολύ σημαντική ανθρωπιστική λειτουργία στα πλαίσια του διεθνούς περιβάλλοντος καθώς ενώνει τους λαούς, και τους ενθαρρύνει σε διεθνή συνεργασία και ειρήνη μέσα από τα ιδεώδη που εμπνέει.

Κατά τα τελευταία κυρίως χρόνια, είναι γεγονός ότι παρατηρείται μια ραγδαία ανάπτυξη, των δραστηριοτήτων που άπτονται του αθλητισμού, μέχρις του σημείου, να καθίσταται ο αθλητισμός ένα κοινωνικό φαινόμενο μεγάλης δυναμικής. Η παγκόσμια αθλητική έννομη τάξη διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Αυτό οδήγησε στην ανάγκη να θεσπιστούν ορισμένοι γραπτοί κανόνες για να ρυθμιστεί η οργάνωση των αθλητικών δραστηριοτήτων. Ο Αθλητισμός, έχει πλέον καταστεί θεσμός με εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χαρακτήρα. Συνιστά μια από κάθε άποψη πολυσχιδή δραστηριότητα, στο πλαίσιο της οποίας αναπτύσσονται δυναμικές σχέσεις και ανακύπτουν ζητήματα αιχμής, τα οποία απαιτούν ρύθμιση.

Σε αυτά τα πλαίσια, το δίκαιο, καλείται να συμβάλλει στην εύρυθμη λειτουργία της αθλητικής και αγωνιστικής δραστηριότητας. Οι ιδιαιτερότητες του αθλητικού φαινομένου εν γένει, έχουν επιβάλει στο νομοθέτη τη θέσπιση

³ Panagiotopoulos, D. (2011). «*Sports Law. Lex Sportiva & Lex Olympica*». Ant. N. Sakkoulas Publishers. p. 36-47

ιδιαίτερων ρυθμίσεων στο χώρο του αθλητισμού, για την ετερόνομη ρύθμιση των νομικά ενδιαφερουσών και σημαντικών διαστάσεων του. Το εν λόγω κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο ρυθμίζει τον αθλητισμό ως οργανωτική δομή, συνιστά μια νέα έννομη τάξη, την λεγόμενη αθλητική έννομη τάξη. Το αθλητικό δίκαιο, ως αναδυόμενη νέα έννομη τάξη, αποτελεί σήμερα ένα ιδιαίτερα προνομιακό πεδίο τόσο σε διακρατικό όσο και στο ευρωπαϊκό νομοθετικό περιβάλλον, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που ειδικότερα ζητήματα τα οποία αναδεικνύουν σημαντικές πτυχές του επαγγελματικού αθλητισμού σε σχέση με το ευρωπαϊκό δίκαιο και την αθλητική δραστηριότητα στην Ευρώπη, αναφύονται και επιζητούν λύση.

Η παρούσα εργασία, έχει ως στόχο, να επικεντρωθεί στην ανάλυση του ζητήματος της ευρωπαϊκής, αθλητικής έννομης τάξης. Επιδιώκεται να παρουσιαστεί ο τρόπος με τον οποίο η ΕΕ, στην ιστορική πορεία της, από την δημιουργία της ως σήμερα, δια των θεσμικών, δικαιοπαραγωγικών και δικαιοδοτικών οργάνων της, αντιλαμβάνεται τον αθλητισμό, την αθλητική δραστηριότητα και την αθλητική κοινοτική αγορά ως δραστηριότητα εν γένει, καθώς και το πλαίσιο των σχετικών διατάξεων και πολιτικών, το οποίο η Ένωση θεσπίζει δια των δικαιοπαραγωγικών θεσμικών οργάνων της και το οποίο ρυθμίζει σε κοινοτικό επίπεδο τις σχέσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας.

Θα φωτίσουμε την ιστορική εξέλιξη του αθλητικού θεσμικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με κύριο στόχο, να αναλυθούν τα κύρια σημεία και οι βασικές συνιστώσες, της σταδιακής μετάβασης από ένα θεσμικό κοινοτικό σύστημα το οποίο αρχικά αντιλαμβανόταν και ενέτασσε το ζήτημα του αθλητισμού στο γενικότερο πλαίσιο λειτουργίας των κανόνων της ενιαίας αγοράς και του ελεύθερου ανταγωνισμού, σε μια νεότευκτη κοινοτική, αθλητική έννομη τάξη.

Μέσα κυρίως από την μελέτη και παρουσίαση του νομολογιακού

κεκτημένου σε επίπεδο ΔΕΚ, θα δούμε τον τρόπο με τον οποίο σταδιακά συντελείται μια υποχώρηση, αυτού που αρχικά αποτελούσε τον άξονα του αθλητικού φαινομένου που δεν ήταν άλλος παρά η οικονομική διάσταση της αθλητικής δραστηριότητας, δίνοντας χώρο σε ένα προηγμένο δικαϊκό σύστημα, ποιοτικά διαφοροποιημένο ως προς την φιλοσοφία, τις αρχές και τις προτεραιότητές του. Ένα σύστημα, το οποίο αποτέλεσε συνειδητή επιλογή του κοινοτικού νομοθέτη, και του οποίου οι αρχές εκπορέφθηκαν κατά τρόπο, νομοτελειακό θα έλεγε κανείς, από τις ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες οι οποίες αφορούν τον αθλητισμό ως καθολικό, πανανθρώπινο ιδεώδες. Αρχές, οι οποίες δικαιολογούνται απολύτως, όχι μόνο ως προϊόντα μιας συγκεκριμένης ιστορικής φιλοσοφικής εξελικτικής πορείας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής έννομης τάξης, αλλά ως αιτήματα με ισχυρά κοινωνικά ερείσματα και τις οποίες υιοθέτησε η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μια μακρά εξελικτική πορεία που ξεκινά από την ίδρυσή της ως σήμερα.

Σε μια προσπάθεια καθορισμού του πλαισίου, εντός του οποίου πρόκειται να κινηθεί το εγχείρημά μας, θα παρουσιάσουμε το σημείο εκκίνησης της δραστηριοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο χώρο του αθλητισμού. Ιδιαίτερα θα σταθούμε στο πως το ενδιαφέρον της αυτό, περιορίστηκε αρχικά στην αμιγώς οικονομική διάσταση της αθλητικής δραστηριότητας η οποία και αποτέλεσε το αποκλειστικό πεδίο εκδήλωσης της πρώτης επαφής του θεσμικού συστήματος της Ένωσης με την αθλητική δραστηριότητα, δηλαδή τον επαγγελματικό αθλητισμό. Θα αναλύσουμε την σταδιακή αλλαγή στην φύση αλλά και στο περιεχόμενο των ρυθμιστικών παρεμβάσεων της ΕΕ στον τομέα του αθλητισμού. Θα αναλύσουμε τους λόγους για τους οποίους η ΕΕ, μετακινήθηκε σταδιακά, έστω και μέσα από αγκυλώσεις, τελματώσεις και ασταθή βήματα, από το κανονιστικό θεσμικό μοντέλο που είχε υιοθετήσει για τον αθλητισμό, και το οποίο κινούνταν

αποκλειστικά στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς σε ένα άλλο, στο οποίο η ΕΕ φαίνεται ότι αρχίζει να αναγνωρίζει εκτός από την οικονομική διάσταση της αθλητικής δραστηριότητας και άλλες πτυχές της, ιδίως δε κοινωνικές και πολιτισμικές. Επίσης θα δούμε με ποιό τρόπο αυτή τη μεταστροφή αποτυπώνεται στις εφεξής κανονιστικές επιλογές και πρωτοβουλίες της, μέσα από το δικαιοπαραγωγικό έργο των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, και κυρίως του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, θα επιδιώξουμε μια ασυνολική επισκόπηση και ανάλυση, βασικών κανονιστικών εξελίξεων και ανάληψης πολιτικών εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό. Κεντρικό σημείο αυτής της ανάλυσης θα αποτελέσουν οι θεσμικές εξελίξεις οι οποίες έλαβαν χώρα μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας, αλλά και ότι επακολούθησε, όπως η Λευκή Βίβλος του 2007 για τον αθλητισμό, καθώς επίσης και η σειρά ενεργειών οι οποίες υιοθετήθηκαν στο σχέδιο δράσης «Pierre de Coubertin» και οι οποίες καλλιεργούν τη συνεργασία σε διακρατικό επίπεδο, και τον διάλογο για το μέλλον του αθλητισμού.

Στο καταληκτικό τμήμα της εργασίας θα εξάγουμε κάποια συμπεράσματα και θα σταθούμε κριτικά απέναντι στο αν ο αθλητισμός έχει πράγματι βρει την θέση που του αρμόζει στη Ευρωπαϊκή ένωση. Πρόκειται για ένα πρόταγμα, το οποίο αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα ιδίως στην περίοδο που διανύουμε, όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση διανύει μια κρίσιμη περίοδο αναζήτησης ταυτότητας και προσανατολισμού που ίσως δεν έχει προηγούμενο. Κατά τη γνώμη μας, ο όποιος προβληματισμός αποτελεί συνεισφορά στο διάλογο για το μέλλον του αθλητισμού και είναι γόνιμος. Επίσης πιστεύουμε, πως ο αθλητισμός ως ένα ιδιαίτερο ευρωπαϊκό εγχείρημα μπορεί να συμβάλλει τα μέγιστα προς την κατεύθυνση της υπέρβασης της σημερινής κρίσης, και ως εκ τούτου το πεδίο αναφοράς του, πρέπει να ενταχθεί στο πλαίσιο της άσκησης πολιτικών για την επίτευξη της ζητούμενης ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΩΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Παραδοσιακά, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το αθλητικό δίκαιο δεν υπήρξε μια θεωρητική περιοχή μελέτης. Σε κάποιο βαθμό αυτή η μη ικανοποιητική κατάσταση εξακολουθεί να υφίσταται παρά το γεγονός ότι η διδασκαλία του Αθλητικού Δικαίου σε ακαδημαϊκό επίπεδο, κατέχει σημαντική θέση σε έναν ολοένα και αυξανόμενο αριθμό πανεπιστημιακών προγραμμάτων. Βεβαίως οφείλουμε να επισημάνουμε ότι σε κάποια κράτη μέλη, η μελέτη της θεωρίας του δικαίου του αθλητισμού, είναι ιδιαιτέρως προηγμένη. Έτσι για παράδειγμα, στην Αγγλία, πανεπιστημιακά προγράμματα αθλητικού δικαίου, υπάρχουν σε μεγάλα Πανεπιστήμια όπως στο Anglia Polytechnic University, στο Kings College, στο Manchester Metropolitan University, καθώς επίσης και στο Westminster University. Παράλληλα, η υποβολή εκθέσεων καθώς και η ανάλυση του αθλητικού δικαίου, αποτελούν επιμέρους πεδία μελέτης τα οποία βελτιώνονται συνεχώς. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι ήδη από το 1993 η Βρετανική Ένωση για τον αθλητισμό και το (British Association for Sport and Law) ⁴Νόμος που εδρεύει στο Manchester Metropolitan University, εκδίδει την εφημερίδα Sport and the Law Journal. Από τότε ένας αυξανόμενος αριθμός εφημερίδων και περιοδικών έχουν

⁴ <http://www.britishsportslaw.org/>

συμβάλλει στην υποβολή εκθέσεων και στην ανάλυση του Αθλητικού Δικαίου.
Μεταξύ των κύριων

Δημοσιεύσεων, ξεχωρίζουν το Δελτίο Αθλητικού Δικαίου, (Sports Law Bulletin, <http://www.britishsportslaw.org/>) η εφημερίδα, Sports Law Administration and Practice Journal (<http://www.worldcat.org/title/sports-law-administration-practice/oclc/35863427>) καθώς και η Διεθνής Αναθεώρηση Αθλητικού Δικαίου, (International Sports Law Review, http://iasl.org/pages/en/sports_law_iasl_journals/pandektis_publications.php).

Η ωρίμανση του Αθλητικού Δικαίου ως διακριτού ακαδημαϊκού πεδίου αντικατοπτρίζει επίσης και τον αυξανόμενο αριθμό των ακαδημαϊκών κειμένων και δημοσιεύσεων με το θέμα. Εκτός από το βασικό εγχειρίδιο του Grayson “Ο αθλητισμός και Δίκαιο” (*Sports and the Law*, 1994), πρόσφατες προσθήκες στον κατάλογο του αθλητικού δικαίου, περιλαμβάνουν, τα έργα των Simon Gardiner, Simon Boyes, Urvasi Naidoo, John O’Leary, και Roger Welch “Αθλητικό Δίκαιο” (*Sports Law*, 1998), το σημαντικό έργο των Michael Beloff, Tim Kerr, Marie Demetriou, και Rupert Beloff, “Αθλητικό Δίκαιο” (*Sports Law*, 1999), το έργο των Caiger και Gardiner “Επαγγελματικός Αθλητισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Κανονισμοί και ανα-κανονισμοί” (*Professional Sport in the European Union: Regulation and Re-regulation*, 2000), το έργο των Greenfield and Osbourne “Αθλητισμός και Δίκαιο στη σύγχρονη Ευρώπη” (*Law and Sport in Contemporary Europe*, 2000), το έργο του McArdle “Από τον χρηματισμό στην Απόφαση Bosman: Ποδόσφαιρο, Κοινωνία και Δίκαιο” (*From Boot Money to Bosman: Football, Society and the Law*, 2000), το έργο του O’Leary “Ναρκωτικά και Ντόπινγκ στον αθλητισμό: Κοινωνικό-νομικές προοπτικές” (*Drugs and Doping in Sport: Socio-Legal Perspectives*, 2000) καθώς και το έργο των Greenfield and Osbourne, “Ρυθμίζοντας το ποδόσφαιρο” (*Regulating Football*, 2001).

Η επέκταση σε αυτό το ενδιαφέρον, η οποία έχει επιδειχθεί, δείχνει ότι αν

μη τι άλλο, το αθλητικό δίκαιο είναι ένα σημαντικό πεδίο ενδιαφέροντος. . Παρ'όλα αυτά , η ακαδημαϊκή πειθαρχία στο αθλητικό δίκαιο παραμένει ακόμα ως σήμερα, θεωρητικά εύθραυστη . Όπως εξηγεί ο Gardiner «αυτό που χρειάζεται τώρα είναι να εξετάσουμε σοβαρά, γιατί το δίκαιο εμπλέκεται όλο και περισσότερο στον αθλητισμό και να δομήσουμε μια νομική θεωρία του αθλητικού δικαίου”⁵ .

Επιπλέον, όπως παρατηρεί ο Beloff, το αθλητικό δίκαιο είναι « περιοχή η οποία δεν έχει ακόμη υποβληθεί σε ενδελεχή επεξεργασία από θεωρητική σκοπιά ».⁶ Το θεωρητικοποιημένο πεδίο του αθλητικού δικαίου, είναι εντούτοις ακόμα μακριά από το να είναι ανεπτυγμένο σε ικανοποιητικό βαθμό. Δεδομένης της εμφανούς σχέσης μεταξύ της εμπορευματοποίησης του τομέα του αθλητισμού και της δικαιοδοσίας, η εν λόγω αναδυόμενη κυρίαρχη θεωρητική προσέγγιση, ενδιαφέρεται για τη σχετική ρύθμιση. (για μια ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας βλ. ardiner, S., James, M., O’Leary, J., Welch, R., Blackshaw, I., Boyes, S. and Caiger, A. (2001), *Sports Law. Text and Materials*, London: Cavendish Publishing.) .

Η παρουσίαση του Foster μιας τυπολογίας διαφορετικών μοντέλων για τη ρύθμιση του αθλητισμού, αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμη για την εξέταση της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του αθλητισμού⁷ . Ο Foster, εξετάζει πέντε μοντέλα ρυθμίσεων για τον αθλητισμό. Το πρώτο απ’ αυτά είναι το μοντέλο της καθαρής αγοράς, (pure market model) στο οποίο ο αθλητισμός αντιμετωπίζεται σαν οποιαδήποτε άλλη επιχειρηματική δραστηριότητα. Παρά το γεγονός ότι πρόκειται ουσιαστικά για μη παρεμβατικό μοντέλο, οι δρώντες στο

⁵ Gardiner, S. (1997), ‘Birth of a Legal Area: Sport and the Law or Sports Law?’, *Sport and the Law Journal*, 5(2): p.15

⁶ Beloff, M., Kerr, T. and Demetriou, M. (1999), *Sports Law*, Oxford: Hart Publishing, p.15.

⁷ Foster, K. (2000b) “How can Sport be Regulated?”, in S. Greenfield and G. Osborn (eds), *Law and Sport in Contemporary Society*, London: Frank Cass.

χώρο του αθλητισμού θεωρούνται ως άτομα που επιδιώκουν την μεγιστοποίηση του κέρδους, και ως εκ τούτου η μορφή της προτεινόμενης ρύθμισης, σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, είναι μέσω της αγοράς και συνεπώς, το προτεινόμενο κυρίαρχο νομικό εργαλείο για τη ρύθμιση, είναι ο κανονισμός. Ο κίνδυνος με την συγκεκριμένη προσέγγιση της ελεύθερης αγοράς είναι ότι ο αθλητικός ανταγωνισμός θα εξαλειφθεί καθώς οι ασθενέστεροι συμμετέχοντες θα αναγκαστούν να ανταγωνιστούν με τους ισχυρούς, μη έχοντας πολλές ελπίδες να παραμείνουν στο χώρο. Με το μοντέλο κανονισμού μέσω αγοράς, το δίκαιο του ανταγωνισμού μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να επιβεβαιώσει ότι το μονοπώλιο δεν προκύπτει από την προσέγγιση της αγοράς. Το μοντέλο της ευημερίας των καταναλωτών (consumer welfare model) αντιμετωπίζει άλλους περιορισμούς σε σχέση με το καθαρό μοντέλο της αγοράς. Σύμφωνα με αυτό η ρύθμιση, μπορεί να προστατεύσει τα δικαιώματα των μειονεκτούντων ατόμων στο χώρο του αθλητισμού.

Ο Foster σημειώνει ότι ιστορικά, τόσο οι οπαδοί όσο και οι παίκτες, είχαν περιορισμένη οικονομική δύναμη σε σχέση με τους συλλόγους τους. Το μοντέλο αυτό, παρέχει σε αυτές τις ομάδες νομοθετική προστασία από τις αθλητικές ομοσπονδίες. Το μοντέλο του φυσικού μονοπωλίου, υποθέτει ότι ο αθλητισμός είναι οργανωμένος ως ένα φυσικό μονοπώλιο και ότι απαιτείται νομικό υπόβαθρο για την ρύθμιση των δραστηριοτήτων του. Συνεπώς, λόγω της ύπαρξης του μονοπωλίου, το δίκαιο του ανταγωνισμού θεωρείται ως ακατάλληλο ρυθμιστικό εργαλείο.

Τέλος, ο Foster προτείνει το *κοινωνικοπολιτισμικό μοντέλο (socio-cultural model)*, στο οποίο, οι αθλητικές αξίες θεωρούνται σαφώς πιο σημαντικές απ' ότι το κέρδος. Η κοινωνική και πολιτιστική σημασία του αθλητισμού και ιδιαιτέρως η αθλητική αυτονομία προστατεύεται από τις εμπορικές πιέσεις. Είναι σαφές ότι η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού έχει επιπτώσεις για την υιοθέτηση μιας

τέτοιας ρυθμιστικής προσέγγισης στον αθλητισμό. Η μεγιστοποίηση των κερδών των αθλητικών οργανισμών από την άλλη, είναι αναμφισβήτητα εξίσου σημαντική, ταυτόχρονα με την ανάγκη προστασίας των κοινωνικό-πολιτιστικών πτυχών του αθλητισμού. Ο Foster υποστηρίζει ότι μια μορφή “εποπτείας στη βάση της αυτοδιοίκησης” μπορεί να συμβιβάσει αυτά τα εμπορικά και αθλητικά συμφέροντα.⁸

Η τυπολογία του Foster έχει σημαντικές συνέπειες για την ανάλυση της συμμετοχής της ΕΕ στον αθλητισμό. Η ταξινόμησή του, των τύπων πολιτικής – κανονιστικές, αναδιανεμητικό και διανεμητικές πολιτικές - έχει προσαρμοστεί για χρήση εντός της ΕΕ από τον Pollack.⁹ Ο Pollack υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκει τη συμμετοχή την πολιτική της ανάμειξη σε κάθε μία από αυτές τις περιοχές. Όπως Pinder αναγνωρίζει, λόγω της συνταγματικής προδιάθεσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ολοκλήρωση στην Κοινότητα, οι δυνάμεις της ρύθμισης είναι ισχυρές στην ΕΕ.¹⁰ Επιπλέον, δεδομένου κατά το παρελθόν η Ευρωπαϊκή Ένωση στερείτο μιας νομικής βάσης στη Συνθήκη για την ανάπτυξη νομικά ριζωμένης πολιτικής για τον αθλητισμό, αυτή είχε αναδειχθεί ως μια ρυθμιστική πολιτική. Παρ’ όλα αυτά, όπως υπογραμμίζει ο Hix, οι ρυθμιστικές πολιτικές μπορεί να περιλαμβάνουν περισσότερες ενέργειες από την άρση απλώς των φραγμών στο εμπόριο εντός της Κοινότητας.¹¹

Επίσης ο Foster θέτει και ταυτόχρονα απαντά σε μια σειρά από σημαντικά ζητήματα σε σχέση για τη νομική ρύθμιση του αθλητισμού. Πρώτον, γιατί πρέπει να γίνει ρύθμιση; Η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού, η άνιση κατανομή

⁸ Foster, K. (2000b) How can Sport be Regulated?, in S. Greenfield and G. Osborn (eds), *Law and Sport in Contemporary Society*, London: Frank Cass. P.268-270.

⁹ Pollack, M. (1994), “Creeping Competence: The Expanding Agenda of the European Community, *Journal of Public Policy*”, 14(2): 95–150.

¹⁰ Pinder, J. (1993), “The Single Market: A Step Towards Union”, in J. Lodge (ed.), *The European Community and the Challenge of the Future*, 2nd edition, London: Pinter.

¹¹ Hix, S. (1999), *The Political System of the European Union*, Basingstoke: Macmillan. P. 210-215

δύναμης στο χώρο του αθλητισμού, καθώς και η μονοπωλιακή δομή του αθλητισμού, συνιστούν τους βασικούς λόγους για τους οποίους θα πρέπει να ρυθμίζεται νομικά ο αθλητισμός.

Δεύτερον, τι πρέπει να ρυθμιστεί - οι σύλλογοι ή τα διοικητικά όργανα; Τρίτον, τι είδους ρύθμιση είναι προτιμότερη; Ο Foster υποστηρίζει ότι η αυτορρύθμιση στον αθλητισμό μπορεί να δικαιολογηθεί από τρεις λόγους. Κατ' αρχάς, ο ίδιος ο χώρος του αθλητισμού βρίσκεται στην καλύτερη θέση για να ρυθμίσει τις δραστηριότητές του λόγω της ειδικότητας που έχει αποκτήσει. Δεύτερον, το κόστος του κανονισμού θα πρέπει να βαρύνει τον ίδιο τον αθλητισμό και συνεπώς, η αυτορρύθμιση είναι φθηνότερη. Τρίτον, μέσω της αυτορρύθμισης, μπορεί να επιτευχθεί καλύτερη συμμόρφωση.

Από την άλλη, ο αντίλογος εναντίον της αυτορρύθμισης των κανονισμών, αφορά ουσιαστικά επιχειρήματα δημοσίου συμφέροντος. Κατ' αρχάς, οι αθλητικές δομές είναι αντιδημοκρατικές και δεν διανέμουν ομοιόμορφη εξουσία σε όλους τους ενδιαφερόμενους. Περαιτέρω, ο κανονισμός, έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει πολλά προβλήματα στον αθλητισμό όπως η υπερβολική εμπορευματοποίηση. Τα διοικητικά όργανα στο χώρο του αθλητισμού, είναι απρόθυμα ή συχνά αδυνατούν να αντιμετωπίσουν αυτά τα ευρύτερα ζητήματα δημοσίου συμφέροντος. Ένα επίσης σημαντικό πρόβλημα είναι η έλλειψη λογοδοσίας και η απουσία καλών πρακτικών στον τομέα του αθλητισμού. Ο κανονισμός και η νομική ρύθμιση, μπορούν να επιβάλλουν τη χρηστή διακυβέρνηση στον τομέα του αθλητισμού, κι αυτό αποτελεί έναν ισχυρισμό για την αυτορρύθμιση το οποίο θεμελιωδώς καταρρίπτει το αντίθετο επιχειρήμα που λέει ότι ο «αθλητισμός ξέρει καλύτερα».¹²

Αυτά τα επιχειρήματα είναι εξίσου εφαρμοστέα και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως ακριβώς βρίσκουν εφαρμογή και στις εθνικές

¹² Foster, K. (2000b) "How can Sport be Regulated?", in S. Greenfield and G. Osborn (eds), *Law and Sport in Contemporary Society*, London: Frank Cass. P.269-271.

δικαιοδοσίες. Παραδοσιακά υπάρχει μια διάκριση, μεταξύ του κανονισμού και της νομοθεσίας. Με άλλα λόγια, όπως ισχυρίζεται ο Foster, «το δίκαιο θεωρείται ως εκδίκαση μεταξύ διαφόρων ιδιωτικών συμφερόντων και η ρύθμιση ότι προστατεύει το δημόσιο συμφέρον έναντι των ιδιωτικών συμφερόντων».¹³ Ωστόσο, η διάκριση αυτή χάνει τη σημασία της στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τόσο το δίκαιο του ανταγωνισμού όσο και το δίκαιο των τεσσάρων θεμελιωδών ελευθεριών στα πλαίσια της Ένωσης, επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό τόσο από ιδιωτικά όσο και από δημόσια συμφέροντα. Όσο υπήρχε λοιπόν έλλειψη μιας νομικής βάσης για τον αθλητισμό στη Συνθήκη, με αποτέλεσμα η Ευρωπαϊκή Ένωση να μην έχει την ευκαιρία να περάσει αθλητική νομοθεσία, ο νόμος είχε γίνει ένα ουσιαστικό συστατικό του ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ρυθμιστικές πολιτικές στον τομέα του αθλητισμού.

Από την ανάλυση του Foster, απορρέει επίσης μια συμπληρωματική ερώτηση σχετικά με τη ρύθμιση σε επίπεδο ΕΕ. Πέρα από τις ερωτήσεις του γιατί υπάρχει ανάγκη ρύθμισης, τι πρέπει να ρυθμιστεί και τι είδους ρύθμιση έπρεπε να προτιμηθεί, η συμπληρωματική αυτή ερώτηση αφορά ένα δυνητικά πιο προβληματικό ζήτημα. Γιατί η ρύθμιση του αθλητισμού άλλαξε στην Ευρωπαϊκή Ένωση; Μια επισκόπηση της νομολογίας προ του 1999 στην ΕΕ εντοπίζει την κανονιστική συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την κατεύθυνση της του μοντέλου της “αγοράς”, όπως το ανέλυσε ο Foster. Με άλλα λόγια οι σχετικές ρυθμίσεις οι οποίες κυριάρχησαν, εντάχθηκαν στα πλαίσια της κοινής αγοράς, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση, χρησιμοποίησε τις αρχές της αυτορρύθμισης και του ανταγωνισμού, για να διορθώσει τις αδυναμίες της αγοράς και τις όποιες στρεβλώσεις. Η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού χρησιμοποιήθηκε για να δικαιολογηθεί αυτή η προσέγγιση.

¹³ Foster, K. (2000b) “How can Sport be Regulated?”, in S. Greenfield and G. Osborn (eds), *Law and Sport in Contemporary Society*, London: Frank Cass. P.276-279.

Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση επεδίωκε ήδη από τότε να προσανατολίσει τις ασκηθείσες πολιτικές της στον τομέα του αθλητισμού, με τρόπο που να εκτείνονται πέρα από το θέμα της ρύθμισης της αγοράς. Κι αυτό γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε πάντοτε επιδείξει ένα πολιτικό ενδιαφέρον για τις κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του αθλητισμού. Αυτό ακριβώς ήταν που ώθησε την Ευρωπαϊκή Ένωση στο να στρέψει περισσότερο το ενδιαφέρον της για τη φύση των ρυθμίσεων περισσότερο προς το «κοινωνικό- πολιτισμικό» μοντέλο του Foster. Αυτό βεβαίως έθεσε ένα προφανές ερώτημα. Πώς μπορούν να αλλάξουν οι ρυθμιστικές πολιτικές στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

Σε κάθε περίπτωση, αυτά τα ερωτήματα οδηγούν κατευθείαν στο επίκεντρο της συζήτησης για την θεωρία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το ερώτημα το οποίο θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε είναι πως η Ευρωπαϊκή Ένωση, ανέπτυξε μια πολιτική για τον αθλητισμό, ενώ υπήρχε απουσία ενός άρθρου της Συνθήκης για τον αθλητισμό και τι οδήγησε στην αλλαγή πολιτικής για τον αθλητισμό. Κεντρικό ρόλο σε αυτά τα ερωτήματα διαδραματίζει το γενικότερο ζήτημα, γιατί το περιεχόμενο της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό κυριαρχείται από την ανάπτυξη του αθλητικού δικαίου. Μια σύντομη απάντηση που μπορεί να δοθεί, είναι ότι το αθλητικό δίκαιο έχει αναδειχθεί ως μια τακτική η οποία μπορεί να κάνει την ανταγωνιστική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον αθλητισμό να συνυπάρξουν. Το δίκαιο του αθλητισμού προωθεί την σταθερότητα και την απαραίτητη νομική ασφάλεια για την Ευρωπαϊκή Ένωση, να συνεχίσει να επιδιώκει ένα κανονιστικό ενδιαφέρον για τον αθλητισμό χωρίς να υπονομεύονται οι στόχοι της κοινωνικό-πολιτιστικής της πολιτικής για τον αθλητισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ

2.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Πριν τις σημαντικές εξελίξεις που θεσμοθέτησε η Συνθήκη της Λισαβόνας (2007, έναρξη ισχύος 1/12/2009) στον χώρο του αθλητισμού, δεν ήταν ευρέως αποδεκτό στην ακαδημαϊκή κοινότητα, ότι ένα διακριτό σώμα αθλητικού δικαίου, είχε αναδυθεί στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η θέση σε ισχύ της συνθήκης της Λισαβόνας, ένα σπουδαίο καταστατικό κείμενο για την δομή, τη λειτουργία και την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απένειμε στην ΕΕ αρμοδιότητα συντονισμού, συμπληρωματικότητας και υποστήριξης στον τομέα του αθλητισμού (άρθρο 165 ΣΛΕΕ). Μέχρι τότε, η Ευρωπαϊκή ένωση, δεν διέθετε μια νομική βάση, για την ανάπτυξη ενός συγκεκριμένου ευρωπαϊκής προέλευσης προγράμματος για τον αθλητισμό. Ανατρέχοντας στον κατάλογο των δραστηριοτήτων της ΕΕ, οι οποίες περιέχονται στο άρθρο 3 της Συνθήκη της ΕΕ, είναι σαφές ότι ο αθλητισμός σχεδόν δεν είχε πριν από τη Λισαβόνα, θέση στη Συνθήκη, και αντιμετωπίστηκε ως μια κοινή οικονομική δραστηριότητα. Η εφαρμογή των κανόνων της ενιαίας αγοράς και του ελεύθερου ανταγωνισμού στην παροχή αθλητικών υπηρεσιών υπήρξε η πρώτη επαφή του θεσμικού συστήματος της Ένωσης με τον αθλητισμό. Δεδομένου ότι η ΕΕ δεν είχε τη νομική αρμοδιότητα να αναπτύξει μια ξεχωριστή, αυτόνομη κοινοτική πολιτική για τον αθλητισμό, θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί ποιά ήταν η σχέση της Κοινής

Αγοράς με τον αθλητισμό. Είναι το ζήτημα το οποίο θα εξετάσουμε μόλις παρακάτω.

2.2. Η ένταξη της αθλητικής δραστηριότητας στους κανόνες της ενιαίας αγοράς και της ελευθερίας του ανταγωνισμού

Στην προσπάθειά μας να φωτίσουμε την πορεία μέχρι την Συνθήκη της Λισαβόνας, αλλά και μετά απ' αυτήν, δεν μπορεί παρά να ξεκινήσουμε απ' το άρθρο 3 της ΣΛΕΕ, και τις προβλέψεις του για το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ελεύθερη κυκλοφορία αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις ελευθερίες που διασφαλίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση για τους πολίτες της. Το άρθρο 3, θέσπισε τον γεωγραφικό χώρο της ΕΕ, ως μια περιοχή στην οποία μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα, εμπορεύματα, πρόσωπα, υπηρεσίες και κεφάλαια, προκειμένου να λειτουργεί ορθά και να μη στρεβλώνεται ο ανταγωνισμός. Έτσι, ως δραστηριότητα με αμιγώς εμπορική σημασία, οι αθλητικοί φορείς, έπρεπε να διασφαλίζουν ότι οι όποιες ενέργειές τους, δεν έρχονται σε αντίθεση με τις σχετικές περί ελεύθερης αγοράς πρόνοιες και ταυτόχρονα επιταγές, της Συνθήκης.

Μη διαθέτοντας λοιπόν τότε, η ΕΕ νομική βάση για την άσκηση αρμοδιότητας στον τομέα του αθλητισμού, αυτός παρέμενε αποκλειστικά στην εθνική δικαιοδοσία, ενώ οι αθλητικές ομοσπονδίες ήταν αυτές που αποκλειστικά θέσπιζαν τους κανόνες και τις πρακτικές για τον αθλητισμό. Έτσι, η ανάμιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πεδίο του αθλητισμού, ξεκινούσε και τελείωνε στο να εξασφαλίζει, ότι το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας, ίσχυε και για τους αθλητές, τόσο τους επαγγελματίες όσο και τους ερασιτέχνες και συνεπώς οποιαδήποτε διάκριση λόγω ιθαγένειας, ή ακόμα και οποιαδήποτε δυσανάλογη έμμεση διάκριση καθώς και τα λοιπά εμπόδια που έθιγαν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των αθλητών, ήταν μη επιτρεπτή και απαγορεύονταν βάσει του δίκαιου και από το άρθρο 3 της Συνθήκης. Παράλληλα, το Δικαστήριο

της Κοινότητας ΔΕΚ, φρόντιζε να εξασφαλίζει στις υποθέσεις που άγονταν ενώπιον του, ότι κανόνες εθνικών δικαίων των κρατών μελών, οι οποίοι επέβαλαν με οποιοδήποτε τρόπο διακρίσεις, δεν ήταν δυνατόν να εφαρμοστούν επειδή αποτελούσαν παραβίαση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στην ΕΕ.

Θα μπορούσε πάντως κάποιος να πει, πως ακόμα και τότε σε εκείνο το πολύ πρώιμο στάδιο που η Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν είχε αναπτύξει ένα θεσμικό πλαίσιο στη σχέση της με την αθλητισμό, το ενδιαφέρον και η ανάμιξη της πολιτικής της ΕΕ στον τομέα του αθλητισμού, εκτεινόταν σε ένα βαθμό πέρα από την νομική ρύθμιση. Αν μη τι άλλο, το άρθρο 3 της Συνθήκης, εξέφραζε σταθερά την επιλογή και την διακηρυγμένη θέληση της ΕΕ, να επεκταθεί σε περισσότερα κοινωνικά πεδία. Έτσι, ήδη από τη σύνοδο κορυφής του Φοντενεμπλό του 1984, η ΕΕ προσπάθησε να επεκτείνει την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, πέρα από το αμιγώς οικονομικό πεδίο, θεσπίζοντας μια «Ευρώπη των λαών». Προκειμένου να γίνει αυτό, η ΕΕ σκόπευε να χρησιμοποιήσει τον αθλητισμό και να αναλάβει μια πιο συντονισμένη δράση και ανάληψη άσκησης δράσης και πολιτικών, για να εφαρμόσει μια σειρά στόχων κοινωνικής, πολιτιστικής και εκπαιδευτικής πολιτικής οι οποίοι περιγράφονται στο άρθρο 3 της Συνθήκης. Έτσι, παρά την απουσία μιας νομικής βάσης στη Συνθήκη, η ΕΕ δημιούργησε σε εκείνο το στάδιο, ένα πρώιμο πλαίσιο πολιτικών στον τομέα του αθλητισμού. Αυτές οι πολιτικές, ήρθαν ως το προϊόν της δραστηριότητας της Ένωσης, στο πλαίσιο του υποσυστήματος πολιτικής για τον αθλητισμό, ένα υποσύστημα το οποίο σχηματίστηκε και λειτούργησε με τον τρόπο που θα περιγράψουμε παρακάτω, ως προάγγελος, προλειαινώντας το θεσμικό έδαφος για την διαβόητη απόφαση *Bosman*, το 1974.

Ως τότε, η ΕΕ παρήγαγε μια πολιτική για τον αθλητισμό, εξαιρετικά πολωμένη και κατακερματισμένη, η οποία χαρακτηριζόταν από δύο μάλλον

αντικρουόμενες προσεγγίσεις και πρακτικές πολιτικής, στα πλαίσια του κανονιστικού ενδιαφέροντος που επεδείκνυε τη ΕΕ, για τον αθλητικό χώρο. Ανάμεσα στις έστω και λίγες αυτές πολιτικές, πρέπει να ξεχωρίσουμε το ότι τόσο το ΔΕΕ, όσο και η Επιτροπή Ανταγωνισμού, παρενέβησαν στο πεδίο του αθλητισμού, ώστε να διορθώσουν τους περιορισμούς και τις στρεβλώσεις, της ελεύθερης κυκλοφορία και του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της ενιαίας αγοράς. Αυτές οι παρεμβάσεις ωστόσο, δεν επιχειρήθηκαν μέσα από τον κύριο μηχανισμό σχεδιασμού και υλοποίησης πολιτικών της ΕΕ γεγονός που είχε ως συνέπεια, οι συγκεκριμένες δράσεις να μην είναι συντονισμένες. Ο δεύτερος άξονας ανάμιξης της ΕΕ, όσον αφορά την άσκηση πολιτικής για τον αθλητισμό μέχρι την απόφαση Bosman, είναι ότι σε εκείνο το διάστημα η ΕΕ επέδειξε ένα ενδιαφέρον πολιτικού περιεχομένου, για τον αθλητισμό. Ειδικότερα, ο αθλητισμός γινόταν αντιληπτός από την ΕΕ ως ένα προνομιακό πεδίο και εργαλείο, μέσω του οποίου η ΕΕ θα μπορούσε να ενισχύσει την εικόνα και τον αντίκτυπό της στους ευρωπαίους πολίτες. Παρ' όλα αυτά, καθώς τα δυο αυτά σκέλη του ενδιαφέροντος που επέδειξε η Ευρωπαϊκή Ένωση, για παρεμβάσεις στον τομέα του αθλητισμού δεν σχετίζονταν μεταξύ τους. Αποτέλεσμα αυτού ήταν ότι η σχετική πολιτική, χαρακτηριζόταν από μια δομικής φύσης ένταση και η Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν είχε κατορθώσει να επιδείξει ενδιαφέρουσες αναλήψεις δράσεων και σχεδιασμό συνεκτικών πολιτικών.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ότι οι όποιες ρυθμιστικές πολιτικές της Ένωσης στον αθλητισμό, έπρεπε να σχεδιαστούν, και υλοποιηθούν με έναν πιο συντονισμένο τρόπο, προκειμένου να επιτρέψουν και να διευκολύνουν στις επιμέρους περιοχές πολιτικών στον τομέα του αθλητισμού, όπως περιγράφηκαν παραπάνω, να συνυπάρξουν αποτελεσματικά. Αποτέλεσμα αυτής της αναγκαιότητας, όπως θα το περιγράψουμε στο επόμενο κεφάλαιο, ήταν η σταδιακή αλλαγή στην φύση αλλά και στο περιεχόμενο των ρυθμιστικών

παρεμβάσεων της ΕΕ στον τομέα του αθλητισμού. Κυρίως μια αλλαγή στάσης των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, αλλά και του Δικαστηρίου της Ένωσης, απέναντι στην ίδια την ιδέα του αθλητισμού. Όπως λοιπόν θα αναλύσουμε παρακάτω, η ΕΕ, μετακινήθηκε σταδιακά, έστω και μέσα από αγκυλώσεις, τελματώσεις και ασταθή βήματα, από το κανονιστικό μοντέλο για τον αθλητισμό στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς και μόνο, σε ένα άλλο, στο οποίο η ΕΕ φαίνεται ότι αρχίζει να αναγνωρίζει τα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά του αθλητισμού, κάτι που αποτυπώνεται στις εφεξής κανονιστικές επιλογές και πρωτοβουλίες της.

Έτσι με την καθιέρωση χωριστών πεδίων, αθλητικής αυτονομίας και δικαστικής παρέμβασης, η ΕΕ ουσιαστικά δημιούργησε μια ξεχωριστή νομική προσέγγιση για την αντιμετώπιση περιπτώσεων που σχετίζονται με τον αθλητισμό. Ως εκ τούτου, οι νομικές παρεμβάσεις, επέφεραν ένα ισοζύγιο ανάμεσα στις ρυθμιστικές πολιτικές της ένωσης εν γένει, και στις ρυθμιστικές πολιτικές που σχετίζονται με τον αθλητισμό ειδικότερα. Η ανάπτυξη των επιμέρους αυτών περιοχών θέσμησης, καθώς και το σχετικό νομολογιακό κεκτημένο του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο είναι σημαντικό, σηματοδοτούν τη γέννηση του αθλητικού δικαίου της ΕΕ. Βέβαια, όπως θα φανεί από την σχετική ανάλυση στη συνέχεια, χρειάστηκε αρκετός χρόνος για την μετάβαση, από αυτό το πολύ πρώιμο στάδιο μέχρι να εισαχθεί, η απαραίτητη νομική βάση στη Συνθήκη, για την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης νομικής αντιμετώπισης του χώρου, μέσα από πρωτογενείς και δευτερογενείς νομοθετικές ενέργειες.

Η πρόοδος στην εκδήλωση ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό, συχνά αντιμετωπίστηκε με επιφύλαξη ακόμα και με αρνητική προδιάθεση. Για όσους επεδίωκαν να αναπτύξουν μια κατά βάση κοινωνικό-πολιτιστική πολιτική για τον αθλητισμό, και για όσους δεν ήταν θιασώτες της άποψης ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έπρεπε να ασχοληθεί εναργέστερα και με

ενδιαφέρον για τα αθλητικά ζητήματα, η συμμετοχή του νόμου αντιμετωπίστηκε ακόμη και με ανησυχία. Στα πλαίσια αυτά, κάποιοι υποστήριξαν, ότι ο αθλητισμός αποτελεί ουσιαστικά μια επιδίωξη ιδιωτικής φύσης, η οποία συμβάλλει στην εκπλήρωση σημαντικών, κοινωνικών, πολιτιστικών, εκπαιδευτικών και σωματικών λειτουργιών μέσα στην κοινωνία. Επίσης, πως ο αθλητισμός και ο νόμος αποτελούν ξεχωριστές σφαίρες, και πως δεν μπορούν να συνδιαλλαγούν καθώς ο νόμος, λειτουργεί με έναν τρόπο εντελώς ασυμβίβαστο με τη λειτουργία του αθλητισμού. Υποστηρίχθηκε ακόμα, πως οι νομικές διατάξεις, είναι κανόνες οι οποίοι ορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και πως οι σχέσεις μέσα στον κοινωνικό κόσμο του αθλητισμού δεν μπορούν να ρυθμιστούν μέσα από νομοθετικές παρεμβάσεις.¹⁴

2.3. Η δειλή εμφάνιση μιας «δικαιοδοσίας» του αθλητισμού

Στη συνέχεια, και καθώς στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, ο αθλητισμός εξελίχθηκε με ραγδαίους ρυθμούς σε έναν σημαντικό κλάδο της αγοράς, η έκταση αυτής της εμπορευματοποίησης συνέβαλε στην δειλή εμφάνιση μιας «δικαιοδοσίας» του αθλητισμού και να γίνεται ο αθλητισμός νοητός ως ένα κοινωνικό πεδίο, όπου εμφανίζονται έννομες σχέσεις.¹⁵ Ως εκ τούτου, ο όρος

¹⁴ Foster, K. (1993), 'Developments in Sporting Law', in L. Allison (ed.), *The Changing Politics of Sport*, Manchester: Manchester University Press, pg. 106, στον ιστότοπο, <https://books.google.gr/books?id=MHy7AAAAIAAJ&printsec=frontcover&dq=The+Changing+Politics+of+Sport.&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiJ6NaBzqbLAhUJQZoKHeZwBV0Q6AEIGjAA#v=onepage&q=The%20Changing%20Politics%20of%20Sport%2C&f=false>

¹⁵ Gardiner, S., Felix, A., James, M., Welch, R. and O'Leary, J. (2011), *Sports Law. Text and Materials*, Routledge fourth edition, pg 63-67, στον ιστότοπο https://books.google.gr/books?id=h-zGBQAAQBAJ&pg=PT18&dq=Sports+Law.+Text++and+Materials+Gardiner&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Sports%20Law.%20Text%20%20and%20Materials%20Gardiner&f=false

δικαιοδοσία αθλητισμού, αναφερόταν στη διαδικασία μέσω της οποίας οι γενικοί νόμοι, διεισδύουν στο εσωτερικό των νόμων για τον αθλητισμό, αρχικά στα νομικά συστήματα, των κρατών μελών. Με αυτό τον τρόπο, επιταχύνθηκε το ενδιαφέρον για το αθλητικό δίκαιο, ως ιδιαίτερη περιοχή της νομικής μελέτης.

Έτσι, δημιουργήθηκαν γενικές νομικές αρχές οι οποίες απέρρεαν για παράδειγμα, από το ποινικό δίκαιο, το δίκαιο των συμβάσεων, το δίκαιο των αδικοπραξιών, το δίκαιο του δημοσίου δικαίου, το δίκαιο του διοικητικού δικαίου, το δίκαιο του ανταγωνισμού, το δίκαιο της ΕΕ, το εταιρικό δίκαιο, το δημοσιονομικό δίκαιο, το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι κανόνες αυτοί, τύγχαναν εφαρμογής σε ένα ευρύ πλαίσιο αθλητικών περιπτώσεων, όπως αθλητισμός και δημόσια τάξη, αθλητισμός και ναρκωτικά, αθλητισμός και ασφάλεια, πειθαρχικά μέτρα στον τομέα του αθλητισμού, η συμπεριφορά στον αθλητισμό καθώς και σε μια γκάμα ευρύτερων θεμάτων σχετικών με την βία, και την αγωνιστική συμπεριφορά στα αθλήματα.

Έτσι, η διεύρυνση καθώς και η έκταση του πεδίου σχέσης μεταξύ αθλητισμού και δικαίου, οδήγησαν ορισμένους επιστήμονες, στο να αρχίσουν σε εκείνη την χρονική περίοδο, να επεκτείνουν τη νομική τους ανάλυση πέρα από τα όρια της σχέσης αθλητισμού και νόμου, εντοπίζοντας και αναλύοντας ένα ξεχωριστό, αυτόνομο σώμα αθλητικού δικαίου. Όπως παρατηρεί ο Michael Beloff, «ο νόμος αρχίζει τώρα να αντιμετωπίζει την αθλητική δραστηριότητα, τους αθλητικούς φορείς και την επίλυση των διαφορών στον τομέα του αθλητισμού, με διαφορετικό τρόπο από άλλες δραστηριότητες ή φορείς. Διακριτά δόγματα αρχίζουν σταδιακά να παίρνουν μορφή στον πεδίο του αθλητισμού»¹⁶

¹⁶ Beloff, M., Kerr, T. and Demetriou, M. (2012), *Sports Law*, Oxford: Hart Publishing, pg. 3-10, τον [ιστότοπο, https://books.google.gr/books?id=62N6BAAAQBAJ&pg=PT74&dq=Sports+Law+Beloff&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiVlrLe2abLAhXLHxoKHQI6BToQ6wEILTAD#v=onepage&q=Sports%20Law%20Beloff&f=false](https://books.google.gr/books?id=62N6BAAAQBAJ&pg=PT74&dq=Sports+Law+Beloff&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiVlrLe2abLAhXLHxoKHQI6BToQ6wEILTAD#v=onepage&q=Sports%20Law%20Beloff&f=false)

Στην ίδια λογική, ο Gardiner¹⁷ εξηγεί, πως το αθλητικό δίκαιο, είναι ένα νέο δίκαιο και αντλεί παραδείγματα από άλλους κλάδους δικαίου. Επισημαίνει για παράδειγμα, ότι το εργατικό δίκαιο, είναι μια δικαιοϊκή περιοχή που έχει πρόσφατα αναγνωριστεί. Έχει μεν τις ρίζες του στο δίκαιο των συμβάσεων στο πλαίσιο της απασχόλησης, αλλά κανένας δεν θα αμφέβαλλε πια, ότι με την πληθώρα της νομοθεσίας κατά τη διάρκεια της μεταπολεμικής εποχής που ρυθμίζει το χώρο εργασίας, πως δεν έχει γίνει το εργατικό δίκαιο μια αυτόνομη δικαιοϊκή περιοχή. Περνώντας δε, μέσα από διάφορες μετεξελίξεις, το βιομηχανικό δίκαιο λέει επίσης ο Gardiner, είναι ένα ώριμο, αυτόνομο δίκαιο.

Όπως διαπιστώνουμε, κάτι είχε ήδη αρχίσει να αλλάζει την δεκαετία του 1990, και η όλη προβληματική και συζήτηση για την ανάγκη ύπαρξης αυτόνομου αθλητικού δικαίου, είχε ήδη αρχίσει να τίθεται με πιο σαφείς όρους και με μεγαλύτερη δυναμική, ως αίτημα. Τούτο η εξέλιξη, υπήρξε βεβαίως σε μεγάλο βαθμό απότοκος, του συνδυασμού των εμπορικών πιέσεων και των κανόνων της παγκόσμιας αγοράς και του εμπορίου, αλλά και της επιθυμίας του φίλαθλου κοινού, να παρακολουθήσει ανταγωνισμό υψηλού επιπέδου, παράγοντες που αναπόφευκτα τροφοδότησαν τη συζήτηση για διεθνοποίηση του αθλητισμού και θεσμική εξέλιξη.

2.4. Η δημιουργία ενός διακριτού υποσυστήματος πολιτικής για τον αθλητισμό στην ΕΕ

Πριν από την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στην υπόθεση Bosman, ο αθλητισμός συνδέθηκε με ένα ευρύ φάσμα υποσυστημάτων πολιτικής

¹⁷ Gardiner, S., Felix, A., James, M., Welch, R. and O’Leary, J. (2011), *Sports Law. Text and Materials*, Routledge fourth edition, p.78

στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πολλά από τα οποία ήταν σε συνάρτηση με οικονομικές και νομικές αξίες. Σε κάθε περίπτωση, δεν υπήρχε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σαφώς αναγνωρισμένο υποσύστημα για τον αθλητισμό. Παράλληλα, ένα αυξανόμενο τμήμα της κοινής γνώμης πίστευε ότι αυτά τα υποσυστήματα ήταν ακατάλληλα για να ασχοληθούν με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αθλητισμού. Ενώ δηλαδή αυτά τα υποσυστήματα πολιτικής, μπορούσαν να ασχολούνται με ζητήματα σχετικά με τη γενική ρύθμιση της αγοράς και θεωρούνταν κατάλληλα για τους περισσότερους οικονομικούς τομείς, ο τομέας του αθλητισμού δεν θεωρούνταν ως χώρος στον οποίο θα μπορούσαν να εφαρμοστούν αυτά τα υποσυστήματα πολιτικής. Οι παραδοσιακοί κανόνες του ανταγωνισμού της αγοράς, δεν εφαρμόζονταν για τον αθλητισμό. Η απόφαση στην υπόθεση Bosman, επιβεβαίωσε την άποψη αυτών που πίστευαν ότι ο αθλητισμός έπρεπε να αντιμετωπιστεί βασιζόμενος στις δικές του δυνάμεις. Αυτό ήταν ένα ιδιαίτερα πιεστικό ζήτημα καθώς ο αθλητισμός άρχισε να εξελίσσεται σε έναν σημαντικό οικονομικό τομέα. Έτσι η άποψη για τον αθλητισμό ότι δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται με τα οικονομικά αυτά υποσυστήματα πολιτικής, κατά συνέπεια, αυξήθηκε.

Έγινε αντιληπτό ότι η συνέπεια της λειτουργίας σε πολλαπλούς (οικονομικούς) χώρους, αποτελούσε τη σταδιακή διάβρωση της αθλητικής αυτονομίας και των θεμελιωδών αξιών του. Ειδικότερα, η απόφαση Bosman συνέβαλε στην εμφάνιση ενός υποσυστήματος πολιτικής για τον αθλητισμό. Κατά συνέπεια, μετά από την απόφαση Bosman, άρχισε να συζητείται μια πιο ολιστική προσέγγιση για τον αθλητισμό σε ένα πιο συντονισμένο φόρουμ. Η πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναπτύχθηκε μέσα σε αυτό το πλαίσιο. Μέσα σε αυτό το εκκολαπτόμενο υποσύστημα προέκυψαν δυο συνασπισμοί. Ενώ ο συνασπισμός της Ενιαίας Αγοράς αναδείκνυε περισσότερο τον αθλητισμό από οικονομικής πλευράς, ο κοινωνικό-πολιτιστικός συνασπισμός, ο οποίος αποτελούνταν από ένα

ποικίλο σώμα απόψεων, τόνιζε τη σημασία της εξισορρόπησης αυτής της οικονομικής προσέγγισης με την αναγνώριση των κοινωνικό-πολιτιστικών και ενοποιητικών ιδιοτήτων του αθλητισμού. Κάθε συνασπισμός προσπαθούσε δε να κατευθύνει τη δραστηριότητα του εκκολλαπτόμενου υποσυστήματος πολιτικής, κατά τρόπο σύμφωνο με το σύστημα πεποιθήσεων του. Φυσικά η επιτυχία τους στην επίτευξη των στόχων τους, στόχευε στις επερχόμενες θεσμικές ρυθμίσεις τις οποίες μπορούσαν στη συνέχεια να αξιοποιήσουν επ' ωφελεία τους.

2.4.1 Το προ Bosman υποσύστημα πολιτικής για τον αθλητισμό

Πριν από την εμφάνιση ενός μετά -Bosman υποσυστήματος πολιτικής για τον αθλητισμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση, διάφορα αθλητικά θέματα συζητήθηκαν σε μια σειρά από άλλα υποσυστήματα. Σε μια μελέτη του 1993 με θέμα «*Ο αντίκτυπος των δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό*» (*The Impact of European Union Activities on Sport*) η οποία διεξήχθη από τους Coopers and Lybrand για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, επανεξετάζονται ζητήματα συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του αθλητισμού (Coopers and Lybrand 1995). Η μελέτη εξειδίκευσε λεπτομερώς την εκτεταμένη συμμετοχή των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του αθλητισμού, ενώ παράλληλα μετέφερε την έλλειψη μιας συντονισμένης πολιτικής προσέγγισης. Η μελέτη ωστόσο αποκάλυψε μια αυξανόμενη αυξανόμενη θεσμική ευαισθητοποίηση του προβλήματος αυτού και παρουσίασε τις κινήσεις που είχαν σχεδιαστεί προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτός ο κατακερματισμός μέσω της ανάπτυξης ενός φάσματος αθλητικών θεσμών. Η έλλειψη αρμοδιότητας της Συνθήκης να αναπτύξει μια κοινή πολιτική για τον αθλητισμό, λειτουργούσε όμως ως εμπόδιο για μια πιο συντονισμένη προσέγγιση πολιτικής για τον αθλητισμό.

Πριν από την απόφαση Bosman, τα αθλητικά θέματα συζητήθηκαν σε σχέση με ένα ευρύ φάσμα πολιτικών. Η πρώτη απ' αυτές τις περιοχές πολιτικής, αφορούσε το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων / αυτοαπασχολούμενων εντός της ενιαίας αγοράς. Από την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης και το επακόλουθο δευτερογενές δίκαιο, οι παίκτες, προπονητές, εκπαιδευτές και ακόμη και οι οπαδοί των ομάδων έχουν τα δικαιώματα της ελεύθερης κυκλοφορίας που εγγυάται το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για παράδειγμα, οι υποθέσεις Walrave, Donà, Heylens αφορούν και απεικονίζουν τη σχέση μεταξύ αθλητισμού και των ζητημάτων της ελεύθερης κυκλοφορίας. Σαφώς οι διατάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχετικά με το δικαίωμα εγκατάστασης και το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών, έχουν παρόμοιες συνέπειες και ισχύ για τον αθλητισμό. Πέρα από το ζήτημα της κινητικότητας των εργαζομένων / αυτοαπασχολούμενων, η Επιτροπή είχε επίσης προσπαθήσει να δημιουργήσει μια ελεύθερη αγορά στις ασφάλειες, στις χορηγίες, στις διαφημίσεις καθώς και στις ραδιοτηλεοπτικές υπηρεσίες. Οι αθλητικές δραστηριότητες συνδέθηκαν με αυτά τα υποσυστήματα μέσω ζητημάτων όπως η διαφήμιση των προϊόντων καπνού στον αθλητισμό.

Μια δεύτερη επίσης περιοχή, στην οποία προέκυψαν και με την οποία συνδέθηκαν αθλητικά θέματα, αφορούσε την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Η νομοθεσία της ΕΕ σε αυτό το πεδίο, είχε αντίκτυπο σε μια σειρά από δραστηριότητες που σχετίζονται με τον αθλητισμό, συμπεριλαμβανομένων: της διασυνοριακής μεταφοράς του αθλητικού εξοπλισμού, της τυποποίηση του εξοπλισμού, την εμπορική εκμετάλλευση του Ολυμπιακού Συμβόλου, την παραγωγή και η εμπορία αθλητικών τροφίμων, την επισήμανση αθλητικών υποδημάτων, τους ποσοτικούς περιορισμούς σε αθλητικούς εξοπλισμούς, καθώς επίσης και σε δοκιμές και τεχνικές απαιτήσεις.

Η τρίτη οικονομική περιοχή όπου ο αθλητισμός συνδέθηκε, αφορούσε την

εφαρμογή της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού της ΕΕ. Μετά την απόφαση στην υπόθεση *Bosman*, αυτό το ζήτημα αναδείχθηκε ως μία από τις πιο εκτεταμένες περιοχές της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του αθλητισμού. Ωστόσο, αυτή η σχέση είχε μια ιστορία και προ-*Bosman*. Οι κύριες έρευνες της Επιτροπής όσον αφορά τη συμβατότητα μεταξύ των κανόνων δικαίου περί ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των αθλητικών κανόνων, έχουν επικεντρωθεί σε μια σειρά ζητημάτων όπως στην αγορά και πώληση τηλεοπτικών δικαιωμάτων, στην διασυνοριακή μετάδοση των αθλητικών εκδηλώσεων, στην έγκριση προϊόντων, στους κανόνες σχετικά με τον ανταγωνισμό μεταξύ των ομοσπονδιών, στην έκδοση εισιτηρίων, στις ρυθμίσεις για τις αθλητικές εκδηλώσεις, στους κανόνες σχετικά με τις μεταφορές και στους περιορισμούς που τίθενται για ξένους παίκτες, στις περιοριστικές εμπορικές πρακτικές, στα μέτρα αντιντόπινγκ και στις κρατικές ενισχύσεις προς τις αθλητικές οργανώσεις.

Συμπληρωματικά με αυτούς τους βασικά οικονομικούς / νομικούς χώρους, ο αθλητισμός συνδέθηκε επίσης με μια σειρά κοινωνικό-οικονομικών και πολιτιστικών πολιτικών. Έτσι, ο αθλητισμός, συζητήθηκε ζήτημα υγείας, ασφάλειας και ηθικής. Σε αυτό το πλαίσιο, τα μέτρα αντί-ντόπινγκ, είναι αυτά με την μεγαλύτερη σπουδαιότητα. Αν και πιο συστηματικά αντί-ντόπινγκ μέτρα έχουν συμφωνηθεί μετά την απόφαση *Bosman*, τα θέματα ντόπινγκ ήταν στην ημερήσια διάταξη ήδη από το 1990, όταν ένα ψήφισμα του Συμβουλίου εξέτασε τα μέτρα για την καταπολέμηση του ντόπινγκ εντός της δομής που είχε ήδη καθοριστεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης.¹⁸ Η Ευρωπαϊκή Ένωση, είχε επίσης ασχοληθεί με τον αθλητισμό σε συναφή μέτρα που αποσκοπούν στην προώθηση της υγείας, της εκπαίδευσης, της προστασία των νέων στην εργασία και της ασφάλειας των θεατών. Από αυτή τη δραστηριότητα προέκυψε η ανάπτυξη πρωτοβουλιών χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό. Η

¹⁸ OJ No. C-329, 31/12/90,

http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/ev_20050602_en.pdf

χρηματοδότηση για τα έργα που αφορούν τον αθλητισμό γινόταν μέσω μιας ποικιλίας μηχανισμών, συμπεριλαμβανομένων του γενικού χρηματοδοτικού μηχανισμού της Ένωσης, των διαρθρωτικών ταμείων, των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και του πιο εξειδικευμένου προγράμματος “Eurathlon”¹⁹. Το πρόγραμμα “ Eurathlon ” , το οποίο ξεκίνησε το 1994, σχεδιάστηκε για την προώθηση της αυξημένης επικοινωνίας μεταξύ των ευρωπαίων πολιτών, συμβάλλοντας έτσι στην ενίσχυση της αλληλεγγύης μεταξύ των διαφόρων εθνικοτήτων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, κατέστησε επίσης κεφάλαια διαθέσιμα, για την προώθηση της αθλητικής συμμετοχής των ατόμων με αναπηρίες. Η δραστηριότητα σε αυτά τα κοινωνικό-πολιτιστικά πεδία ήταν ως εκ τούτου, στενά συνδεδεμένη με έργο της Ευρώπης των πολιτών το οποίο ξεκίνησε επίσημα το 1985.

Επιπλέον, μια σειρά από άλλες πρωτοβουλίες πολιτικής στην ΕΕ είχαν αντίκτυπο στον αθλητισμό. Για παράδειγμα, η νομοθεσία που καλύπτει τη χρήση των αλόγων, σκύλων και περιστεριών είχε περάσει από το Υπουργικό Συμβούλιο. Επιπλέον, η *Οδηγία για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Council Directive 85/337/EEC of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment)* της 27/6/1985²⁰ ανάγκαζε όσους προέβαιναν σε ανάπτυξη αθλητικών υποδομών, να λαμβάνουν υπόψη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των δράσεών τους.

Τέλος, ο αθλητισμός είχε επηρεαστεί από τη νομισματική και τη δημοσιονομική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πριν από την εισαγωγή του ευρώ, η Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ECU) μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τους διοργανωτές των ευρωπαϊκών αθλητικών γεγονότων καλύτερα από το δολάριο για τις χρηματικές ροές από ένα κράτος μέλος σε άλλο. Τα χρήματα του

¹⁹ <http://www.eurathlon.eu/>

²⁰ <http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-legalcontext.htm>

βραβείου θα μπορούσαν επίσης να δοθούν σε ECU. Σε μικρότερο βαθμό, η δευτερογενής ευρωπαϊκή νομοθεσία, σχετικά με την δημοσιονομική πολιτική (κυρίως σε φοροαπαλλαγές) είχε επηρεάσει το πεδίο του αθλητισμού.

Συμπερασματικά λοιπόν, μέσα από αυτές τις περιοχές, είναι δυνατόν να προσδιοριστεί μια σειρά από υποσυστήματα πολιτικής στα οποία συζητήθηκαν και λήφθηκαν αποφάσεις για αθλητικά θέματα. Ως εκ τούτου, στην προ-Bosman εποχή, ο αθλητισμός, συνδέεται με ένα ευρύ φάσμα υποσυστημάτων που περιλαμβάνουν: πολιτική σχετικά με τον ανταγωνισμό και την βιομηχανία, πολιτική για τις ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις και τα μέσα ενημέρωσης, πολιτική για το ντόπινγκ και τα ναρκωτικά, πολιτική για τη δημόσια υγεία, πολιτική για τη νεολαία, πολιτική για την εκπαίδευση την κατάρτιση και την απασχόληση, πολιτική για το περιβάλλον, και τέλος πολιτική των ίσων ευκαιριών.

2.4.2 Το μετά Bosman υποσύστημα πολιτικής για τον αθλητισμό

Ένα αυξανόμενο τμήμα της κοινής γνώμης εντός αλλά και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνώρισε ότι η συχνότητα με την οποία τα ζητήματα του αθλητισμού συζητούνταν εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χρειαζόταν να γίνει σε μια πιο συντονισμένη προσέγγιση. Ουσιαστικά, τα αθλητικά ζητήματα, συζητούνταν εντός του πλαισίου δυο υποσυστημάτων. Τα κοινωνικό-πολιτιστικά υποσυστήματα, συζητούσαν τα ζητήματα του αθλητισμού στο πλαίσιο της θεματικής “People of Europe”. Ααντίστοιχα, τα υποσυστήματα της ενιαίας αγοράς, συζητούσαν τα ζητήματα αθλητισμού υπό το πρίσμα ρυθμιστικών για την ενιαία αγορά πολιτικών. Η δυσαρέσκεια άρχισε να γίνεται πιο αισθητή από ορισμένους υποστηρικτές του αθλητισμού, οι οποίοι πίστευαν ότι ο αθλητισμός

ως ζήτημα, ετύγχανε μια ακατάλληλης και εντελώς επιφανειακής αντιμετώπισης και ακρόασης εντός των υποσυστημάτων της Ενιαίας Αγοράς. Τα υποσυστήματα αυτά τα οποία βασίζονταν στην ενιαία αγορά, δεν ήταν συνεπώς ο κατάλληλος τόπος εντός του οποίου η κοινωνική διάσταση του αθλητισμού, θα μπορούσε να λάβει τη δέουσα προσοχή.

Επίσης, ο ανταγωνισμός στον τομέα του αθλητισμού διέφερε σαφώς από τον ανταγωνισμό σε άλλους τομείς. Για πολλούς, η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στην *Bosman*, επιβεβαίωσε την ακαταλληλότητα των εν λόγω χώρων για τη συζήτηση μειζόνων θεμάτων του αθλητισμού. Για όσους λοιπόν παρέμεναν προσηλωμένοι στην κοινωνική διάσταση του αθλητισμού, θεωρούσαν ότι ο αθλητισμός θα έπρεπε να αποσπαστεί από τα ανόμοια και ακατάλληλα υποσυστήματα πολιτικής και να ενταχθεί σε ένα νέο ανεξάρτητο υποσύστημα, το οποίο θα έπρεπε να δημιουργηθεί. Σε αθλητικά συνέδρια τα οποία οργάνωσε εκείνη την περίοδο η Επιτροπή, όπως για παράδειγμα η Διάσκεψη του 1999, ή η ετήσια συνάντηση του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Αθλητισμού, φάνηκε πράγματι να είναι πιο ενεργός η συμμετοχή των κοινωνικό-πολιτιστικών φορέων. Αυτή η εξέλιξη, ήταν ενδεικτική της επιθυμίας τους να αμφισβητήσουν τον *de facto* επικρατούντα ορισμό του αθλητισμού.

Μετά την υπόθεση *Bosman*, η ανάληψη πολιτικών που αφορά το υποσύστημα της πολιτικής για τον αθλητισμό αναλαμβάνονται σε δυο διακριτά πλαίσια, τα οποία αποτελούν δυο είδη συμμαχιών, καθεμία από τις οποίες συναπαρτίζεται αφενός από τους δρώντες στον τομέα του αθλητισμού, όσο και από τα θεσμικά όργανα της ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι επιφορτισμένα με τον σχεδιασμό και την άσκηση των σχετικών πολιτικών.

A. Η συμμαχία της Ενιαίας Αγοράς.

Στην συγκεκριμένη συμμαχία, τα θεσμικά όργανα τα οποία είναι επιφορτισμένα με την άσκηση των σχετικών πολιτικών, είναι η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Η ΓΔ Ανταγωνισμού, είναι υπεύθυνη για την κατάρτιση και την εφαρμογή μιας συνεκτικής πολιτικής ανταγωνισμού για την Ευρωπαϊκή Ένωση) καθώς και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όσον αφορά τους δρώντες οι οποίοι μπορούν να ζητούν ακρόαση από τα θεσμικά όργανα, πρόκειται κατ' αρχήν για δρώντες οι οποίοι έχουν εμπορικά συμφέροντα και απαιτούν από την ΕΕ να αρθούν οι περιορισμοί για την πρόσβασή τους στην ενιαία αγορά. (πχ άσκηση προσφυγής, από έναν εμπορικό ραδιοτηλεοπτικό φορέα, ή ένα ραδιόφωνο). Επιπλέον, κάποιες αθλητικές οργανώσεις μπορεί επίσης να απαιτήσουν την άρση των εν λόγω περιορισμών, για την μεγιστοποίηση των κερδών τους, μέσα από ελεύθερη διαπραγμάτευση με τους παρόχους. Για παράδειγμα, μια αθλητική ομοσπονδία μπορεί να συνταχθεί με το πλαίσιο της Ενιαίας αγοράς, διεκδικώντας για παράδειγμα δικαιώματα τα οποία προκύπτουν από την Οδηγία, του Συμβουλίου 89/552/EEC, της 3/10/1989 (Television broadcasting activities: "Television without Frontiers" (TVWF) Directive)²¹ και παράλληλα να συντάσσεται και με το κοινωνικό-πολιτιστικό πλαίσιο (δες στη συνέχεια).

Το κεντρικό σύστημα πεποιθήσεων του πλαισίου δράσης της Ενιαίας Αγοράς, στο πλαίσιο του υποσυστήματος πολιτικών για τον αθλητισμό, βασίζεται στην προώθηση και την προστασία των τεσσάρων θεμελιωδών ελευθεριών που κατοχυρώνονται στη Συνθήκη. Ως εκ τούτου, πυρήνα των πολιτικών πεποιθήσεών του, αποτελεί το ότι η άσκηση του αθλητισμού εμπίπτει στο κοινοτικό δίκαιο όταν ασκείται ως οικονομική δραστηριότητα και ότι δεν μπορεί να επιτραπεί

²¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:124101&from=EN>

καμία γενική εξαίρεση από το δίκαιο της ΕΕ. Επιπλέον, πως ο αθλητισμός πρέπει να συμμορφώνεται με τις βασικές αρχές της ΕΕ όπως αυτές είναι διατυπωμένες, τόσο στο πρωτογενές, όσο και στο δευτερογενές δίκαιο της Ένωσης.

B. Η κοινωνικό-πολιτιστική συμμαχία

Η σύνθεση του συνασπισμού της κοινωνικό-πολιτιστικής συμμαχίας είναι πολύπλοκη. Οι τρεις βασικοί παράγοντες οι οποίοι λειτουργούν σε θεσμικό επίπεδο στη συγκεκριμένη συμμαχία είναι τρεις. Πρώτον, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το οποίο, διαθέτει ισχυρή κοινωνικό-πολιτιστική παράδοση. Το Κοινοβούλιο είναι υποστηρικτής της ατζέντας του προγράμματος “Λαοί της Ευρώπης”. την έντονη υποστήριξη της ημερήσιας διάταξης του λαού της Ευρώπης. Το Κοινοβούλιο υπήρξε συχνά επικριτικό για τους περιορισμούς οι οποίοι επιβλήθηκαν κατά καιρούς στην κινητικότητα των παικτών, από τους φορείς διοργάνωσης αθλητικών διοργανώσεων. Δεύτερος θεσμικός φορέας, είναι η Διεύθυνση Παιδείας και Πολιτισμού (*Education and Culture Directorate*)²² η οποία ευθυγραμμίζεται επίσης στενά με το πρόγραμμα “Λαοί της Ευρώπης”. Τέλος, τα κράτη μέλη τα οποία εργάζονται μέσω του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, καθώς και μέσω άτυπων Αθλητικών Συμβουλίων, έχουν αναδειχθεί ως ένας σημαντικός φορέας του εν λόγω κοινωνικό-πολιτιστικού συνασπισμού.

Άλλοι παράγοντες που λειτουργούν στο πλαίσιο του συστήματος περιλαμβάνουν: (1) αθλητικούς φορείς, όπως ομοσπονδίες, συνομοσπονδίες και ενώσεις. (2) δημόσιους οργανισμούς υπεύθυνους στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την ΕΕΤΑ (European Free Trade Association) (3) Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές και συναφείς οργανισμούς(4) εκπροσώπους συμφερόντων της δημόσιας τηλεόρασης

²²<http://europa.eu/whoiswho/public/index.cfm?fuseaction=idea.hierarchy&nodeID=489868&lang=en>

και του ραδιοφώνου (5) το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Ενώ η πίστη στην υπεροχή της αρνητικής ολοκλήρωσης (η αρνητική ολοκλήρωση συνίσταται στη σταδιακή κατάργηση των εμποδίων που υπάρχουν στις συναλλαγές μεταξύ εθνικών οικονομιών) αποτελεί τη βασική πεποίθηση του συνασπισμού της Ενιαίας Αγοράς, στο επίκεντρο του συστήματος πεποιθήσεων της κοινωνικό-πολιτιστική συμμαχία τίθεται η προαγωγή της θετικής ολοκλήρωσης. Η θετική ολοκλήρωση, συνίσταται στη δημιουργία θεσμών και την εφαρμογή νέων πολιτικών, ώστε να εξασφαλιστεί ότι η ΕΕ θα είναι κάτι περισσότερο από μια γιγάντια οικονομική περιοχή με πλήρη ελευθερία στην κίνηση αγαθών, κεφαλαίων και εργατικού δυναμικού.

Ενώ δηλαδή η αρνητική ολοκλήρωση δεν απορρίπτεται από τον εν λόγω συνασπισμό, η επιτυχής ευρωπαϊκή ολοκλήρωση βασίζεται σε μια αποτελεσματική ισορροπία μεταξύ των οικονομικών δυνάμεων και των κοινωνικό-πολιτιστικών (και πολιτικών) δυνάμεων. Η κοινωνικό-πολιτιστική συμμαχία αναγνωρίζει ότι ο αθλητισμός είναι δεν είναι υπεράνω του νόμου. Παρ' όλα αυτά, ο αθλητισμός κατέχει κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά τα οποία δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να μην ληφθούν υπ' όψιν κατά την εφαρμογή του νόμου.

Εντός του κοινωνικό-πολιτιστικού συνασπισμού υπήρξαν περαιτέρω, δυο βασικές σχολές σκέψης. Οι μαξιμαλιστές, οι οποίοι αποτελούνται από εκείνους τους θεσμικούς παράγοντες της ΕΕ οι οποίοι είναι υποστηρικτικοί των προσπαθειών για τη δημιουργία της Ευρώπης των πολιτών στην ΕΕ Υποστηρίζουν ένθερμα, την ένταξη του αθλητισμού στο πλαίσιο της Συνθήκης. Ένα τέτοιο άρθρο στη Συνθήκη, δεν θα περιόριζε τη δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης μόνο στο νομοπαραγωγικό έργο της, αλλά πολύ περισσότερο θα ενεργούσε ως επίσης ως βάση για την ανάπτυξη μιας κοινωνικό-πολιτιστικά προσανατολισμένης πολιτικής για τον αθλητισμό, σε συνεργασία με μια δημοσιονομική γραμμή. Στους

μαξιμαλιστές, ανήκει το κόμμα των Ευρωπαίων Σοσιαλιστών (PES) εντός του Κοινοβουλίου.²³

Οι μινιμαλιστές μοιράζονται την ιδέα ότι ο αθλητισμός είναι μια κοινωνική δραστηριότητα, καθώς επίσης ταυτόχρονα και μια οικονομική δραστηριότητα. Υποστηρίζουν την μέτρια χρήση του αθλητισμού για την εφαρμογή ορισμένων στόχων πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς υποστηρίζουν επίσης τον περιορισμό της εφαρμογής της ευρωπαϊκής νομοθεσίας στον αθλητισμό. Οι μινιμαλιστές είναι γενικά συντηρητικοί ως προς την περαιτέρω επέκταση της επιρροής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον αθλητισμό. Ειδικότερα, οι μινιμαλιστές δεν ήταν ιδιαίτερα υποστηρικτικοί ώστε να απονεμηθεί αρμοδιότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είτε μέσω ενός άρθρου στη Συνθήκη για τον αθλητισμό είτε μέσω ενός πρωτοκόλλου. Οι μινιμαλιστές συνδέονται ιδιαίτερα με την έννοια της επικουρικότητας. Η εφαρμογή της αρχής αυτής περιορίζει φυσικά τη συμμετοχή της ΕΕ στον τομέα του αθλητισμού, καθώς οι εθνικές πρακτικές και πολιτικές προκρίνονται εν προκειμένω σε σχέση με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό. Οι Χριστιανοδημοκράτες πολιτικοί στα εθνικά κοινοβούλια, συνήθως υιοθετούν τις μινιμαλιστικές απόψεις για να επιτύχουν να διατηρήσουν τον εθνικό έλεγχο στους τομείς της πολιτικής.²⁴

Συμπερασματικά, το υποσύστημα πολιτικής για τον αθλητισμό δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της Απόφασης Bosman. Πριν από αυτό τα ζητήματα του αθλητισμού, συζητούνταν μέσα σε ένα ευρύ φάσμα υποσυστημάτων πολιτικής, πολλά από τα οποία συνδέονταν με την Ενιαία Αγορά, και άλλα με κοινωνικό-πολιτισμικά πεδία. Η Απόφαση Bosman προέκυψε μέσα από την αλληλεπίδραση μεταξύ του αθλητισμού και ενός υποσυστήματος της

²³ Henry, I. and Matthews, N. (1998), *Sport, Policy and European Union: The Post-Maastricht Agenda, Managing Leisure*3: 1–22

²⁴ ²⁴ Henry, I. and Matthews, N. (1998), *Sport, Policy and European Union: The Post-Maastricht Agenda, Managing Leisure*3: 1–22

Ενιαίας Αγοράς, όχι σχετικού με τον αθλητισμό. Η δυσαρέσκεια για την έλλειψη μιας πιο ολιστικής και συντονισμένης προσέγγισης στον αθλητισμό οδήγησε στη δημιουργία της κοινωνικό-πολιτιστικής συμμαχία υπεράσπισης. Ο συνασπισμός κατόρθωσε να δημιουργήσει ένα υποσύστημα πολιτικής για τον αθλητισμό στο οποίο εντάχθηκαν και συντονίστηκαν εκ νέου οι προηγουμένως διασκορπισμένες συζητήσεις σχετικά με τα ζητήματα του αθλητισμού.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Peterson και Bomberg περιγράφουν όλη αυτή τη μακρά διαδικασία χάραξης πολιτικής της ΕΕ στον τομέα του αθλητισμού ως περιέχουσα «Πολλαπλές πηγές μη προβλεψιμότητας».²⁵ Στο πλαίσιο των υποσυστημάτων πολιτικής της ΕΕ, αυτό σημαίνει πως ο συνασπισμός της ενιαίας αγοράς ήταν θεσμικά ισχυρός. Η λογική της αρνητικής ολοκλήρωσης είναι επαρκώς κατοχυρωμένη στη Συνθήκη. Επί πλέον, μετά τις αποφάσεις στις Υποθέσεις Walrave, Dona, Heylens και Bosman το ΔΕΚ κατοχύρωσε τον οικονομικό ορισμό του αθλητισμού στο δίκαιο. Αυτό σήμαινε ότι οι φορείς του συνασπισμού της Ενιαίας αγοράς είχαν σε εκείνη την περίοδο, επομένως, ήδη υπονομεύσει τον πυρήνα των πεποιθήσεων του κοινωνικό-πολιτιστικού συνασπισμού. Στην πορεία βέβαια αποδείχθηκε ότι ο κοινωνικό-πολιτιστικός συνασπισμός ανέκαμψε και ήταν σε θέση να ανταποκριθεί με σκοπό την προστασία του πυρήνα των πολιτικών πεποιθήσεών του με αποτέλεσμα να καταστεί όπως φάνηκε εκ των υστέρων με βάση τις εξελίξεις σε επίπεδο νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θεσμικά προνομιούχος.

Θα πρέπει να επισημάνουμε πως ήδη από το Μάαστριχτ, η λογική της θετικής ολοκλήρωσης είχε ήδη καθιερωθεί στα πλαίσια της κουλτούρας της ολοκλήρωσης και αυτό είχε ως συνέπεια να μεταφερθεί σε θεσμικό επίπεδο και στην ενίσχυση των κοινωνικό-πολιτιστικών φορέων. Ειδικότερα, το Κοινοβούλιο κέρδισε από τη θεσμική μεταρρύθμιση. Ωστόσο η πιο αξιοπρόσεκτη αιτία

²⁵ Peterson, J. and Bomberg, E. (1999), *Decision-Making in the European Union*, Basingstoke: Macmillan. p. 59

ανάπτυξης για την κοινωνικό-πολιτιστική συμμαχία, υπήρξε η ανάμιξη των κρατών μελών και ο ενεργός τους ρόλος στο πλαίσιο του υποσυστήματος για τον αθλητισμό. Και αυτό γιατί στη μακρά αυτή πορεία, τα κράτη μέλη είχαν τη δυνατότητα να επιβληθούν στο πλαίσιο του υποσυστήματος για τον αθλητισμό μέσα από μια ποικιλία μη νομικών, ημι-νομικών και νομικών ελιγμών. Τα κράτη μέλη ήταν σε θέση να ασκήσουν πολιτική πίεση μέσω της υιοθέτησης μέτρων ενδοτικού δικαίου. Επιπλέον, μόνο τα κράτη μέλη έχουν την δυνατότητα να τροποποιούν τη Συνθήκη. Οι θεσμοί και οι πολιτικές δεν είναι απρόσβλητες από τη μεταρρύθμιση, ακόμη και αν συχνά απαιτείται πλειοψηφία για να γίνει κάτι τέτοιο. Το ΔΕΚ και η Επιτροπή επίσης, λειτουργούν υπό την απειλή των κυρώσεων. Όπως οι Craig και De Burca υποστηρίζουν, το ΔΕΚ δεν είναι απρόσβλητοι από πολιτικές πιέσεις. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σίγουρα γνωρίζει το πολιτικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί και οι κρίσεις του μερικές φορές επηρεάστηκαν από σχετικά μη νομικά επιχειρήματα τα οποία προέβαλλαν ενώπιον του, τα κράτη μέλη, ιδιαιτέρως όταν πρόκειται για κρίσεις οι οποίες συνδέονται με οικονομικές συνέπειες.²⁶

²⁶ Craig, P. and De Búrca, G. (1998), *EU Law. Text, Cases and Materials*, Oxford: Oxford University Press, π. 81-82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

3.1. Οι Υποθέσεις Walrave, Donà and Heylens cases

Το ΔΕΚ αποτελεί σημαντικό ρυθμιστή της ημερήσιας διάταξης στο πεδίο του αθλητισμού. Οι δικαστικές αποφάσεις του, έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, στον καθορισμό του περιεχομένου της συστημικής ατζέντας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και των προϋποθέσεων υπό τις οποίες ένα συγκεκριμένο θέμα μεταφέρεται στη θεσμική ατζέντα για ενεργό πολιτική ανάπτυξη. Η βασική γραμμή της συλλογιστικής του ΔΕΚ σε σχέση με τον αθλητισμό αναπτύχθηκε στο πλαίσιο μιας σειράς σημαντικών θεσμικών σχέσεων. Ως εκ τούτου, ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τον καθορισμό των ορίων των αθλητικών κανονισμών της ΕΕ δεν είναι ντετερμινιστικός.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν θα μπορούσε να είναι ουραγός αυτών των εξελίξεων που περιγράψαμε παραπάνω, ούτε να παραμένει αδιάφορη. Έτσι, η ανάπτυξη της ενιαίας αγοράς της ΕΕ τέθηκε στο επίκεντρο της διεθνοποίησης του αθλητικού δικαίου. Καθώς η ΕΕ ήθελε με κάθε τρόπο να εξασφαλίσει την προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών της Συνθήκης της Ρώμης και κυρίως αυτής της ελεύθερης κυκλοφορίας, εφάρμοσε μέσω της νομολογίας του ΔΕΚ, την εν λόγω αρχή της Συνθήκης, σε έναν αυξανόμενο αριθμό περιπτώσεων που σχετίζονταν με τον αθλητισμό. Έτσι οι αποφάσεις του ΔΕΚ στις υποθέσεις Walrave, Donà, Heylens και φυσικά η απόφαση Bosman στη συνέχεια, είναι απεικονιστικές αν μη τι άλλο, της αυξανόμενης αλλά και εντεινόμενης σχέσης

μεταξύ του αθλητισμού και της ΕΕ. Ωστόσο, η σχέση μεταξύ αθλητισμού και ΕΕ έχει χωρίς αμφιβολία, ένα ενδιαφέρον πέρα από τα στενά όρια της ρύθμισης της οικονομικής δραστηριότητας εντός της ενιαίας αγοράς. Η ΕΕ έχει μεταξύ άλλων, και κοινωνικές και πολιτιστικές επιδιώξεις και ο αθλητισμός, έχει αναγνωριστεί από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ ως ένα από τα εργαλεία μέσω των οποίων αυτοί οι βασικοί στόχοι της Ένωσης, μπορούν να επιτευχθούν.

Όπως θα δούμε, μέσα από τη συνοπτική παρουσίαση μιας σειράς σημαντικών αποφάσεων του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες δημιούργησαν ένα σημαντικό νομολογιακό προηγούμενο, το ΔΕΚ κατ' αρχήν έκανε δεκτό ότι αθλητισμός και ο επαγγελματικός αθλητισμός ειδικότερα, διέπεται από τους κοινοτικούς κανόνες στο μέτρο που αποτελεί τμήμα της οικονομικής ζωής.²⁷ Ως αποτέλεσμα αυτής της διαπίστωσης, το ΔΕΚ έκρινε ότι οι κοινοτικοί κανόνες και ιδίως η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας, πρέπει να γίνονται σεβαστοί από τα κείμενα, καταστατικά ή άλλα τα οποία εκδίδονται από αθλητικές ομοσπονδίες, ενώσεις, ομάδες κλπ.

Η πρώτη λοιπόν απόπειρα θεσμικών παρεμβάσεων της ΕΕ σε ζητήματα αθλητισμού, έλαβε χώρα στη δεκαετία του 1970. Δυο σημαντικές αποφάσεις του ΔΕΚ, ίδρυσαν σημαντικές αρχές οι οποίες έκτοτε, διέπουν τη σχέση μεταξύ του αθλητισμού και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για τις υποθέσεις Walrave και Dona, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφάνθηκε, ότι η άσκηση του αθλητισμού εμπίπτει στο κοινοτικό δίκαιο στο μέτρο που συνιστά οικονομική δραστηριότητα κατά την έννοια του άρθρου 2 της συνθήκης ΕΟΚ, αν και εξαιρέσεις από την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας είναι επιτρεπτές, μόνο αν συνδέονται με την πρακτική του αθλητισμού σε μη οικονομική βάση.

²⁷ Δελλής, Γ., *Επαγγελματικός αθλητισμός και κοινοτική έννομη τάξη. Η θέση του ΔΕΚ στην απόφαση Bosman*, Έτος 1996, σελ. 255 επ.

Walrave v. Union Cycliste International 1974 ²⁸

Ο Bruno Walrave και ο Norrie Koch ήταν δύο Ολλανδοί επαγγελματική βηματοδότες ρυθμού σε αγώνες μοτοσικλέτας. Οι συμμετέχοντες σε αυτούς τους αγώνες συμμετείχαν με ποδήλατα τα οποία λειτουργούσαν με πεντάλ. Κάθε συμμετέχων στον αγώνα έχει έναν βηματοδότη σε μια μοτοσικλέτα ο οποίος τον ακολουθεί. Οι βηματοδότες, οι οποίοι φορούν ειδικά ρούχα, έχουν ως στόχο να δημιουργήσουν ένα κινούμενο κενό για τον ποδηλάτη (Stayer) ώστε αυτός να μπορεί να ποδηλατεί μέσα σε αυτό. Αυτό στον αθλητή να επιτύχει ταχύτητες πέραν αυτών που μπορεί να επιτύχει ένας κοινός ποδηλάτης. Οι ταχύτητες αυτές μπορεί να είναι μέχρι και χιλιόμετρα ανά ώρα. Ο ρόλος του βηματοδότη είναι, συνεπώς, στο επίκεντρο του αθλήματος, σε αντίθεση με το ρόλο των βηματοδοτών σε πολλά άλλα αθλήματα όπως ο στίβος. Ο βηματοδότης συνάπτει σύμβαση με τον αθλητή, μια ένωση ποδηλασίας ή ένα χορηγό. Μέχρι το 1973, ο βηματοδότης δεν έπρεπε να είναι της ίδιας εθνικότητας με εκείνη του αθλητή.

Τον Νοέμβριο του 1970 η Διεθνής Ποδηλατική Ένωση (UCI, the international association for cycling sport) αναθεώρησε τους κανόνες της για τη διεξαγωγή των επικείμενων αγώνων πρωταθλήματος παγκόσμιας ποδηλασίας μεσαίων αποστάσεων. Από το 1973, ο βηματοδότης και η αθλήτης έπρεπε να είναι της ίδιας εθνικότητας. Η Διεθνής Ποδηλατική Ένωση δικαιολόγησε την ενέργειά της αυτή με την αιτιολογία ότι τα παγκόσμια πρωταθλήματα προορίζονται να είναι αγώνες μεταξύ εθνικών ομάδων. Οι Ολλανδοί Walrave και Koch ενήργησαν, ως βηματοδότες για μη ολλανδούς αθλητές συμπεριλαμβανομένων σε αυτούς Βέλγων και Γερμανών. Αντιμέτωποι με τον περιορισμό των εσόδων τους θεώρησαν ότι αυτός ο κανόνας θα έπρεπε να

²⁸ *Walrave - Koch v. Union Cycliste*

Internationale Case 36-74. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61974CJ0036&from=EN>

αλλάξει καθώς επέβαλλε διακρίσεις, και παραβίαζε την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έχοντας αποτύχει να εξασφαλίσουν την κατάργηση της αλλαγής κανόνα, οι δύο βηματοδότες ξεκίνησε δίκες κατά της Διεθνούς Ποδηλατικής Ένωσης, της Ολλανδικής Ένωσης Ποδηλασίας, και επειδή το πρωτάθλημα επρόκειτο να πραγματοποιηθεί στην Ισπανία, και κατά της Ισπανικής Ποδηλατικής Ένωσης. Οι Walrave και Koch ζητούσαν την κατάργηση του εν λόγω κανόνα και ζητούσαν μια εντολή προκειμένου η Διεθνής Ποδηλατική Ένωση, να επιτρέψει στους συγκεκριμένους βηματοδότες να λάβουν μέρος τους προσεχείς αγώνες. Η υπόθεση ήχθη ενώπιον του Arrondissementsrechtbank (Περιφερειακό Δικαστήριο) στην Ουτρέχτη το 1973, το οποίο δικαστήριο απέστειλε προδικαστικό ερώτημα προς το ΔΕΚ, κατά την διαδικασία που περιγράφεται στο άρθρο 234 της Συνθήκης. Σε απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα που τέθηκαν από το αιτούν γερμανικό δικαστήριο, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατέληξε στα ακόλουθα συμπεράσματα.

Κατά πρώτον, το Περιφερειακό Δικαστήριο της Γερμανίας ζήτησε από το Δικαστήριο της Ένωσης να αποφανθεί επί της συμβατότητας του συγκεκριμένου κανόνα της Διεθνούς Ποδηλατικής Ένωσης, με τα άρθρα 12, 39 και 49 της Συνθήκης και του κανονισμού με αριθμό 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας. Το ΔΕΚ έπρεπε αρχικά να αποφανθεί λοιπόν αν το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ίσχυε για τον αθλητισμό. Η παράγραφος 4 της απόφασης του Δικαστηρίου όρισε ότι, *«λαμβάνομένων υπόψη των στόχων της Κοινότητας, η πρακτική του αθλητισμού εμπίπτει στο κοινοτικό δίκαιο μόνον κατά το μέτρο που συνιστά μια οικονομική δραστηριότητα κατά την έννοια του άρθρου 2 της Συνθήκης»*.

Κατά δεύτερον, με βάση αυτή τη γενική αρχή, το ΔΕΚ έκρινε ότι, όταν σκοπός αυτής της «οικονομικής δραστηριότητας» είναι να αποκτήσουν

απασχόληση ή αμειβόμενη υπηρεσία, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 39 έως 42 ή 49 έως 55 της Συνθήκης, ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες της περίπτωσης. Αυτά τα άρθρα τίθενται σε ισχύ από τον γενικό κανόνα του άρθρου 12, που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω ιθαγένειας. Ως εκ τούτου, δεν έγινε διάκριση μεταξύ του αθλητισμού ως οικονομικής δραστηριότητας και άλλων μορφών εργασίας ή υπηρεσιών. Μόνο όταν η πρακτική του αθλητισμού είναι «καθαρά αθλητικού ενδιαφέροντος», έκανε το ΔΕΚ μια τέτοια διάκριση. Ως εκ τούτου οι εθνικές ομάδες μπορούν να κάνουν διακρίσεις για λόγους ιθαγένειας.

Τρίτον, η απαγόρευση των διακρίσεων δεν ισχύει μόνο για τις ενέργειες των δημοσίων αρχών αλλά και στους κανόνες άλλης φύσεως που αποσκοπούν στην συλλογική ρύθμιση της μισθωτής εργασίας και των υπηρεσιών. Ως εκ τούτου τα άρθρα 39 και 49, επιφέρουν οριζόντιο άμεσο αποτέλεσμα. Τέταρτον, σχετικά με την εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ σε αθλητικά γεγονότα παγκόσμιας σημασίας, όπως τα παγκόσμια πρωταθλήματα ποδηλασίας, στο ερώτημα αυτό, το ΔΕΚ έκρινε ότι ο κανόνας σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων εφαρμόζεται σε όλες τις έννομες σχέσεις, στο μέτρο που οι σχέσεις αυτές, είτε λόγω του τόπου στον οποίο έχουν συναφθεί ή του τόπου όπου θα τεθούν σε ισχύ, μπορεί να βρίσκεται εντός της επικράτειας της ΕU.

Παράλληλα, στο σκεπτικό της απόφασης, το Δικαστήριο, διατύπωσε ήδη τότε σε πρώιμο στάδιο κάτι που έμελλε είκοσι περίπου χρόνια αργότερα, να αναφέρει και η απόφαση Bosman. Ειδικότερα, το ΔΕΚ ανέφερε στο σκεπτικό της απόφασης, ότι οι ευρωπαϊκοί κανόνες, σχετικά με την ελευθερία αναζήτησης εργασίας και παροχής υπηρεσιών στον Ευρωπαϊκό χώρο, εφαρμόζονται και στο χώρο του αθλητισμού.²⁹ Το ΔΕΚ απέστειλε τις απαντήσεις του επι των προδικαστικών ερωτημάτων, πίσω στο εθνικό δικαστήριο αφήνοντας να καθορίσει το ίδιο αν το δίκαιο της ΕΕ εφαρμόζεται στην εν λόγω υπόθεση και

²⁹ Παπαλουκάς, Μ., *«Το Αθλητικό Δίκαιο στην Ευρώπη»*, Εκδόσεις Παπαλουκάς, 2008, σελ. 9-35.

κατά πόσον ο βηματοδότης και ο αθλητής ήταν μια ομάδα.

Στη ίδια απόφαση, το ΔΕΕ θέσπισε για πρώτη φορά την *αρχή της εξαίρεσης του αθλητισμού*,³⁰ η οποία εξασφάλιζε ένα μεγάλο βαθμό αυτονομίας στους αθλητικούς φορείς.³¹ Στο σκεπτικό της η απόφαση, ξεκαθάριζε καταρχήν, ότι η αθλητική δραστηριότητα εν γένει, συνιστά οικονομική δραστηριότητα και υπ' αυτή την έννοια, εμπίπτει στο κοινοτικό δίκαιο. Στην ίδια απόφαση, το ΔΕΕ, δηλώνει παράλληλα, πως η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω εθνικότητας δεν επηρεάζει τη σύνθεση μιας αθλητικής ομάδας, ιδίως δε μιας εθνικής ομάδας, η σύνθεση της οποίας αποτελεί ζήτημα αμιγώς, αθλητικού ενδιαφέροντος και ουδεμία σχέση έχει με οικονομική δραστηριότητα. Αυτό που δηλαδή διακήρυξε το ΔΕΕ, με την θέσπιση του εν λόγω κανόνα, είναι ότι όσον αφορά το πεδίο εκείνο του αθλητισμού το οποίο αποτελεί οικονομική δραστηριότητα, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων περί Εσωτερικής Αγοράς, ενώ τα ζητήματα εκείνα τα οποία αποτελούν ζητήματα αμιγούς αθλητικού ενδιαφέροντος εξαιρούνται και δεν υπόκεινται στους κανόνες του ευρωπαϊκού δικαίου περί εσωτερικής αγοράς, καθόσον δεν σχετίζονται σε καμία περίπτωση, με οικονομική δραστηριότητα.

³⁰ Papaloukas M., *The Sporting Exemption Principle in the European Court of Justice's Case Law*, στο http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1527578

³¹ Βλ. Rincon, A. «*EC Competition and Internal Market Law: On the Existence of a Sporting Exemption and its Withdrawal*», *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 3, Issue 3, p.224- 237, στο <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/51>

Donà v. Mantero 1976 ³²

Η δεύτερη περίπτωση κατά την οποία το ΔΕΚ ασχολήθηκε με μια υπόθεση η οποία σχετίζεται με τον αθλητισμό αφορούσε κανόνες εθνικότητας στο ιταλικό ποδόσφαιρο. Η Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου της Ιταλίας (Federazione Italiana del Gioco del Calcio (FIGC) ελέγχει το ποδόσφαιρο στην Ιταλία. Σύμφωνα με τους κανόνες της, οι παίκτες πρέπει να διαθέτουν μια κάρτα μέλους της ομοσπονδίας. Μόνο η FIGC μπορούσε να εκδώσει μια τέτοια κάρτα. Το άρθρο 28 (ζ) των κανόνων της ομοσπονδίας προέβλεπε ότι συνήθως μόνο για παίκτες ιταλικής υπηκοότητας, που κατοικούν στην Ιταλία θα μπορούσε να εκδοθεί η σχετική κάρτα. Μια εξαίρεση προβλεπόταν για αλλοδαπούς που δεν υπήρξαν ποτέ μέλη ξένης ομοσπονδίας, οι οποίοι διαμένουν στην Ιταλία και ζητούσαν να εγγραφούν ως νέοι, ή ως ερασιτέχνες ή για ψυχαγωγικούς σκοπούς. Για όλους τους άλλους παίκτες η FIGC είχε τη διακριτική ευχέρεια για το αν θα εξέδιδε την κάρτα ή όχι.

Οι κανόνες έθεταν εν προκειμένω έναν σοβαρό περιορισμό σε μη ιταλούς ποδοσφαιριστές οι οποίοι έπαιζαν επαγγελματικό ποδόσφαιρο στην Ιταλία. Μια πρόκληση για τους κανόνες αυτούς ασκήθηκε από έναν πράκτορα ο οποίος είχε προσπαθήσει να προσλάβει παίκτες από το εξωτερικό. Ο πράκτορας είχε προσληφθεί από τον πρόεδρο ενός ιταλικού ομίλου για πρωτάθλημα ποδοσφαίρου, ο οποίος ήθελε να διερευνήσει τις δυνατότητες να φέρει ξένους παίκτες στο σύλλογο. Ο πράκτορας, Gaetano Donà έβαλε μια σχετική αγγελία σε βελγική αθλητική εφημερίδα. Όταν, όμως, ζήτησε να του καταβληθεί η σχετική δαπάνη από τον πρόεδρο του ομίλου, αυτός αρνήθηκε με την αιτιολογία ότι ο Donà είχε ενήργησε πάρα πολύ σύντομα και πως οι ιταλικοί κανόνες πρωταθλήματος εμπόδιζαν τη χρήση ξένων παικτών. Ο κ Donà μήνυσε για το

³² *Gaetano Donà v Mario Mantero, Case 13-76*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61976CJ0013&from=EN>

ποσό της αγγελίας ενώπιον του ιταλικού δικαστηρίου Giudice conciliatore di Rovigo.

Το ιταλικό δικαστήριο, παρέπεμψε την υπόθεση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με προδικαστικό ερώτημα, ζητώντας από το ΔΕΚ να αποφανθεί για το αν η προϋπόθεση ιθαγένειας που είχε θέσει η Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου της Ιταλίας για τους επαγγελματικούς ποδοσφαιρικούς αγώνες στην Ιταλία ήταν συμβατή με το δίκαιο της ΕΕ. Το εθνικό δικαστήριο ζήτησε από το δικαστήριο να αποφανθεί σε δυο βασικά ερωτήματα. Κατ' αρχάς, αν τα άρθρα 12, 39 και 49 της Συνθήκης απονέμουν σε όλους τους υπηκόους των κρατών μελών της ΕΕ το δικαίωμα να παρέχουν μια υπηρεσία οπουδήποτε στην ΕΕ και, δεύτερον, αν οι παίκτες ποδοσφαίρου μπορούν επίσης να απολαύσουν το ίδιο δικαίωμα, καθώς οι υπηρεσίες τους είναι από τη φύση τους επικερδές επάγγελμα. Ανάλογα με τις απαντήσεις σε αυτά τα δύο ερωτήματα, υποβλήθηκαν ακόμη δυο ερωτήσεις προς το ΔΕΚ. Πρώτον, το εθνικό δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να αποφανθεί αν το δικαίωμα αυτό μπορεί επίσης να επικαλεστεί, για να εμποδίσει την εφαρμογή αντιθέτων κανόνων που θεσπίζονται από μια αθλητική ομοσπονδία, η οποία ρυθμίζει το ποδόσφαιρο στην επικράτεια ενός κράτους μέλους. Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το ΔΕΚ κατά πόσον το εν λόγω δικαίωμα έχει άμεσο αποτέλεσμα. άμεσα αποτελεσματική.

Προηγουμένως στην Υπόθεση Walrave Το ΔΕΚ είχε αποφανθεί ότι ο αθλητισμός εμπίπτει στο δίκαιο της ΕΕ, όταν ασκείται ως οικονομική δραστηριότητα και έχει το χαρακτήρα της αμειβόμενης απασχόλησης ή αμειβόμενης υπηρεσίας. Ειδικότερα, τα άρθρα 39 έως 42 ή 49 έως 55 εφαρμόζονται στο πλαίσιο αυτό, ενώ οι διατάξεις αυτές τίθενται σε ισχύ από το άρθρο 12 της Συνθήκης, που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω εθνικότητας.

Ο Γενικός Εισαγγελέας, του ΔΕΚ, πρότεινε, ότι οι περιορισμοί στην εθνικότητα σε ποδοσφαιρικούς αγώνες μπορεί να είναι δικαιολογημένοι.

Συγκεκριμένα υποστήριξε ότι: “σε διοργανώσεις αμιγώς αθλητικού ενδιαφέροντος δεν υπάρχει, κατά τη γνώμη μου, τίποτα το οποίο θα μπορούσε να δικαιολογήσει την επιβολή κάποιου περιορισμού για την υπογραφή των ξένων παικτών ή τουλάχιστον τη συμμετοχή τους στους επίσημους αγώνες πρωταθλήματος, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ότι η νικήτρια ομάδα θα είναι αντιπροσωπευτική του κράτους του οποίου είναι η πρωταθλήτρια ομάδα. Μια κατάσταση αυτού του είδους φαίνεται όλο και πιο λογική, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η ομάδα που κερδίζει το εθνικό πρωτάθλημα επιλέγεται συχνά για να εκπροσωπεί τη δική της χώρα σε διεθνείς διαγωνισμούς”

Ο Γενικός Εισαγγελέας, ήταν επομένως της γνώμης ότι ακόμα και οι κανόνες των αθλητικών οργανώσεων λειτουργούν ως οικονομικού ενδιαφέροντος κανόνες, μπορεί να εξαιρούνται από την εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης τις σχετικές με την μη εισαγωγή διακρίσεων. Ο αθλητισμός μπορεί να είναι μια επιχείρηση, αλλά μπορεί να εξακολουθεί να ασκείται ταυτόχρονα ως δραστηριότητα αμιγώς αθλητικού ενδιαφέροντος. Το ερώτημα είναι αν οι περιορισμοί αυτοί είναι κατάλληλοι και αναλογικοί προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Σε απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα, το ΔΕΚ εν μέρει επιβεβαίωσε την επιχειρηματολογία του Γενικού Εισαγγελέα. Το ΔΕΚ έκρινε ότι: “Κανόνες ή οι εθνικές πρακτικές οι οποίοι υιοθετούνται από μια αθλητική οργάνωση, και οι οποίοι προβλέπουν να λάβουν μέρος σε αγώνες ποδοσφαίρου ως επαγγελματίες ή ημι-επαγγελματίες παίκτες αποκλειστικά υπήκοοι του εν λόγω κράτους, είναι ασυμβίβαστοι με το άρθρο 12 και, ανάλογα με την περίπτωση μπορεί να είναι ασυμβίβαστοι με τα άρθρα 39 έως 42 ή 49 έως 55 της Συνθήκης, εκτός αν οι εν λόγω κανόνες ή πρακτική αποκλείουν τη συμμετοχή των αλλοδαπών παικτών από τη συμμετοχή σε ορισμένες συναντήσεις για λόγους που δεν είναι οικονομικής φύσεως, αλλά που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη φύση και το περιεχόμενο των

συναντήσεων αυτών και, επομένως, είναι μόνο αθλητικού ενδιαφέροντος.”

Στην περίπτωση δηλαδή της Υπόθεση Donà, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, επιβεβαίωσε εκ νέου και επέκτεινε την αρχή της εξαίρεσης. Το ΔΕΕ όμως στην περίπτωση της απόφασης Donà, διαφοροποιήθηκε σε σχέση με την απόφαση Walrave, ως προς το κριτήριο σύμφωνα με το οποίο αποφασίζεται αν μια πρακτική ή κανόνας έχει οικονομικό χαρακτήρα και συνεπώς μπορεί να υπαχθεί ή όχι στην εξαίρεση. Συγκεκριμένα, αποφάνθηκε, πως εξ’ ορισμού είναι πρακτικές αθλητικού ενδιαφέροντος και μόνο, όλες εκείνες οι πρακτικές που δεν έχουν οικονομικό χαρακτήρα.

Όσον αφορά την αρχή της εξαίρεσης, θα πρέπει πάντως να επισημάνουμε, πως από τη στιγμή που συμπεριελήφθη στο κείμενο της Συνθήκης της Λισαβόνας ο όρος ότι η Ένωση συμβάλλει στην προώθηση των ευρωπαϊκών επιδιώξεων στο χώρο του αθλητισμού, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα τις ιδιαιτερότητές του, ο πολιτικός και νομικός κόσμος στην Ευρώπη αποδέχθηκε την ύπαρξη της αρχής της εξαίρεσης του αθλητισμού με ενδιαφέρον. Αυτό είχε σαν κατάληξη πολλές πλευρές της αθλητικής δραστηριότητας να εξαιρούνταν με ευκολία, από ορισμένες διατάξεις του ευρωπαϊκού δικαίου. Μετά από περισσότερα από τριάντα χρόνια νομικών και πολιτικών αντιπαραθέσεων το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων χρησιμοποίησε το νομικό εργαλείο της αρχής της αναλογικότητας (κάθε μέτρο που υιοθετείται, πρέπει να βρίσκεται σε αναλογία και εύλογη σχέση με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα)³³ σε σχετικές υποθέσεις η εξαίρεση αυτή να μην είναι ούτε απόλυτη ούτε άνευ όρων.

³³ Emiliou, N. «*The Principle of Proportionality in European Law, A Comparative Study*», Kluwer Law International, 1996, στο <http://www.wklawbusiness.com/store/products/principle-proportionality-european-law-comparative-study-prod-9041108661/paperback-item-1-9041108661>

UNECTEF v. Heylens 1987 ³⁴

Μερικά χρόνια αργότερα, στην υπόθεση Heylens, το ΔΕΚ ασχολήθηκε με το θέμα της αναγνώρισης, των προσόντων των αθλητικών εκπαιδευτών. Η υπόθεση Heylens, αφορούσε μια γαλλική απαίτηση, στην οποία για να είναι ένα πρόσωπο προπονητής ποδοσφαίρου στη Γαλλία, έπρεπε να είναι ο κάτοχος ενός γαλλικού διπλώματος εκπαιδευτή ή ενός ξένου διπλώματος το οποίο θα έπρεπε να έχει αναγνωριστεί ως ισοδύναμο από τη γαλλική κυβέρνηση. Ο George Heylens, Βέλγος υπήκοος, ο οποίος ήταν προπονητής στον γαλλικό σύλλογο *Lille Olympic Sporting Clubs football team*. Η αίτησή του για την αναγνώριση του βελγικού διπλώματός του προπονητή, απορρίφθηκε από το γαλλικό Υπουργείο του Αθλητισμού. Στην αιτιολογία, το Υπουργείο αναφέρθηκε στην αρνητική γνωμοδότηση της ειδικής επιτροπής. Ωστόσο, η ειδική επιτροπή δεν έδωσε καμία αιτιολογία για την αρνητική γνωμοδότησή της. Η “*συνδικαλιστική οργάνωση των Γάλλων προπονητών*” (UNICTEF) έδωσε τον Heylens και τους τεχνικούς της ποδοσφαιρικής ομάδας πριν την διεξαγωγή της δίκης λόγω της συνεχιζόμενης εργασίας του με τον σύλλογο.

Το ζήτημα της συμβατότητας με το κοινοτικό δίκαιο του γαλλικού συστήματος για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την ισοδυναμία των πτυχίων παραπέμφθηκε στο ΔΕΚ. Το ΔΕΚ, αναφέρθηκε στο θεμελιώδες δικαίωμα των εργαζομένων να διακινούνται ελεύθερα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο επανέλαβε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίζουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους οι οποίες απορρέουν από τη Συνθήκη. Παρ'όλα αυτά, το ΔΕΚ έκρινε ότι, ελλείψει εναρμόνισης των όρων πρόσβασης σε ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, τα

³⁴ *UNION NATIONALE DES ENTRAINEURS ET CADRES TECHNIQUES PROFESSIONNELS DU FOOTBALL (UNECTEF) v GEORGES HEYLENS, case 222/86, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:61986CJ0222&from=EN>*

κράτη μέλη, δικαιούνται να καθορίζουν τις γνώσεις και τα προσόντα, που απαιτούνται προκειμένου να χορηγείται το δίπλωμα. Ωστόσο, το ΔΕΚ έκρινε ότι η απόφαση η οποία αρνείται να αναγνωρίσει την ισοδυναμία του διπλώματος πρέπει να εξεταστεί, προκειμένου να αποδειχθεί αν είναι συμβατή με το άρθρο 39 της Συνθήκης και επίσης ότι η απόφαση, πρέπει να επιτρέπει στον ενδιαφερόμενο να γνωρίζει τους λόγους της όποιας γνωμοδότησης. Συνδυάζοντας τις απαντήσεις που δόθηκαν από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στις αποφάσεις Walrave, Donà και Heylens, είναι δυνατό να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με το ζήτημα της προ-Bosman σχέσης μεταξύ αθλητισμού και δικαίου της ΕΕ:

[1] Το ΔΕΚ καθόρισε με σαφήνεια ότι ο αθλητισμός υπόκειται στο κοινοτικό δίκαιο, στο μέτρο που συνιστά οικονομική δραστηριότητα κατά την έννοια του άρθρου 2 της Συνθήκης. Οι εξαιρέσεις από την αρχή της μη διάκρισης επιτρέπονται, αλλά συνδέονται με την πρακτική του αθλητισμού σε μη οικονομική βάση. Ως τέτοια, το άρθρο 39 δεν ασχολείται με τη σύνθεση των εθνικών ομάδων.

[2] Οι ποδοσφαιριστές θεωρούνται ως εργαζόμενοι (υπάλληλοι των ομάδων) και ως εκ τούτου προστατεύονται από το άρθρο 39. Ο ευρύς ορισμός ενός εργαζομένου που υιοθετήθηκε από το ΔΕΚ σημαίνει ότι όχι μόνο επαγγελματίες, αλλά και ημι-επαγγελματίες και ερασιτέχνες παίκτες περιλαμβάνονται, εφόσον παρέχουν υπηρεσίες έναντι αμοιβής. Οι παίκτες που δεν αμείβονται από τον σύλλογο, αλλά αμείβονται έμμεσα (για παράδειγμα μέσω χορηγίας) δεν θεωρούνται εργαζόμενοι. Οι παίκτες που δεν απασχολούνται και αμείβονται από έναν σύλλογο, επίσης, δεν θεωρούνται εργαζόμενοι στο πλαίσιο του άρθρου 39.

[3] Το άρθρο 39 δεν έχει μόνο άμεσο κάθετο αποτέλεσμα αλλά και άμεσο οριζόντιο αποτέλεσμα. Ως εκ τούτου, το άρθρο 39 καλύπτει τις δραστηριότητες

των ιδιωτικών αθλητικών ενώσεων.

[4] Τα άρθρα 43 και 49 τα οποία ασχολούνται με τα δικαιώματα εγκατάστασης και ελεύθερης

παροχής υπηρεσιών ισχύουν και για τον αθλητισμό. Αθλητές και αθλήτριες οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες όμως δεν απασχολούνται από συλλόγους, προστατεύονται έναντι των διακρίσεων από τα άρθρα αυτά. Όπως και με το άρθρο 39, ο κανόνας διακρίσεων, πρέπει να είναι οικονομικής φύσεως και όχι αμιγώς αθλητικού ενδιαφέροντος.

[5] Τα αθλητικά σωματεία δικαιούνται να καθορίζουν τις γνώσεις και τα προσόντα που απαιτούνται για την ανάληψη εργασίας, αλλά θα πρέπει να κάνουν γνωστούς τους λόγους για τους οποίους αρνούνται να αναγνωρίσουν ένα αλλοδαπό δίπλωμα ως ισότιμο. Επί πλέον, οι αποφάσεις αυτές πρέπει να είναι δεκτικές προσφυγής, για τη διαπίστωση της συμβατότητάς τους με το άρθρο 39.

Όλες οι παραπάνω Υποθέσεις, είναι παραδείγματα περιπτώσεων στις οποίες το κυρίως διακύβευμα, ήταν ο αθλητισμός. Έτσι, οι καθιερωμένες αρχές της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, μετά τις αποφάσεις του ΔΕΚ, έτυχαν εφαρμογής και σε αθλητικά πλαίσια. Παρά το γεγονός ότι το ΔΕΚ έκανε αναφορά στα ειδικά χαρακτηριστικά του αθλητισμού, οι αρχές, εφαρμόστηκαν κατά τρόπο ανεξάρτητο από το αντικείμενο. Τα επόμενα χρόνια ακολούθησε η έκδοση κι άλλων συναφών αποφάσεων από το ΔΕΚ. Έτσι, στις υποθέσεις *Deliège*³⁵ και *Lehtonen*³⁶, το ΔΕΚ εξειδίκευσε την έννοια του αθλητικού ενδιαφέροντος και πως υπάρχουν περιπτώσεις οι οποίες εξαιρούνται από την εφαρμογή των κανόνων της

³⁵ *C-51/96 et C-191/97*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61996CJ0051&from=EN>

³⁶ *C-176/96*, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dd348e51b1ced845d9a8bde127c572444f.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuPch50?docid=100961&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=170639>

Εσωτερικής Αγοράς, ανεξαρτήτως εάν αποτελούν οικονομική δραστηριότητα. Στην εν λόγω δυο υποθέσεις λοιπόν, το ΔΕΕ έκρινε, ότι εξαιρούνται οι πρακτικές εκείνες, οι οποίοι απορρέουν από μια ανάγκη η οποία σχετίζεται στενά με την διοργάνωση διεθνών αθλητικών αγώνων υψηλού επιπέδου όπως για παράδειγμα οι Ολυμπιακοί Αγώνες, όχι γιατί δεν έχουν οικονομικό ενδιαφέρον αλλά δεν μπορεί να εκληφθούν καθαυτές, ως περιοριστικές της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Μεταξύ αυτών, περιλαμβάνονται κανόνες για τη διεξαγωγή τους, κανόνες για τη δυνατότητα και τις προϋποθέσεις, συμμετοχής σε αυτούς, καθώς και κανόνες για την επιλογή των αθλητών που θα συμμετάσχουν σε παγκόσμιες αθλητικές διοργανώσεις ιδίως δε, στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Πρέπει ωστόσο να επισημάνουμε εδώ, ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες και τα παγκόσμια πρωταθλήματα, δεν υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΔΕΚ. Μια ακόμα σημαντική απόφαση, την οποία εξέδωσε το ΔΕΚ, είναι η απόφαση *Simutenkov*³⁷ η οποία κινούμενη στα χνάρια της απόφασης *Bosman*, απαγορεύει τη διακριτική μεταχείριση από πλευράς της Βασιλικής Ισπανικής Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου σε βάρος μη κοινοτικών πολιτών, οι οποίοι όμως είναι πολίτες χωρών, με τις οποίες η Ε.Κ. τελεί σε ειδική εταιρική σχέση.

Με όλες τις ανωτέρω αποφάσεις του και τη σταθερά προσανατολισμένη του νομολογία, το ΔΕΚ, κατέδειξε ότι το μείζον σε εκείνη τη φάση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ήταν οι εφαρμογή των κανόνων της ενιαίας αγοράς και του ελεύθερου ανταγωνισμού στο πεδίο του αθλητισμού, και ειδικότερα η εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ για την ελεύθερη κυκλοφορία (άρθρο 39 για τους εργαζόμενους, άρθρο 49 για τους παρέχοντες υπηρεσίες). Και πως οι εν λόγω διατάξεις, οι οποίες είναι εφαρμοστέες σε δραστηριότητες κατά μείζονα λόγο

³⁷ *Simutenkov Case*, ΔΕΚ, 12.4.2005, *Igor Simutenkov κ. Ministerio de Educación y Cultura, Real Federación Española de Fútbol*, C-265/03, <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db1450f0974b954b61bb23bc1b656c831a.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKaNr0?docid=66313&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4341448>

οικονομικές, δεν αντιτίθενται σε κανονισμούς ή πρακτικές οι οποίες αποκλείουν τη συμμετοχή αλλοδαπών αθλητών σε συγκεκριμένες αθλητικές διοργανώσεις για λόγους «μη οικονομικούς», και οι οποίοι λόγοι αποκλεισμού, σχετίζονται με τον ειδικό χαρακτήρα αυτών των διοργανώσεων και συνεπώς αφορούν καθαρά και μόνο το πεδίο του αθλητισμού. Θα πρέπει να επισημάνουμε, πως ο όρος «μη οικονομικοί λόγοι», δεν σημαίνει χωρίς αμοιβή, αλλά ότι εν προκειμένω προκρίνεται ένα άλλο κριτήριο ως πρωταρχικό, το οποίο είναι αυτό που δικαιολογεί την ύπαρξη του συνδέσμου με την ιθαγένεια.

3.2. Η εμβληματική απόφαση URBSFA and others v. Bosman 1995 ³⁸

Παρά το αυξανόμενο σώμα της νομολογίας σχετικά με τις πρακτικές που εισήγαγαν διακρίσεις στον αθλητισμό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φάνηκε απρόθυμη να εφαρμόσει πλήρως τους κανόνες Walrave και Donà. Οι διαβουλεύσεις μεταξύ της Επιτροπής και της UEFA σχετικά με τη συνέχιση της χρήσης των εθνικών περιορισμών στο ευρωπαϊκό ποδόσφαιρο συνεχίστηκαν ανεπιτυχώς μέχρι την δικαστική κρίση στην Υπόθεση Bosman. Η απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση Bosman, το 1995, αποτέλεσε σταθμό στη νομολογία του ΔΕΚ, και έθεσε τον αθλητισμό εντός του ρυθμιστικού πεδίου του κοινοτικού δικαίου, καθώς ήταν η πρώτη απόφαση, η οποία καθιέρωσε την ελευθερία μετεγγραφών των ποδοσφαιριστών εντός της Κοινότητας, ενώ ταυτόχρονα, απαγόρευσε κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας των εργαζομένων των κρατών μελών.³⁹ Το ΔΕΚ, στο σκεπτικό της εν λόγω απόφασης, έκρινε, ότι μια τέτοια διάκριση, δεν μπορούσε

³⁸ Σχόλια Φραγκάκη, Παναγιωτόπουλου, Παπαλουκά, για την απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση *Bosman*, στο NoB 1997, 663,

να είναι ανεκτή από το κοινοτικό δίκαιο, καθώς προσέκρουε στην αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

Στην υπόθεση *Bosman* το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν απέρριψε την προηγούμενη νομολογία του αλλά περιόρισε σημαντικά σε μια νέα βάση το πλαίσιο εφαρμογής της. Στην εν λόγω υπόθεση, το ΔΕΕ, αντί όπως έκανε στις προηγούμενες αποφάσεις *Walrave* και *Dona* να εξετάσει αν μια πρακτική ή κανόνας, αποτελούσε θέμα γνήσιου αθλητικού ενδιαφέροντος προκειμένου να εμπίπτει στην εξαίρεση, πήγε ένα βήμα παρακάτω και εξέτασε το αν η επίδικη πρακτική περιλαμβάνει οικονομική δραστηριότητα. Έτσι το ΔΕΕ, πλέον όρισε πως οι αθλητικού ενδιαφέροντος πρακτικές εξαιρούνται επειδή είναι αθλητικού ενδιαφέροντος και πως μπορούν να εξαιρεθούν ακόμη κι όταν έχουν οικονομικό χαρακτήρα εφόσον δεν υπερβαίνουν το σκοπό για τον οποίο θεσπίστηκαν.

Όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, ο Jean Marc Bosman, ένας επαγγελματίας ποδοσφαιριστής βελγικής ιθαγένειας, αμφισβήτησε επιτυχώς ενώπιον του Δικαστηρίου, τη επιβολή από την UEFA⁴⁰ των περιορισμών εθνικότητας και το διεθνές σύστημα μεταγραφών. Ο Bosman από το 1985, έπαιζε για την ομάδα της Λιέγης, "Standard Club de Liege". Το 1988 μεταγράφηκε και υπέγραψε σχετική σύμβαση με την R.C.L., για δύο χρόνια, ενώ το 1990 πριν λήξει το συμβόλαιό του η R.C.L. του πρότεινε να προβούν σε ανανέωση του συμβολαίου του, με μισθό που όμως ο Bosman θεώρησε ιδιαίτερα χαμηλή και αρνήθηκε την ανανέωση του συμβολαίου. Έτσι σύμφωνα με το σύστημα μεταγραφών που ίσχυε στην βελγική ποδοσφαιρική ομοσπονδία, αν κάποιος σύλλογος ενδιαφερόταν να αποκτήσει τον Bosman, θα έπρεπε να καταβάλλει στην R.C.L., ένα ποσό το οποίο προέκυπτε βάση ενός συστήματος υπολογισμού

³⁹ *A. Γραμματικάκη-Αλεξίου, Η σημασία της αθλητικής ιθαγένειας, Αρμεν.* 1999, 1397, 1401.

⁴⁰ Η *Union of European Football Associations - UEFA*, είναι η μεγαλύτερη ποδοσφαιρική ομοσπονδία στην Ευρώπη, υπεύθυνη για τη διεξαγωγή διοργανώσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, <http://www.uefa.com/>

που η ομοσπονδία είχε καθιερώσει. Καθώς κανένας σύλλογος του Βελγίου δεν ενδιαφέρθηκε να προσφέρει το εν λόγω ποσό, ο Bosman, ενεργώντας αυτοβούλως αναζήτησε ομάδα στο εξωτερικό και πέτυχε συμφωνία με το σωματείο της Δουνκέρκης της Γαλλίας. Σύμφωνα με σχετική ρήτρα που τα μέρη είχαν συμπεριλάβει στο συμβόλαιο πάντως, η ομάδα της Δουνκέρκης, είχε το δικαίωμα να προβεί στην μονομερή καταγγελία και λύση του συμβολαίου, αν ο του συμβολαίου του με την ομάδα της Δουνκέρκης, η ομάδα αυτή είχε το δικαίωμα μονομερούς λύσεως του συμβολαίου, αν ο Bosman δεν επιτύγχανε να λάβει τη μπλε κάρτα από την ομοσπονδία του Βελγίου.

Τελικά, η R.C.L. δεν συμφώνησε με τη γαλλική ομάδα αναφορικά με τα οικονομικά δεδομένα, και αρνήθηκε να χορηγήσει άδεια εξόδου του παίκτη από την ομάδα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, ο Bosman να μην μεταγραφεί τελικά στην ομάδα της Δουνκέρκης, κι αυτό εξαιτίας του ισχύοντος συστήματος μεταγραφών της βελγικής ομοσπονδίας ποδοσφαίρου. Προσέφυγε λοιπόν ενώπιον του ΔΕΕ και προσέβαλε το εν λόγω σύστημα μεταγραφών, υποστηρίζοντας ότι αποτελεί περιορισμό της ελευθερίας μετακίνησης των εργαζομένων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιτυγχάνοντας με την προσφυγή του μια σημαντική απόφαση (Case C-415/93, ECR I-4921)⁴¹ του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου σχετική με την ελευθερία μετακίνησης των εργαζομένων μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με την απόφαση Bosman, επιτράπηκε στους επαγγελματίες ποδοσφαιριστές να μεταγράφονται ελεύθερα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης όταν λήγει το συμβόλαιό τους με κάποιο σύλλογο. Επίσης, ακυρώθηκαν όσοι κανονισμοί εθνικών ομοσπονδιών χωρών-μελών της Ε.Ε. επέβαλαν περιορισμούς σε τέτοιου είδους μεταγραφές, π.χ. αν επέβαλαν ένα ανώτατο όριο ξένων ποδοσφαιριστών. Η απόφαση αφορούσε μόνο

⁴¹ *Union Royal Belges des Sociétés de Football Association ASBL & others v. Jean-Marc Bosman; Case C-415/93, ECR I-4921, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61993CJ0415&from=EN> NoB 1997, 663, σχόλια Φραγκάκη, Παναγιωτόπουλου, Παπαλουκά*

σε ποδοσφαιριστές υπηκόους των χωρών-μελών της Ε.Ε., τους λεγόμενους κοινοτικούς, για τους οποίους επιτρεπόταν πλέον μεταγραφή ανεξαρτήτως αριθμού, σε αντίθεση με τους μη κοινοτικούς, για τους οποίους η κάθε ομοσπονδία διατήρησε τους κανονισμούς της. Η απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση *Bosman*, αποτέλεσε σταθμό στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού αθλητικού δικαίου. Βέβαια, η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των οργάνων της είχε δείξει την πρόθεσή της πολύ πιο νωρίς, και συγκεκριμένα ότι οι κανόνες στο χώρο του αθλητισμού θα έπρεπε να συμβαδίζουν τόσο με τους κανόνες της Εσωτερικής Αγοράς όσο και με τους κανόνες ανταγωνισμού του ευρωπαϊκού δικαίου.^{42 43}

⁴² Βλ. Ταγαράς, Χ., «*Αθλητισμός και Κοινωνική Έννομη Τάξη*», Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου 1:1994.

⁴³ Παπαλουκάς, Μ., «*Σχολιασμός της απόφασης Bosman*», 1997, Νομικό Βήμα. Τόμος 45. Τεύχος 4, σελ. 683-687 και *Papaloukas, Law of the Court of Justice of the E.C.*», Papaloukas Editions, 2008, p. 16-34.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ – ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ, COUBERTIN

4.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Όπως έγινε κατανοητό από την ανάπτυξη του προηγούμενου κεφαλαίου, οι προηγούμενες αρμοδιότητες της ΕΕ στην ενιαία αγορά, ήταν σημαντικές στο βαθμό που αποτέλεσαν τον προάγγελο των τρεχουσών θεσμικών εξελίξεων και δίχως αμφιβολία, επιτέλεσαν σημαντικό έργο προς αυτή την κατεύθυνση και διαδραμάτισαν σημαντικό αντίκτυπο στον αθλητισμό. Υπ' αυτή την έννοια, σαφώς και θα παραμείνουν πολύ σημαντικές και για το μέλλον.

Ο καίριος ρόλος του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν θα πρέπει επίσης να παραγνωριστεί σε καμία περίπτωση καθώς μέσα στα χρόνια, έχει αναπτύξει σημαντικότητα και ευρεία όπως είδαμε νομολογία, η οποία έφερε δομικές ανακατατάξεις και άλλαξε το τοπίο κόσμου του αθλητισμού. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επίσης, με δήλωσή του την οποία εξέδωσε τον Δεκέμβρη του 2000 («η δήλωση της Νίκαιας»)⁴⁴ αναγνώρισε την ιδιαίτερη φύση και και την κοινωνική του αποστολή του αθλητισμού στην ευρωπαϊκή κοινωνία, ενώ παράλληλα επισήμανε την πρωταρχική ευθύνη που έχουν τα κράτη μέλη για την διαχείριση των αθλητικών υποθέσεων και τον καίριο ρόλο των αθλητικών επαγγελματικών σωματείων και ομοσπονδιών.

Πέρα από αυτό, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, αναλάμβανε δράση με πολιτικές για τον αθλητισμό στη βάση της παραγωγής μη

⁴⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-00-1439_el.htm

δεσμευτικών κανόνων (ήπιο δίκαιο ή soft law)^{45 46} δηλαδή κανόνων δεοντολογίας οι οποίοι θεσπίζονται σε πράξεις, στις οποίες δεν έχει χορηγηθεί δεσμευτική νομική ισχύς, αλλά οι οποίες παρόλα αυτά έχουν ορισμένες - έμμεσες κατά βάση- έννομες συνέπειες και αποβλέπουν σε πρακτικά αποτελέσματα τα οποία και μπορούν να παραγάγουν. Χρησιμοποιήθηκαν και στο παρελθόν για να καλύψουν περιπτώσεις όπου παρατηρείται έλλειψη της τυπικής δυνατότητας θέσπισης νομοθετικών διατάξεων ή/και ως μέσα εκτέλεσης και, ως εκ τούτου, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα δημόσιου διεθνούς δικαίου. Οι τομείς αυτοί, λόγω της ιδιάζουσας φύσης τους, συνδέονται στενά με τον αθλητισμό, όπως η υγεία,⁴⁷ ⁴⁸ η εκπαίδευση, καθώς και η κοινωνική ένταξη μέσω διαφόρων ευρωπαϊκών προγραμμάτων χρηματοδότησης.

Η ΕΕ προωθεί τη σωματική άσκηση μέσα από την ενίσχυση ορθών πρακτικών και συνεργασιών μεταξύ των χωρών της ΕΕ καθώς και μεταξύ της ΕΕ και των ενδιαφερόμενων μερών. Οι σχετικές οδηγίες που έχει εκδώσει η ΕΕ για την σωματική άσκηση, καθώς και οι συστάσεις πολιτικής δράσης για την υποστήριξη της σωματικής άσκησης για τη βελτίωση της υγείας, καταδεικνύουν πως σε αυτή την προσπάθεια μπορεί να γίνουν αρωγός σχετικές διατομεακές εθνικές πολιτικές. Το ίδιο και οι σχετική Σύσταση του Συμβουλίου “ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 26ης Νοεμβρίου 2013 σχετικά με την προώθηση της σωματικής άσκησης για τη βελτίωση της υγείας σε όλους τους τομείς”, Τέλος όσον αφορά την δράση της Επιτροπής, η έλλειψη συγκεκριμένης νομικής αρμοδιότητας, πριν την

⁴⁵ Senden Linda, “Soft Law, Self-Regulation and Co-Regulation in European: Where Do They Meet?”, Electronic Journal of Comparative Law, vol. 9.1 (January 2005), <https://ec.europa.eu/digital-single-market/sites/digital-agenda/files/discussions/Soft%20Law.%20Self-Regulation%20and%20Co-Regulation%20in%20European%20Law-Where%20do%20they%20meet.pdf>

⁴⁶ http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/653/653346/653346el.pdf

⁴⁷ http://ec.europa.eu/sport/library/policy_documents/eu-physical-activity-guidelines-2008_el.pdf και <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:354:0001:0005:EL:PDF>

⁴⁸ Η πλατφόρμα πρωτοβουλιών της ΕΕ για την σωματική άσκηση την άσκηση και γενικά για υγεία αποτελεί ένα φόρουμ ανταλλαγής πληροφοριών και διαλόγου για τα σχετικά ζητήματα http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/platform/index_el.htm

θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας, δεν την εμπόδισε να σχεδιάσει ένα πολύ σημαντικό πακέτο δράσεων και πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό, όπως η Λευκή Βίβλος του 2007 για τον αθλητισμό και το σχέδιο δράσης Pierre de Coubertin του 2008, το περιεχόμενο των οποίων θα παρουσιάσουμε και θα αναλύσουμε στη συνέχεια.

4.2. Η “Λευκή Βίβλος” του 2007 για τον Αθλητισμό

Η Λευκή Βίβλος του 2007 (11η Ιουλίου 2007) για τον Αθλητισμό⁴⁹ αποτέλεσε σε ευρωπαϊκό επίπεδο, την πρώτη ολοκληρωμένη ανάληψη δράσης για τον αθλητισμό. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία εξαιρετικού ενδιαφέροντος και σημαίνουσας συνεισφοράς, καθώς εμπεριέχει στρατηγικές κατευθύνσεις και άξονες, για τον ρόλο του αθλητισμού εν γένει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως δε σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Υποβλήθηκε από την Επιτροπή στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως ήταν η Λευκή Βίβλος, η οποία προλείανε το έδαφος για την σημαντική ανακοίνωση που εξέδωσε η Επιτροπή, προς τα ανωτέρω θεσμικά όργανα, με τίτλο «Ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στον αθλητισμό» σχετικά με τα αποτελέσματα και τον τεράστιο ρόλο που έπαιξε η Συνθήκη της Λισαβόνας στον Αθλητισμό. Διαβάζουμε χαρακτηριστικά στην εν λόγω ανακοίνωση της Επιτροπής: “Η συνεργασία σε

⁴⁹White Paper on Sport, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:52007DC0391>

επίπεδο ΕΕ και ο διάλογος για τον αθλητισμό έχουν ενισχυθεί σε μεγάλο βαθμό χάρη στη Λευκή Βίβλο για τον Αθλητισμό του 2007. [...]

Η Λευκή Βίβλος περιγράφει την ιδιαιτερότητα του αθλητισμού και την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ σε τομείς όπως η εσωτερική αγορά και ο ανταγωνισμός στον τομέα του αθλητισμού. Με την εφαρμογή της Λευκής Βίβλου για τον Αθλητισμό, η Επιτροπή συνέλεξε χρήσιμα στοιχεία σχετικά με τα θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν στο μέλλον. Η παρούσα ανακοίνωση δεν αντικαθιστά τη λευκή βίβλο, αλλά βασίζεται στα επιτεύγματά της⁵⁰ Ήδη στο προοίμιο της Λευκής Βίβλου, δηλώνεται με σαφήνεια πως «Ο αθλητισμός είναι ένα κομμάτι της κληρονομιάς όλων των ανδρών και των γυναικών και η απουσία του αφήνει ένα κενό που δεν μπορεί να αναπληρωθεί ποτέ.» – Pierre de Coubertin, καθώς επίσης πως *“Ο αθλητισμός είναι ένα διευρυνόμενο κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο, που συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά την αλληλεγγύη και την ευημερία. Το ολυμπιακό ιδεώδες που έγκειται στην ανάπτυξη του αθλητισμού με σκοπό την προώθηση της ειρήνης και της κατανόησης μεταξύ εθνών και πολιτισμών καθώς και της εκπαίδευσης των νέων γεννήθηκε στην Ευρώπη και προωθείται από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή και τις Ευρωπαϊκές Ολυμπιακές Επιτροπές”*. Είναι γεγονός ότι πρόκειται για αναφορές που είναι ταυτόχρονα εμφατικές αλλά και δηλωτικές της προηγμένης αξιολογικής αντίληψης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό και της θέσης που πλέον κατέχει στην ατζέντα πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στις προτεραιότητές της.

Μπορεί η Λευκή Βίβλος να μην επιλύει όλο το φάσμα των ζητημάτων που αναδύονται στο χώρο του αθλητισμού στην Ευρώπη, ούτε ίσως ικανοποιεί όλες

⁵⁰ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions *“Developing the European Dimension in Sport”*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0012>

τις προσδοκίες που συνδέονται με την οργάνωση του αθλητισμού στην Ευρώπη και την αντιμετώπισή του από τις πολιτικές όλων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν υπάρχει όμως αμφιβολία ότι ενίσχυσε εξαιρετικά τόσο τον διάλογο για τον αθλητισμό, όσο και την συνεργασία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το έγγραφο, πρότεινε την στήριξη από την Ευρωπαϊκή Ένωση μιας σειράς μέτρων τα οποία δίνουν έμφαση στον επιτελεστικό ρόλο του αθλητισμού στην κοινωνία, και συγκεκριμένα, την μέσα από τη σωματική άσκηση, προαγωγή και βελτίωση της δημόσιας υγείας, τη συνεισφορά του στην εκπαίδευση,⁵¹ την καταπολέμηση του ντόπινγκ,⁵² διάφορες δράσεις εθελοντισμού, την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και της μισαλλοδοξίας, τον ρόλο του αθλητισμού ως μέσου ανάπτυξης, την εξασφάλιση χρηματοδοτήσεων από τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την οργάνωση λαϊκού αθλητισμού σε μαζική κλίμακα, την ελεύθερη κυκλοφορία και τις μεταγραφές ποδοσφαιριστών, την προστασία της ανηλικότητας, την καταπολέμηση της διαφθοράς καθώς και τα δικαιώματα μέσω μαζικής ενημέρωσης στην προβολή αθλητικών διοργανώσεων.

Μελετώντας τις παραπάνω παραμέτρους, βλέπουμε πως η θεματική διάρθρωση της Λευκής Βίβλου έχει μια εσωτερική δομή τέτοια ώστε αναδεικνύει τρία νέα κεντρικά πεδία δράσης:

- τον κοινωνικό ρόλο του αθλητισμού, δηλαδή τον ρόλο του ως κοινωνικού και όχι μόνο οικονομικού φαινομένου.
- την οικονομική διάσταση του αθλητισμού, η οποία δεν παραγνωρίζεται καθώς είναι αυτή που συνεισφέρει στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

⁵¹ Βλ. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2007, “*Ο ρόλος του αθλητισμού στην Εκπαίδευση*”, http://www.fa3.gr/PhysEd_and_Europarliament/1-Voting-in-13-11-07-about-the%20role-of-Phy-Ed-and-Sports-in-Education.htm

⁵² Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συχνά μετάσχουν σε φόρουμ σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τα θέματα καταπολέμησης του ντόπινγκ, πριν συμμετάσχουν σε σχετικά φόρουμ διεθνούς χαρακτήρα. Επιπλέον, το *Erasmus+ Sport* χρηματοδοτεί προγράμματα πρόληψης του ντόπινγκ.

- την οργάνωση του αθλητισμού, δηλαδή το ρόλο των διαφόρων φορέων, δημοσίων και ιδιωτικών, στη διοίκηση του αθλητισμού.

4.3. Το “Σχέδιο δράσης Pierre de Coubertin”

Η Λευκή Βίβλος συμπληρώνεται και προτείνει επίσης συγκεκριμένες δράσεις σε αναλυτικό σχέδιο δράσης με την επωνυμία “Σχέδιο δράσης Pierre de Coubertin”⁵³ του 2007, το οποίο εξειδικεύει περισσότερο συγκεκριμένες πτυχές οι οποίες είναι συναφείς με τις κοινωνικό-οικονομικές πτυχές του αθλητικού φαινομένου, και προτείνει σειρά συγκεκριμένων ενεργειών όπως για παράδειγμα η εκπαίδευση, η υγεία, ο εθελοντισμός, η εκπαίδευση και η κοινωνική ενσωμάτωση.

Συγκριμένα, οι προτάσεις που τίθενται στο κέντρο του “Σχεδίου δράσης Pierre de Coubertin είναι συνοπτικά οι ακόλουθες: δημιουργία ενός δικτύου ενημέρωσης και προώθησης του αθλητισμού ως παράγοντα διατήρησης της υγείας του ανθρώπου, απονομή ευρωπαϊκού σήματος στα σχολεία εκείνα τα οποία εντάσσουν στα εκπαιδευτικά προγράμματά τους περισσότερες ώρες για τον αθλητισμό, βελτίωση των κατευθυντήριων γραμμών για την καταπολέμηση του φαινομένου του ντόπινγκ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αξιοποίηση των προσφερόμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων για την ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης μέσω του αθλητισμού. Επίσης, εκπόνηση μελέτης σχετικά με αθλητικό εθελοντισμό, ενημέρωση αλλά και

⁵³ *Action Plan “Pierre de Coubertin”* 11.7.2007, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52007SC0934>

ενίσχυση της ανταλλαγής εμπειριών, πρακτικών και πληροφοριών σχετικά με την εξάλειψη φαινομένων ρατσισμού και βίας κατά τη διάρκεια αθλητικών διοργανώσεων, εκμετάλλευση και αξιοποίηση της τομεακής πολιτικής του αθλητισμού ως μέσου για την ευρύτερη αναπτυξιακή πολιτική της ευρωπαϊκής ένωσης καθώς και της εμβάθυνσης και επέκτασής της, εκπόνηση μελετών και στατιστικών για την αποτίμηση της οικονομικής πλευράς του αθλητισμού, δράσεις ενημέρωσης σχετικά με τη χρηματοδότηση αθλητικών προγραμμάτων και διοργανώσεων από τον δημόσιο αλλά και τον ιδιωτικό τομέα. Τέλος, βελτίωση και αποτελεσματικότερη διάρθρωση του διαλόγου σε κοινοτικό επίπεδο για τον αθλητισμό, πρωτίστως μέσα από την οργάνωση ενός ετήσιου φόρουμ για τον αθλητισμό, το οποίο αποτελεί μια σημαντική εκδήλωση στο πλαίσιο του συνεχούς διαλόγου της ΕΕ με αθλητικούς φορείς,⁵⁴ ενίσχυση της διακυβερνητικής συνεργασίας στον τομέα του αθλητισμού, καθώς και δημιουργία επιτροπών για τη διενέργεια ευρωπαϊκού κοινωνικού διαλόγου για ζητήματα

⁵⁴ Για το 2016, Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διοργανώνει το ετήσιο Ευρωπαϊκό Φόρουμ Αθλητισμού στις 9 και 10 Μαρτίου 2016 στη Χάγη στην Ολλανδία. Στο φετινό φόρουμ θα συζητηθούν μια σειρά από ζητήματα όπως οι συνεχιζόμενες προκλήσεις που σχετίζονται με τον μαζικό αθλητισμό (grassroots sport) και τον τρόπο αντιμετώπισής τους, οι επιπτώσεις για τον αθλητισμό της ψηφιακής ενιαίας αγοράς, καθώς και μια συζήτηση για το παρελθόν και το μέλλον της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας Αθλητισμού. Επίσης, στα πλαίσιά του θα συγκληθεί μια ολομέλεια σχετικά με το έργο των Ομάδων Υψηλού Επιπέδου (High Level Groups) για την Αθλητική Διπλωματία και για τον μαζικό αθλητισμό καθώς και μια συζήτηση σε ένα πάνελ υψηλού επιπέδου για τη χρηστή διακυβέρνηση. <http://ec.europa.eu/sport/forum/>

αθλητισμού, καλλιέργεια και διαμόρφωση ορθών σχέσεων εργασίας μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων και χρηστής διακυβέρνησης.⁵⁵

Μέσω ενός διαρθρωμένου διαλόγου τον οποίο έχει ανοίξει, η Επιτροπή παρακολουθεί την πορεία υλοποίησης των πρωτοβουλιών τις οποίες υπέβαλε στη Λευκή Βίβλο, και ο οποίος διενεργείται με τη συμμετοχή όλων των παραγόντων του τομέα του αθλητισμού. Ειδικότερα, με τη συμμετοχή των ευρωπαϊκών αθλητικών ομοσπονδιών, των διακλαδικών ευρωπαϊκών αθλητικών οργανώσεων, όπως οι Ευρωπαϊκές Ολυμπιακές Επιτροπές,⁵⁶ η Ευρωπαϊκή Παραολυμπιακή Επιτροπή (*European Paralympic Committee*, <http://www.europaralympic.org/>) και οι ευρωπαϊκές μη κυβερνητικές αθλητικές οργανώσεις, των εθνικών ολυμπιακών και παραολυμπιακών επιτροπών, των εθνικών διακλαδικών αθλητικών οργανώσεων, καθώς και άλλων παραγόντων του τομέα του αθλητισμού, καθώς και με τη συμμετοχή άλλων ευρωπαϊκών και διεθνών οργανώσεων, όπως για παράδειγμα οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, UNESCO, και του Παγκοσμίου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ).

⁵⁵ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενημερώνει και παρακινεί τόσο τους εργοδότες, όσο και τους εργαζομένους στον κλάδο του αθλητισμού να προχωρήσουν στη διαμόρφωση των εργασιακών τους σχέσεων, μέσα στα πλαίσια του ευρωπαϊκού κοινωνικού διαλόγου. Για διευκόλυνση των συμβαλλομένων μερών, η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει συστήσει επιτροπές διαλόγου, οι οποίες ασχολούνται με τα ζητήματα του επαγγελματικού ποδοσφαίρου και των ψυχαγωγικές αθλητικών δραστηριοτήτων. <http://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=en>

⁵⁶ Η ελληνική εκπροσώπηση, στις ευρωπαϊκές Ολυμπιακές επιτροπές, για την τετραετία 2014-2017 είναι διπλή, καθώς ο Γενικός Γραμματέας της ΕΟΕ, Μανώλης Κατσιαδάκης, είναι μέλος της Επιτροπής για τα Ολυμπιακά Φεστιβάλ Ευρωπαϊκής Νεότητας, ενώ ο Αχιλλέας Μαυρομμάτης, μέλος της Ολομέλειας της ΕΟΕ είναι μέλος της Επιτροπής για τις σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τέλος ο πρόεδρος της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής, Σπύρος Καπράλος, υπήρξε πρόεδρος της Συντονιστικής Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Αγώνων «Μπακού 2015».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΑΠΟΝΟΜΗ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

5.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, αποτελεί δίχως αμφιβολία εμβληματικό σημείο για τον αθλητισμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Και τούτο διότι, με την έναρξη ισχύος της, την 1η Δεκεμβρίου του 2009,⁵⁷ ήταν η πρώτη φορά όπου ανατέθηκε συγκεκριμένη αρμοδιότητα στο πεδίο του αθλητισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το άρθρο 165⁵⁸ της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)

⁵⁷ Η Συνθήκη της Λισαβόνας, την οποία υπέγραψαν οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων των 27 κρατών μελών, στις 13 Δεκεμβρίου 2007, εισήγαγε σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα απορροφήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση με τη θέση σε ισχύ της νέας Συνθήκης, την 1η Δεκεμβρίου 2009. Η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε πλέον ενιαία νομική προσωπικότητα. Οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αυξήθηκαν σημαντικά, ενώ ενισχύθηκε ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας, διευθύνεται πλέον από έναν μόνιμο πρόεδρο, ο οποίος εκλέγεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέκτησε ένα νέο ρόλο στις εξωτερικές σχέσεις, καθώς ο αντιπρόεδρος της, ο οποίος είναι αρμόδιος για τις εξωτερικές σχέσεις, είναι παράλληλα και ο Ύπατος εκπρόσωπος της ΕΕ για την εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, ενώ πλέον προεδρεύει στο «Συμβούλιο εξωτερικών υποθέσεων» της ΕΕ. Η Συνθήκη, υπογράφηκε από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων των 27 τότε κρατών μελών. Αρχικά απορρίφθηκε στην Ιρλανδία, σε δημοψήφισμα που διενεργήθηκε, ενώ η απόφαση αυτή, αντιστράφηκε σε ένα δεύτερο δημοψήφισμα. Έτσι, η Συνθήκη της Λισαβόνας τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου του 2009, δηλαδή ένα χρόνο αργότερα απ' ό,τι αρχικά προβλεπόταν.

⁵⁸ Βλ. Ενοποιημένη έκδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ, ΕΕ C 115 της 9.5.2008,

<http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/SYN-EE-79-EL.pdf> Τίτλος XII,

εμπεριέχει όλες τις επιμέρους λεπτομέρειες που αφορούν την αθλητική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ύπαρξη νέας συγκεκριμένης αρμοδιότητας την οποία εγκαινιάζει το άρθρο 165 ΣΛΕΕ, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αναμένεται να διανοίξει εντελώς νέες προοπτικές και ευκαιρίες δραστηριοποίησης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, στον τομέα του αθλητισμού.

5.2. Το καθεστώς και η συνοχή της πολιτικής για τον αθλητισμό της ΕΕ μετά το άρθρο 165 ΣΛΕΕ

Στο εν λόγω άρθρο, γίνεται μνεία του αθλητισμού, ως ιδιαίτερου τομέα πολιτικής. Παρόλο που όπως προαναφέραμε, οι σχετικές πολιτικές χαράσσονται ουσιαστικά στο επίπεδο των μεμονωμένων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή σε επίπεδο διακρατικό, η Ένωση έχει αρμοδιότητα να συντονίζει, να συμπληρώνει και να υποστηρίζει τη δράση των κρατών μελών. Το άρθρο 165 παράγραφος 1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) (πρώην άρθρο 149 της ΣΕΚ) του Τίτλου XII (με γενικό τίτλο Παιδεία, Επαγγελματική Εκπαίδευση, Νεολαία και Αθλητισμός) ορίζει ότι *“Η Ένωση συμβάλλει στην προώθηση των ευρωπαϊκών επιδιώξεων στον χώρο του αθλητισμού, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα τις ιδιαιτερότητές του, τις δομές του που βασίζονται στον εθελοντισμό καθώς και τον κοινωνικό και εκπαιδευτικό του ρόλο”*. Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, η ΣΛΕΕ ορίζει και εξειδικεύει στη συνέχεια, τις λεπτομέρειες της πολιτικής για τον αθλητισμό. Ειδικότερα, εξουσιοδοτεί την ΕΕ να συντονίζει, να υποστηρίζει, και να συμπληρώνει μέτρα πολιτικής για τον αθλητισμό τα οποία

Άρθρο 165(1). Όπου προστίθεται η αναφορά στον αθλητισμό σε χωριστή παράγραφο: *“Η Ένωση συμβάλλει στην προώθηση των ευρωπαϊκών επιδιώξεων στον χώρο του αθλητισμού, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα τις ιδιαιτερότητές του, τις δομές του που βασίζονται στον εθελοντισμό καθώς και τον κοινωνικό και εκπαιδευτικό του ρόλο.”*

λαμβάνουν τα κράτη μέλη. Συγκεκριμένα, η δράση της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό περιγράφεται ως εξής: “ Η δράση της Ένωσης έχει στόχο [...] να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση του αθλητισμού, προάγοντας την δικαιοσύνη και τον ανοιχτό χαρακτήρα των αθλητικών αναμετρήσεων και τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων για τον αθλητισμό φορέων, καθώς και προστατεύοντας τη σωματική και ηθική ακεραιότητα των αθλητών, ιδίως των νεότερων μεταξύ τους”.

Αν και αποκλείεται ρητώς από το άρθρο 165 της Συνθήκης, η εναρμόνιση των νομοθετικών διατάξεων των κρατών μελών, η ΕΕ προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων που αναλαμβάνονται στο άρθρο 165, μπορεί όπως ορίζεται στην παράγραφο 4 του άρθρου, να αναλάβει δράση, στα πλαίσια της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, και μέσω μέτρων ενθάρρυνσης. Περαιτέρω το Συμβούλιο μπορεί στα ίδια πλαίσια δράσης να εγκρίνει μετά από πρόταση της Επιτροπής Συστάσεις προς τα κράτη μέλη.⁵⁹ Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το άρθρο 165 ΣΛΕΕ, έχει περιορισμένο αντίκτυπο στις νομικές εξουσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του αθλητισμού, ιδιαίτερα σε σχέση με την εφαρμογή της νομοθεσίας της εσωτερικής αγοράς. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το άρθρο 165 δεν εμπεριέχει μια οριζόντια ρήτρα η οποία να επιβάλλει όπως τα ζητήματα του αθλητισμού, καθώς και τα θέματα δικαιοσύνης και της διαφάνειας των αθλητικών αγώνων, πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την άσκηση των πολιτικών, όπως η ελεύθερη κυκλοφορία και το δίκαιο του ανταγωνισμού. Κι αυτό, έρχεται σε αντίθεση με άλλες αρμοδιότητες της Συνθήκης, όπως οι διατάξεις περί προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας, που περιέχουν οριζόντιες σχετικές ρήτρες. Ως εκ τούτου, υπ’ την αυστηρή

⁵⁹ Άρθρο 165 παρ. 4: “Προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων του παρόντος άρθρου:— το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και με την Επιτροπή των Περιφερειών, θεσπίζουν δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζουν τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών, — το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής, διατυπώνει συστάσεις”

συνταγματική του προοπτική, το άρθρο 165 δεν θα μεταβάλλει την υφιστάμενη και σχετική με τον αθλητισμό νομολογία του ΔΕΚ ούτε την πρακτική λήψης αποφάσεων της Επιτροπής.

Αυτό δεν σημαίνει βέβαια, ότι ο αθλητισμός δεν μπορεί να λαμβάνεται, δεν θα λαμβάνεται, ή δεν θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη κατά την ανάληψη δράσης σε άλλους τομείς. Για παράδειγμα, στην υπόθεση Bernard, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι η αναφορά στο άρθρο 165 της ΣΛΕΕ του συγκεκριμένου χαρακτήρα του αθλητισμού, ενισχύει τα επιχειρήματα τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη εξέταση της νομιμότητας των περιορισμών στην ελεύθερη κυκλοφορία. Παρ' όλα αυτά, το άρθρο 165 της ΣΛΕΕ φαίνεται να σταματά λίγο πριν από την επιβολή συνταγματικής υποχρέωσης αυτό να γίνει είτε, σε νομοθετικό είτε σε διοικητικό πλαίσιο δράσης.⁶⁰ Τουλάχιστον η αναφορά στην ειδική φύση του αθλητισμού, στην απόφαση του Δικαστηρίου της Ένωσης στην υπόθεση Bernard, αν μη τι άλλο, ενισχύει τις δικαστικές δυνατότητες που όπως προαναφέραμε, είχαν ήδη ανοίξει πριν από το πέρασμα στη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Η απουσία πάντως μιας οριζόντιας ρήτρας, στο άρθρο 165 της ΣΛΕΕ, γίνεται δεκτό ότι δεν είναι επιζήμια για τα συμφέροντα των αθλητικών φορέων, τα οποία μπορεί οι φορείς αυτοί να είχαν, ελπίζοντας ότι το άρθρο 165 θα προσέφερε μεγαλύτερη προστασία από την εμβέλεια του δικαίου της ΕΕ από ό, τι υπήρχε στο παρελθόν. Κι αυτό γιατί, επειδή η ευκαιρία να δοθεί στους αθλητικούς φορείς ένα ευρύ περιθώριο εκτίμησης είναι σημαντική, ακόμη και το άρθρο 165 της ΣΛΕΕ σταματά λίγο πριν από την επιβολή συνταγματικής υποχρέωσης. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο εξάλλου, στην απόφαση Walrave, το Δικαστήριο έκανε διάκριση μεταξύ *«αμιγώς αθλητικών κανόνων» που δεν σχετίζονται με οικονομική δραστηριότητα, και εκείνων οι οποίοι έχουν επιπτώσεις*

⁶⁰ Case C-325/08, *Olympic Lyonnais v Bernard & Newcastle United*, paragraph 40

στην οικονομική δραστηριότητα⁶¹ ενώ περαιτέρω, η απόφαση έκρινε επίσης ότι οι διακρίσεις εθνικότητας, που ούτως ή άλλως απαγορεύονται ρητώς από τις Συνθήκες, δεν ήταν σχετικές με τη σύνθεση των αθλητικών ομάδων, και ειδικότερα τη σύνθεση των εθνικών ομάδων»⁶².

Παρά το γεγονός ότι η έκταση των εξαιρέσεων οι οποίες αφορούν τον αθλητισμό και στις δύο αυτές υποθέσεις έχουν έκτοτε περιοριστεί από τη σύγχρονη νομολογία του Δικαστηρίου, τρεις σύγχρονες μέθοδοι, υπερβαίνουν το περιορισμένο εύρος των εξαιρέσεων της Υπόθεσης Walrave και επιτρέπουν στις αθλητικές πρακτικές να έχουν ειδική μεταχείριση, ακόμα και εν απουσία, ειδικής νομοθετικής μεταχείρισης. Κατ' αρχάς, οι κανόνες εκείνοι οι οποίοι είναι εγγενείς, για την ομαλή διεξαγωγή του αθλητισμού μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να μην εμπίπτουν στο κανονιστικό πλαίσιο της Συνθήκης. Κατά δεύτερον, οι κανόνες που δεν εμπίπτουν στο πλαίσιο της Συνθήκης, επειδή συνιστούν περιορισμούς της ελεύθερης κυκλοφορίας μπορεί να δικαιολογηθούν, μέσω της αναφοράς τόσο στις προβλέψεις της ίδιας της Συνθήκης και παράλληλα στους αντικειμενικούς λόγους οι οποίοι αναπτύχθηκαν ενώπιον του ΔΕΚ. Το δίκαιο του ανταγωνισμού, όσο και η ελεύθερη κυκλοφορία μπορεί από κοινού επίσης να, αποτελούν δικαιολογητικούς λόγους. Η τρίτη και πιο αντισυμβατική μέθοδος, αφορά την εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου στον αθλητισμό, με έναν ιδιαίτερο τρόπο, σε αυτές τις περιπτώσεις όπου περιέχει λίγες εξαιρέσεις που αφορούν τον αθλητισμό.

Σε μια δεύτερη περιοχή ενδιαφέροντος, και στο ερώτημα αν και κατά πόσο, η πολιτική της ΕΕ για τον αθλητισμό δεν είχε μέχρι την Συνθήκη της Λισαβόνας συγκρότηση και συνοχή – το άρθρο 165 της ΣΛΕΕ έκανε μια πιο οριστική συνεισφορά πάνω στο θέμα. Το άρθρο 165 επιτρέπει την ανάπτυξη μιας

⁶¹ Case 36/74 *Walrave and Koch v Association Union Cycliste Internationale* ECR [1974] 1405, paragraph 4.

⁶² Walrave paragraph 8.

άμεσης υποστηρικτικής και συμπληρωματικής πολιτικής στον τομέα του αθλητισμού. Προηγουμένως, προκειμένου να ξεφύγει από τις κατηγορίες της υπέρβασης εξουσίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση, συνέδεε τα σχετικά με τον αθλητισμό προγράμματα χρηματοδότησής της, με ήδη υφιστάμενες αρμοδιότητες της Συνθήκης, όπως η εκπαιδευτική πολιτική.

Οι νέες αθλητικές αρμοδιότητες που προβλέπονται στο άρθρο 165 ΣΛΕΕ, επιτρέπουν πλέον στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την άμεση χρηματοδότηση του αθλητισμού χωρίς την ανάγκη δικαιολόγησης και ένταξης αυτών των πολιτικών σε άλλες πρόνοιες της Συνθήκης. Έτσι, η έναρξη ισχύος της ΣΛΕΕ ανοίγει ένα ευρύ φάσμα δυνατοτήτων για τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων για την κοινωνική ένταξη, την υγεία την προώθηση, την εκπαίδευση και την κατάρτιση, τον εθελοντισμό, το αντί-ντόπινγκ, την προστασία των ανηλίκων, την καταπολέμηση της βίας και της διαφθοράς στον αθλητισμό, την προώθηση της χρηστής διακυβέρνησης στον τομέα του αθλητισμού και την υποστήριξη ανάπτυξης μιας καλά ενημερωμένης βάσης στοιχείων για τα τρέχοντα θέματα στον τομέα του αθλητισμού.

Μετά την θέση σε ισχύ του άρθρου 165 ΣΛΕΕ, μέσα από σχετική διαβούλευση κρίθηκε, πως οι τρεις τομείς προτεραιότητας για δράση της ΕΕ στον τομέα του αθλητισμού θα πρέπει να είναι: (1) η υγεία και η εκπαίδευση μέσω του αθλητισμού, (2) η αναγνώριση και ενθάρρυνση του εθελοντισμού στον αθλητισμό, και (3) η ανάπτυξη των αθλητικών δραστηριοτήτων ως εργαλείο για την κοινωνική ένταξη. Οι τρεις αυτές προτεραιότητες κατέχουν εξέχουσα θέση σε σχεδόν όλες οι απαντήσεις και θέσεις που διατυπώθηκαν, και επίσης ευθυγραμμίζονται σαφώς με τους τομείς προτεραιότητας όπως προσδιορίστηκαν από την Επιτροπή, στη Λευκή Βίβλο για τον αθλητισμό,⁶³ στις

⁶³ European Commission (2007), *White Paper on Sport*, COM(2007), 391 final, p. 3-7

προπαρασκευαστικές δράσεις του 2009 και του 2010 για τον αθλητισμό,⁶⁴ καθώς και στην διεξαγωγή δημόσιας διαβούλευσης.⁶⁵ Παρόμοιες συζητήσεις που επίσης έλαβαν χώρα στο Ευρωπαϊκό φόρουμ για τον αθλητισμό 2010 το οποίο διοργανώνεται στη Μαδρίτη και στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι των αθλητικών οργανώσεων, κατέληξαν σε πολύ θετικά συμπεράσματα.⁶⁶

Στη Λευκή Βίβλο για τον Αθλητισμό, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού, έχει προσελκύσει νέους ενδιαφερόμενους και αυτό «θέτει νέα ερωτήματα όσον αφορά τη διακυβέρνηση, τη δημοκρατία και την εκπροσώπηση των συμφερόντων εντός του αθλητικού κινήματος».⁶⁷ Η Επιτροπή πρότεινε ότι μπορεί να παίξει ένα ρόλο στο να βοηθήσει να αναπτυχθεί μια κοινή δέσμη αρχών για την καλή διακυβέρνηση στον αθλητισμό, όπως η διαφάνεια, η δημοκρατία, η λογοδοσία και η εκπροσώπηση των ενδιαφερομένων μερών. Στη Λευκή Βίβλο, η Επιτροπή υποστήριξε ότι τα ζητήματα της διακυβέρνησης στον τομέα του αθλητισμού θα πρέπει να εμπίπτουν σε μια βάση αυτονομίας, και ότι οι πιο πολλές προκλήσεις, μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω της αυτο-ρύθμισης η οποία πρέπει ωστόσο να γίνεται «με σεβασμό των αρχών της χρηστής διακυβέρνησης».⁶⁸ Στο πλαίσιο αυτό, η αναφορά στο άρθρο 165 παρ. 2 για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των φορέων οι οποίοι είναι αρμόδιοι για τον αθλητισμό δίνει ώθηση στην ατζέντα της Επιτροπής. Ειδικότερα, η Επιτροπή προωθεί εδώ και καιρό διάλογο με το αθλητικό κίνημα και έχει υπάρξει πρωτοπόρος στην ενθάρρυνση του κοινωνικού διαλόγου. Το άρθρο 165 δίνει επίσης ώθηση στις προσπάθειες να αναπτυχθεί ο διάλογος μεταξύ της ΕΕ

⁶⁴ European Commission (2009), *2009 annual work programme on grants and contracts for the preparatory action in the field of sport and for the special annual events*, COM (2009) 1685, 16 March 2009.

⁶⁵ European Commission (2010), *Strategic choices for the implementation of a new EU competence in the field of sport, EU-wide consultation report*, http://ec.europa.eu/sport/library/doc/a/100726_online_consultation_report.pdf.

⁶⁶ *The Forum's report published by the European Commission*, http://ec.europa.eu/sport/library/doc/b1/sport_forum_madrid_report_11_05_10.pdf.

⁶⁷ *White Paper*, section 4.

⁶⁸ *Ibid* section 4.

και του αθλητικού κινήματος σε μια πιο δομημένη βάση. Ωστόσο, δεδομένης της ποικιλομορφίας του αθλητικού κινήματος, η διάρθρωση του διαλόγου σε μια ουσιαστική και χωρίς αποκλεισμούς βάση, αποτελεί σε κάθε περίπτωση, μια σημαντική πρόκληση για την ΕΕ.

Ένας δρόμος προς αυτή την κατεύθυνση για την Επιτροπή στον τομέα αυτό, είναι να χρησιμοποιηθεί το άρθρο 165 παρ. 2 για την ανάπτυξη ενός θεματικού διαλόγου με το αθλητικό κίνημα για συγκεκριμένα θέματα όπως για παράδειγμα η προστασία των ανηλίκων. Η δομή αυτού του διαλόγου δεν θα πρέπει να γίνει πάνω στην υπόθεση ότι κάθε ενδιαφερόμενος έχει το μονοπώλιο της εκπροσώπησης και, ως εκ τούτου να αποθαρρύνεται ο διμερής διάλογος μεταξύ της Επιτροπής και των επιμέρους ενδιαφερομένων. Ο θεματικός διαρθρωμένος διάλογος δεν πρέπει να οδηγήσει σε συμφωνίες, όπως η λεγόμενη συμφωνία Bangermann για τις ποσοστώσεις των παικτών 1991. Σε αυτή την περίπτωση, το ΔΕΚ υπενθύμισε στην Επιτροπή ότι δεν διαθέτει την εξουσία να εγκρίνει πρακτικές οι οποίες είναι αντίθετες προς τη Συνθήκη.⁶⁹ Είναι επίσης σημαντικό ότι ο διαρθρωμένος διάλογος, είτε πραγματοποιείται μέσω των ευρωπαϊκών αθλητικών Φόρουμ, διμερώς ή θεματικά, σε καμία περίπτωση δεν υπονομεύει τις προσπάθειες των κοινωνικών εταίρων, να συνάπτουν συμφωνίες στο πλαίσιο των επιτροπών κοινωνικού διαλόγου στον τομέα του αθλητισμού.

Η άλλη καινοτομία που εισήχθη με το άρθρο 165 αφορά τις δυνατότητες των κρατών σχετικά με την πολιτική συνεργασία των κρατών μελών. Μέχρι την έναρξη ισχύος του άρθρου 165 της ΣΛΕΕ, η συνεργασία των κρατών μελών, πραγματοποιούνταν ανεπίσημα έξω από την τυπική δομή του Συμβουλίου. Κάποιες επιμέρους Προεδρίες είναι γεγονός ότι συχνά αποφάσισαν να δώσουν προτεραιότητα στον αθλητισμό, αλλά η συζήτηση περιορίστηκε στις άτυπες συνεδριάσεις των Υπουργών Αθλητισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε

⁶⁹ Case C-415/93 *Union Royale Belge Sociétés de Football Association and Others v Bosman and Others*, [1995] ECR I-4921, paragraph 136.

συναντήσεις διευθυντικών στελεχών καθώς και σε ad hoc συναντήσεις εμπειρογνομόνων για θέματα προτεραιότητας. Το άρθρο 165 παρέχει στα κράτη μέλη την αρμοδιότητα να υιοθετήσουν μια πιο τυπική και συνεκτική προσέγγιση στον αθλητισμό και το Μάιο του 2010, οι υπουργοί συζήτησαν την αθλητική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για πρώτη φορά σε μια επίσημη συνεδρίαση του Συμβουλίου.

Συνοψίζοντας, σχετικά με την σπουδαιότητα του άρθρο 165 ΣΛΕΕ, θα λέγαμε ότι η ύπαρξη νομικής βάσης για την ανάπτυξη δράσεων στα πλαίσια σχεδιασμού και υλοποίησης συγκεκριμένου προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό, είναι εξόχως σημαντική για πολλούς λόγους. Καταρχήν διότι δίνεται πλέον η δυνατότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με βάση τις διατάξεις της Συνθήκης, και στο πλαίσιο της δράσης της, να ασχοληθεί όχι μόνο με την ένταξη του αθλητισμού στα πλαίσια της ενιαίας αγοράς, δράσεις που όπως είδαμε, είχαν σημαντικό αντίκτυπο στον αθλητισμό και οδήγησαν σταδιακά στις σημαντικές θεσμικές εξελίξεις που περιγράφουμε, αλλά και με πολιτισμικές, εκπαιδευτικές, και κοινωνικές πτυχές του αθλητισμού.

Επιπλέον η Ένωση, λαμβάνοντας υπόψη τον ιδιαίζοντα, ξεχωριστό χαρακτήρα του αθλητισμού, μπορεί πλέον να δραστηριοποιηθεί προκειμένου να υλοποιηθούν οι τεθέντες στόχοι που αφορούν την ύπαρξη μεγαλύτερης διαφάνειας στις αθλητικές οργανώσεις και την εναργέστερη προστασία τόσο της σωματικής όσο και της ηθικής ακεραιότητας των αθλητών, ιδίως των νέων. Έτσι, μπορεί πλέον να συνεισφέρει προς την κατεύθυνση της επίτευξης των σημαντικών στόχων για μεγαλύτερη αμεροληψία και διαφάνεια των αθλητικών διοργανώσεων και για περαιτέρω προστασία της ηθικής και σωματικής ακεραιότητας των αθλητών. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό πως οι εν λόγω στοχοθεσίες και πρωτοβουλίες εκ μέρους της Ένωσης, εντάσσονται και στηρίζονται πλέον, από τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ μετά τη

Συνθήκη της Λισαβόνας, είναι πλέον δυνατός ο συντονισμός παράλληλων δράσεων, για την καλύτερη προαγωγή του αθλητισμού σε συνεργασία και με άλλους τομείς πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι η εκπαίδευση και η υγεία.

Τέλος, η ύπαρξη νομικής βάσης για τον αθλητισμό στις διατάξεις της Συνθήκης παρέχει επιπλέον στην ΕΕ τη δυνατότητα να συμμετέχει σε διεθνή φόρα και να μιλάει με μία φωνή καθώς και απέναντι σε τρίτες χώρες. Είναι επίσης πολύ σημαντικό, πως οι Υπουργοί Αθλητισμού των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής μπορούν πλέον να συνεδριάζουν και στο πλαίσιο του Συμβουλίου. Πρόκειται για το *Συμβούλιο Παιδείας, Νεολαίας, Πολιτισμού και Αθλητισμού (EYCS)*⁷⁰ το οποίο συνέρχεται τρεις ή τέσσερις φορές το χρόνο.

5.3. Ο ενισχυμένος ρόλος της Επιτροπής στον τομέα πολιτικών για τον αθλητισμό – Το πρόγραμμα Erasmus+

Η αρμοδιότητα του Συμβουλίου, όπως προαναφέραμε, είναι να θεσπίζει ως επί το πλείστον συστάσεις και μέτρα ενθάρρυνσης. Παρ' όλα αυτά, πρέπει να πούμε πως οι πρωτοβουλίες τις οποίες εγκρίνει το Συμβούλιο, είναι δυνατόν να έχουν άμεσο αντίκτυπο στους ευρωπαίους πολίτες, όπως για παράδειγμα το σημαντικό πρόγραμμα *Erasmus+*⁷¹ του οποίου τα βασικά σημεία, θα αναπτύξουμε στη συνέχεια. Μάλιστα, είναι δυνατόν σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπου επιτρέπεται από τη Συνθήκη, το Συμβούλιο να εκδώσει και νομοθετικές πράξεις. Για παράδειγμα, η τελευταία συνεδρίαση του Συμβουλίου

⁷⁰ <http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/configurations/eyscs/>

⁷¹ <http://erasmus-plus.ro/?gclid=CjwKEAiAx>

[2BRDO6q2T84_a52YSJABWAbfrwVp1FoUPKESmXqc6LmEFGTyCZ8vd7H610NrnD-9ZbhoCXDnw_wcB](http://erasmus-plus.ro/?gclid=CjwKEAiAx2BRDO6q2T84_a52YSJABWAbfrwVp1FoUPKESmXqc6LmEFGTyCZ8vd7H610NrnD-9ZbhoCXDnw_wcB)

πραγματοποιήθηκε στις 24 Φεβρουαρίου του 2016,⁷² ενώ όπως πληροφορούμαστε από την ιστοσελίδα του θεσμικού οργάνου⁷³ η επόμενη προγραμματισμένη συνεδρίασή του είναι για 30-31/5/2016.

Το Erasmus+ αποτελεί ένα εξόχως σημαντικό το πρόγραμμα της ΕΕ, το οποίο αφορά την νεολαία και τον αθλητισμό, καθώς επίσης και τους συναφείς τομείς της κατάρτισης, της εκπαίδευσης.⁷⁴ Το πρόγραμμα θα διαρκέσει επτά χρόνια, για την χρονική περίοδο 2014-2020. Είναι ιδιαιτέρως χαρακτηριστικό ότι ο γενικός προϋπολογισμός του θα ανέλθει σε 14,7 δισ. ευρώ, δηλαδή θα είναι αυξημένος κατά 40%⁷⁵ κάτι που σε κάθε περίπτωση είναι ενδεικτικό και αντανακλά την εκπεφρασμένη, ιδίως μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας, δέσμευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επενδύσει ανάμεσα σε άλλους και στον τομέα του αθλητισμού. Μέσω του προγράμματος, εκατομμύρια Ευρωπαίοι θα μπορέσουν να συμμετάσχουν σε αθλητικά προγράμματα και δράσεις, ενώ το πρόγραμμα θα χρηματοδοτήσει εκτός των άλλων και τοπικές δράσεις σε εθνικό, αλλά και σε ευρύτερο πλαίσιο, καθώς επίσης και διασυνοριακά σχέδια αντιμετώπισης μειζόνων προβλημάτων στο χώρο του αθλητισμού, όπως οι στημένοι αγώνες, η βία και ο ρατσισμός και το ντοπάρισμα. Ο αθλητισμός, είναι σε θέση να συμβάλλει τα μέγιστα στην αντιμετώπιση των βασικών προκλήσεων στις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να ανταποκριθεί στα πλαίσια των συντελεσθεισών κοινωνικοοικονομικών αλλαγών.

Το Erasmus+ σύμφωνα με τις νέες αρμοδιότητες που απονεμήθηκαν στην

⁷² <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/24-eycs-indicative-programme/>

⁷³ <http://www.consilium.europa.eu/el/meetings/eycs/2016/05/30-31/>

⁷⁴ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1288/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση του προγράμματος «Erasmus+»: το πρόγραμμα της Ένωσης για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό
(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0050:0073:EL:PDF>)

⁷⁵ Οικονομικά στοιχεία από την “πρόσκληση υποβολής προτάσεων σε δράσεις για τον τομέα της νεολαίας” του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, <http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/eggr30182-31082015.pdf>

Ευρωπαϊκή Ένωση και τα στοιχεία που εισήχθησαν στη Συνθήκη της Λισαβόνας, υποστηρίζει ενεργά και χρηματοδοτεί δράσεις, οι οποίες αποσκοπούν στην ανάπτυξη κατά μείζονα λόγο της ευρωπαϊκής διάστασης του αθλητισμού, προωθώντας μέσα από τις δράσεις αυτές, τη συνεργασία μεταξύ των φορέων οι οποίοι εμπλέκονται ενεργά και είναι υπεύθυνοι για τον αθλητισμό. Το πρόγραμμα, δίνει περισσότερη βαρύτητα στις δράσεις μαζικού αθλητισμού. Έτσι, προκειμένου να υλοποιηθεί αυτός ο στόχος, το πρόγραμμα χρηματοδοτεί πρωτοβουλίες για την υλοποίηση καινοτόμων πρακτικών τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο ενεργά, στην προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης του αθλητισμού, και περαιτέρω στην ενίσχυση της συνεργασίας, μεταξύ των δημοσίων αρχών, και των αθλητικών οργανώσεων, αλλά και τη συμμετοχή στη συνεργασία και άλλων, τρίτων μερών.

Πέρα απ' αυτό, το Erasmus+ προωθεί επίσης και την δημιουργία και την ανάπτυξη σχετικών ευρωπαϊκών δικτύων, προκειμένου να παράσχει με αυτό τον τρόπο σημαντικές ευκαιρίες συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών. Τα δίκτυα αυτά, είναι ιδιαιτέρως σημαντικά καθώς επίσης αποτελούν τον δίαυλο για την εκατέρωθεν μετάδοση και ανταλλαγή τόσο γνώσεων όσο και τεχνογνωσίας, σε διάφορους τομείς οι οποίοι με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο συνδέονται με τον αθλητισμό και τη σωματική άσκηση γενικότερα. Εκτιμάται πως αυτού του είδους η ενισχυμένη συνεργασία, όπως έχει σχεδιαστεί θα επιδράσει χωρίς αμφιβολία ιδιαιτέρως θετικά και σε ένα ακόμη ζήτημα αιχμής, το οποίο συνδέεται με τον αθλητισμό και που είναι η ανάπτυξη του δυναμικού και του ανθρώπινου κεφαλαίου της Ευρώπης με τη συμβολή στη μείωση του κοινωνικού και οικονομικού κόστους, παράγοντες με τους οποίους συνδέεται στενά και συνεπάγεται η έλλειψη σωματικής άσκησης.

Τέλος, το Erasmus+ μέσα από τον τομέα του αθλητισμού, υποστηρίζει τις

δράσεις του παράλληλου προγράμματος, “Ευρώπη 2020”. Πρόκειται για ένα επίσης σημαντικό εργαλείο, για την στρατηγική της Ευρωπαϊκής με στόχο την ανάπτυξη και την απασχόληση, το οποίο άρχισε το 2010 με καταληκτικό ορίζοντα το 2020 και που στόχος του δεν είναι μόνο η ανάληψη στρατηγικών δράσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης στο πεδίο της οικονομίας, αλλά κυρίως η αντιμετώπιση των μειονεκτημάτων του αναπτυξιακού μοντέλου της ευρωπαϊκής ένωσης και των κρατών μελών, όπως επίσης και η δημιουργία των συνθηκών για μια βιώσιμη, χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.⁷⁶

Συμπερασματικά το Erasmus+, είναι ένα πολύ- φασματικό πρόγραμμα, το οποίο εκτός από τους ίδιους προγραμματικούς στόχους του, υποστηρίζει επιπλέον δράσεις, συνεργασίες και εργαλεία που συνάδουν με τους στόχους άλλων προγραμμάτων όπως στρατηγικής «Ευρώπη 2020» που περιγράψαμε καθώς και δράσεις άλλων εμβληματικών πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως οι πρωτοβουλίες «Νεολαία σε κίνηση»⁷⁷ και «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας».⁷⁸ Το πρόγραμμα συμβάλλει επίσης, μέσω των ανοικτών μεθόδων συντονισμού, στην επίτευξη των στόχων του στρατηγικού πλαισίου για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, και της στρατηγικής της ΕΕ για τη νεολαία. Αυτή η επένδυση σε γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες θα ωφελήσει άτομα, ιδρύματα, οργανισμούς και την κοινωνία στο σύνολό της, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη και διασφαλίζοντας ευημερία και κοινωνική ένταξη στην Ευρώπη και πέραν αυτής.

⁷⁶ http://ec.europa.eu/europe2020/index_el.htm

⁷⁷ *Youth on the Move – strengthening support to Europe's young people*, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1124_en.htm

⁷⁸ *Agenda for new skills and jobs*, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1541_en.htm

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΕ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από την ανάλυση που επιχειρήσαμε να κάνουμε σ' αυτή την εργασία καθώς και στην προσπάθεια να φωτίσουμε την μακρά πορεία των εξελίξεων σε επίπεδο θεσμικό στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και σε επίπεδο πολιτικών για τον αθλητισμό, διαφάνηκε πως αρχικά οι οποίες δραστηριότητες είχε αναπτύξει η Ευρωπαϊκή Ένωση, ήταν μάλλον παρορμητικές και υλοποιούνται μόνο αποσπασματικά και ad hoc. Είναι επίσης βέβαιο ότι η πολιτική για τον αθλητισμό στη σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύχθηκε μέσα από μια ένταση πολιτικής, αντιπαραθέσεων, πισογυρισμάτων αλλά και προσπαθειών προς την θετική κατεύθυνση. Κυρίως, αναπτύχθηκε μέσα από την ένταση μεταξύ των ρυθμιστικών παρορμήσεων της Ενιαίας Αγοράς στον τομέα του αθλητισμού και των στόχων της πολιτικής της ΕΕ, στόχους των πολιτικών της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον αθλητισμό. Η ένταση αυτή, συνέβαλλε ουσιαστικά στη γέννηση μιας ιδιαίτερης διακριτής περιοχής επικράτειας άσκησης πολιτικής μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αποτέλεσμα της σύνθεσης όλων αυτών των εντάσεων, υπήρξε βεβαίως, η Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία αποτέλεσε, αναμφίβολα εμβληματικό σημείο για τον αθλητισμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όταν με την έναρξη ισχύος της, την 1η Δεκέμβρη του 2009, ανατέθηκε για πρώτη φορά συγκεκριμένη αρμοδιότητα στο πεδίο του αθλητισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με το άρθρο 165 της Συνθήκης ΣΛΕΕ.

Η περίοδος που προηγήθηκε, ήταν πάρα πολύ σημαντική καθώς συν το χρόνο, προέκυπτε σταδιακά μια ξεχωριστή νομική προσέγγιση για τον αθλητισμό. Το άρθρο 165 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπήρξε το αποτέλεσμα της μετατόπισης της πρόσληψης για την φύση του αθλητισμού ρύθμιση προς ένα κοινωνικό-πολιτισμικό κανονιστικό μοντέλο σε αντίθεση με το

μοντέλο που αρχικά ενέτασσε τον Αθλητισμό στο πεδίο των δράσεων για την Ενιαία Αγορά. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι το άρθρο 165 ΣΛΕΕ, πράγματι δεν περιέχει μια οριζόντια ρήτρα. Δεν υπάρχουν πρόνοιες στο άρθρο, οι οποίες να απαιτούν, ότι τα αθλητικά ζητήματα θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη λήψη πολιτικών σε άλλους τομείς. Ωστόσο, δεν υπάρχουν διατάξεις στο 165 ΣΛΕΕ, όμως οι οποίες να απαγορεύουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, να το πράξει. Ανεξάρτητα από την αξία που αποδίδεται στο άρθρο 165 από το Ελεγκτικό Συνέδριο και την Επιτροπή, η ύπαρξή του είναι απίθανο να τροποποιήσει πάντως την υφιστάμενη προσέγγιση τους στον αθλητισμό.

Μια ανασκόπηση των υφιστάμενων Υποθέσεων, αθλητικού δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποκαλύπτει πάντως ότι το άρθρο 165 της ΣΛΕΕ θα προσθέσει λίγη επιπλέον προστασία για τους επίδικους αθλητικούς κανόνες, πέρα απ' αυτούς που προβλέπονται ήδη από το Ελεγκτικό Συνέδριο και την Επιτροπή. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι πάντως πολύ ευοίωνο, ότι τόσο το Δικαστήριο όσο και η Επιτροπή είναι εξαιρετικά δεκτικοί στην ιδέα ότι ο αθλητισμός εμπεριέχει ένα «ειδικό χαρακτήρα». Ως εκ τούτου, η συχνά εκφραζόμενη απαίτηση για διατύπωση κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με την εφαρμογή των αρχών της ελεύθερης κυκλοφορίας και του δικαίου του ανταγωνισμού στον τομέα του αθλητισμού δεν μπορεί σε μεγάλο βαθμό να συνδράμει στην έρευνα για την ασφάλεια δικαίου. Η Λευκή Βίβλος της Επιτροπής για τον αθλητισμό εξηγεί επαρκώς το νομικό πλαίσιο που ισχύει για τον αθλητισμό. Επιπλέον, όπως το ΔΕΚ αποφάσισε στην Υπόθεση Meca-Medina, η ανάλυση και οι απαιτήσεις ελέγχου της αναλογικότητας στο δίκαιο της ΕΕ απαιτούν μια κατά περίπτωση ανάλυση των διαφορών όσον αφορά τον αθλητισμό. Αυτό καθιστά στο να υπόκεινται σε αμφισβήτηση, οποιεσδήποτε ανεπίσημες κατευθυντήριες γραμμές.⁷⁹

⁷⁹ Case C-519/04 P, *David Meca-Medina and Igor Majcen v Commission* [2006] ECR I-6991

Αντί πάντως το αθλητικό κίνημα να επικαλείται παθητικά την αναφορά για την «ιδιαιτερότητα του αθλητισμού», που εμπεριέχεται στο Άρθρο 165, θα πρέπει να επιδιώξει να αναλάβει ηγετικό ρόλο στον να προσδιοριστεί ορθά αυτή η αναφορά. Ο ορισμός αυτός θα πρέπει να ενσωματωθεί στους σχετικούς αθλητικούς κανονισμούς μετά από ανοικτή και διαφανή λειτουργία, η οποία θα πρέπει να διευκολυνθεί τόσο από τα διοικητικά όργανα όσο και από τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών. Ο ορισμός θα πρέπει να είναι καλά αιτιολογημένος και να υποστηρίζεται με ισχυρά στοιχεία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να διαδραματίσει έναν ισχυρό ρόλο στη διευκόλυνση αυτού του διαλόγου, στην ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και στη διασφάλιση ότι η αθλητική αυτονομία εξαρτάται από την εφαρμογή της χρηστής διακυβέρνησης στον τομέα του αθλητισμού. Οι προσπάθειες για την ενθάρρυνση του κοινωνικού διαλόγου στον τομέα του αθλητισμού θα πρέπει να διατηρηθούν, ενώ κινήσεις ενάντιες προς την δόμηση ενός διαρθρωμένου διαλόγου δεν θα πρέπει να υπονομεύσουν τις προσπάθειες αυτές. Ο θεματικός διάλογος με το αθλητικό κίνημα, θα πρέπει να ενθαρρυνθεί.

Είναι αδιαμφισβήτητο, πως το Άρθρο 165 επιλύει πλέον, οποιαδήποτε νομική αβεβαιότητα σχετικά με την αρμοδιότητα της ΕΕ για την άμεση χρηματοδότηση αθλητικών προγραμμάτων. Είναι πλέον σαφές ότι η ΕΕ έχει την αρμοδιότητα να αναλάβει άμεσες δράσεις για την υποστήριξη, τον συντονισμό ή τη συμπλήρωση της δράσης των κρατών μελών, στον τομέα του αθλητισμού και η αρμοδιότητα αυτή παρέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ένα δυνητικά ευρύ πεδίο δράσης. Ωστόσο, η επιλογή των θεμάτων προτεραιότητας θα πρέπει να συνδέεται άμεσα με τα θέματα που περιέχονται στο άρθρο 165 και πριν από τη υποστήριξη τομέων προτεραιότητας, η Ευρωπαϊκή Ένωση, θα πρέπει να επιδείξει την Ευρωπαϊκή διάσταση του αθλητισμού και να δημιουργήσει την προστιθέμενη

αξία της δράσης της. Η εστίαση σε ένα στενό φάσμα τομέων προτεραιότητας πρέπει να ενταχθεί, στα πλαίσια μιας ευρείας προσέγγισης, έτσι ώστε η προστιθέμενη αξία της δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να μπορεί να αποδειχθεί. Η σχετική διαβούλευση στα πλαίσια του άρθρου 165, αποκάλυψε ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη, επιθυμούν ανάληψη δράσης στους Στο πλαίσιο αυτό, η διαβούλευση αποκαλύπτει ότι ενδιαφερόμενοι επιθυμούν δράση στους τομείς της ενίσχυσης της φυσικής αγωγής, του εθελοντισμού και της κοινωνικής ένταξης. Εκτός από αυτές τις περιοχές όμως, υπάρχει ανάγκη η Ευρωπαϊκή Ένωση, να επικεντρωθεί στην τεκμηριωμένη χάραξη μιας ορθής πολιτικής και στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση, θα πρέπει να χρηματοδοτήσει την έρευνα και να ενθαρρύνει τους ενδιαφερόμενους να δικαιολογήσουν τις θέσεις τους με στερεά δεδομένα και έρευνα.

Το άρθρο 165, παράγραφος 4, φαίνεται επίσης να είναι ξεκάθαρο, σχετικά με την απαγόρευση εναρμόνισης των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών. Αυτή η απαγόρευση, θα μπορούσε να ενθαρρύνει απόψεις οι οποίες θα υποστήριζαν ότι οι νόμοι και οι κανονισμοί των κρατών μελών δεν μπορεί να είναι εναρμονισμένοι στο βαθμό που αυτό θα μπορούσε να επηρεάσει τις αθλητικές πρακτικές. Ωστόσο, μια έρευνα στις απαγορεύσεις εναρμόνισης και της σχετικής επεξεργασίας τους από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δείχνει μπορούν να ληφθούν μέτρα εναρμόνισης, παρά αυτό το είδος της απαγόρευσης εφ' όσον τα μέτρα εναρμόνισης με βασίζονται κανονιστικά σε άλλη αρμοδιότητα της Συνθήκης. Παρά τις εκφρασμένες παρόμοιες διατυπώσεις απαγόρευσης της εναρμόνισης στους τομείς της κοινωνικής πολιτικής, της εκπαίδευσης, της επαγγελματικής κατάρτισης, του πολιτισμού και της δημόσιας υγείας, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει στην πράξη επιτύχει σύγκλιση των νομοθεσιών των κρατών μελών μέσω άλλων νομικών βάσεων.

Σήμερα, οι παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του αθλητισμού δεν αντανakλούν απλώς την επιθυμία της να διορθώσει τις όποιες στρεβλώσεις της αγοράς ή τους περιορισμούς, αλλά κυρίως αντανakλούν την αλλαγή στάσης της Ένωσης για την ουσία του ίδιου του αθλητισμού και του πρωτεύοντος επιτελεστικού του ρόλου σε επίπεδο κοινωνικό και πολιτισμικό για τους ευρωπαίους πολίτες. Παράλληλα, είδαμε πως η δικαστική παρέμβαση μέσα από τις σημαντικές αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έδειξε πως είναι ευαίσθητη με τις απαιτήσεις της τρέχουσας πολιτικής της Ένωσης για τον αθλητισμό. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου, κατέδειξαν αφενός την αλλαγή αυτής στάσης απέναντι στον αθλητισμό και από την άλλη καταδεικνύουν την μελλοντική κατεύθυνση της πολιτικής της ΕΕ για τον αθλητισμό, με οδηγό το ήδη νομολογιακό κεκτημένο. Ακαδημαϊκοί, νομικοί και διαχειριστές του αθλητισμού μπορούν να συμβάλλουν περαιτέρω μέσα από την υποβολή αιτημάτων, μελετών και δημοσιεύσεων, στο να εξελιχθεί ακόμη περισσότερο στο μέλλον, η σχέση μεταξύ αθλητισμού και Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο παρελθόν οι όποιες εξελίξεις, ανάγονταν αποκλειστικά στην ένταση μεταξύ ρυθμιστικών και πολιτικών φιλοδοξιών της πολιτικής της ΕΕ για τον αθλητισμό. Αυτή η πολιτική ωστόσο δεν είχε κανένα νομικό αντίκρισμα μέσα στην ίδια τη Συνθήκη καθώς ο αθλητισμός δεν αναφερόταν στα νομικά δεσμευτικά για την Ευρωπαϊκή Ένωση κεφάλαια της Συνθήκης, με αποτέλεσμα η πολιτική της ΕΕ για τον αθλητισμό να στερείται ενός νομοθετικού πλαισίου. Σήμερα που αυτή η δυνατότητα έχει δοθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η δυνατότητα για το μέλλον του αθλητισμού προβλέπεται αν μη τι άλλο ελπιδοφόρα και ευοίωνη. Το καθοριστικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων αθλητικών πολιτικών της ΕΕ, είναι ότι το αθλητικό δίκαιο της ΕΕ βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτικής της, απέναντι στο άθλημα. Αυτό επιτρέπει τόσο τις ρυθμιστικές όσο και στις πολιτικές πτυχές της αθλητικής δραστηριότητας και της πολιτικής της ΕΕ να συνυπάρξουν και πως οι αλλαγές στο

αθλητικό δίκαιο της ΕΕ θα επηρεάσουν τη μελλοντική κατεύθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην πολιτική για τον αθλητισμό και το αντίστροφο.

Βιβλιογραφία Ξενόγλωσση

- Beloff, M., Kerr, T. and Demetriou, M. (1999), *Sports Law*, Oxford: Hart Publishing.
- Gardiner, S., Felix, A., James, M., Welch, R. and O'Leary, J. (2011), *Sports Law. Text and Materials*, Routledge fourth edition.
- Craig, P. and De Búrca, G. (1998), *EU Law. Text, Cases and Materials*, Oxford: Oxford University Press.
- Henry, I. and Matthews, N. (1998), *Sport, Policy and European Union: The Post- Maastricht Agenda, Managing Leisure*3
- Hix, S. (1999), *The Political System of the European Union*, Basingstoke:Macmillan. P. 210-215
- Panagiotopoulos, D. (2011). «*Sports Law. Lex Sportiva & Lex Olympica*». Ant. N. Sakkoulas Publishers.
- Papaloukas,(2008) *Law of the Court of Justice of the E.C.*», Papaloukas Editions.
- Peterson, J. and Bomberg, E. (1999), *Decision-Making in the European Union*, Basingstoke: Macmillan.
- Pinder, J. (1993), "The Single Market: A Step Towards Union", in J. Lodge (ed.), *The European Community and the Challenge of the Future*,2nd edition, London: Pinter.

Βιβλιογραφία Ελληνική

- Δελλής, Γ., *Επαγγελματικός αθλητισμός και κοινοτική έννομη τάξη. Η θέση του ΔΕΚ στην απόφαση Bosman*, ΤοΣ 1996.
- Μαλάτος Ανδρέας. (2000) *Η επιστημονολογική προσέγγιση του αθλητικού δικαίου*, Αντ. Ν. Σάκουλα Αθήνα – Κομοτηνή.
- Παπαλουκάς, Μ., «*Το Αθλητικό Δίκαιο στην Ευρώπη*», Εκδόσεις Παπαλουκάς, 2008.

Αρθογραφία – Εφημερίδες – Επιστημονικά Περιοδικά

- Emiliou, N. «The Principle of Proportionality in European Law, A Comparative Study», Kluwer Law International, 1996.
- European Commission, D-G X, Commission Staff Working Paper. *“The Development and Prospects for Community Action in the Field of Sport”*. Brussels, 29.9.1998
- European Commission (2010), Strategic choices for the implementation of a new EU competence in the field of sport, EU-wide consultation report
- European Commission (2009), 2009 annual work programme on grants and contracts for the preparatory action in the field of sport and for the special annual events, COM (2009) 1685, 16 March 2009.
- European Commission (2007), *White Paper on Sport*, COM(2007), 391 final, p. 3-7
- Foster, K. (1993), *‘Developments in Sporting Law’*, in L. Allison (ed.), *The Changing Politics of Sport*, Manchester: Manchester University Press.
- Foster, K. (2000b) “How can Sport be Regulated?”, in S. Greenfield and G. Osborn (eds), *Law and Sport in Contemporary Society*, London: Frank Cass
- Gardiner, S. (1997), ‘Birth of a Legal Area: Sport and the Law or Sports Law?’, *Sport and the Law Journal*, 5(2)
- Papaloukas M., The Sporting Exemption Principle in the European Court of Justice's Case Law
- Pollack, M. (1994), “Creeping Competence: The Expanding Agenda of the European Community, *Journal of Public Policy*”, 14(2).
- Rincon, A. «*EC Competition and Internal Market Law: On the Existence of a Sporting Exemption and its Withdrawal*», *Journal of Contemporary*

European Research, Vol. 3, Issue 3, p.224- 237

- Senden Linda, "Soft Law, Self-Regulation and Co-Regulation in European: Where Do They Meet?", *Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 9.1 (January 2005).
- *Union Royal Belges des Sociétés de Football Association ASBL & others v. Jean-Marc Bosman; Case C-415/93, ECR I-4921, NoB 1997, 663*
- Α. Γραμματικάκη-Αλεξίου, *Η σημασία της αθλητικής ιθαγένειας, Αρμεν.* 1999, 1397, 1401.
- Παπαλουκάς, Μ., «Σχολιασμός της απόφασης *Bosman*», 1997, Νομικό Βήμα. Τόμος 45. Τεύχος 4, σελ. 683-687
- Ταγαράς, Χ., «Αθλητισμός και Κοινοτική Έννομη Τάξη», *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου* 1:1994.
- Φραγκάκη, Παναγιωτόπουλου, Παπαλουκά, Σχόλια για την απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση *Bosman*, στο NoB 1997, 663.

Δικαστικές Αποφάσεις

- Case C-415/93 Union Royale Belge Sociétés de Football Association and Others v Bosman and Others, [1995] ECR I-4921.
- Case 36/74 Walrave and Koch v Association Union Cycliste Internationale ECR [1974]
- *Gaetano Donà v Mario Mantero, Case*
- Union Nationale Des Entraîneurs et Cadres Techniques Professionnels du Football (Unectef) V Georges Heylens *Case 222/86.*
- *Igor Simutenkov κ. Ministerio de Educación y Cultura, Real Federación Española de Fútbol, C-265/03,*
- Case C-325/08, *Olympic Lyonnais v Bernard & Newcastle United*
- Case C-519/04 P, *David Meca-Medina and Igor Majcen v Commission* [2006] ECR I-6991

Διαδικτυογραφία

- <https://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Looseleafs&id=SPORT20100164>
- <http://www.britishsportslaw.org/>
- <https://books.google.gr/books?id=MHy7AAAAIAAJ&printsec=frontcover&dq=The+Changing+Politics+of+Sport,&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiJ6NaBzqbLAhUJQZoKHeZwBVoQ6AEIGjAA#v=onepage&q=The%20Changing%20Politics%20of%20Sport%2C&f=false>
- https://books.google.gr/books?id=h-zGBQAAQBAJ&pg=PT18&dq=Sports+Law.+Text++and+Materials+Gardiner&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=Sports%20Law.%20Text%20%20and%20Materials%20Gardiner&f=false
- <https://books.google.gr/books?id=62N6BAAAQBAJ&pg=PT74&dq=Sports+Law+Beloff&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiVlrLe2abLAhXLHxoKHQI6BT0Q6wEILTAD#v=onepage&q=Sports%20Law%20Beloff&f=false>
- http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/documents/ev_20050602_en.pdf
- <http://www.eurathlon.eu/>
- <http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-legalcontext.htm>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:l24101&from=EN>
- <http://europa.eu/whoiswho/public/index.cfm?fuseaction=idea.hierarchy&nodeID=489868&lang=en>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61974CJ0036&from=EN>

- http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1527578
- <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/51>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61976CJ0013&from=EN>
- <http://www.wklawbusiness.com/store/products/principle-proportionality-european-law-comparative-study-prod-9041108661/paperback-item-1-9041108661>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:61986CJ0222&from=EN>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61996CJ0051&from=EN>
- <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dd348e51b1ced845d9a8bde127c572444f.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuPch50?docid=100961&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=170639>
- <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db1450f0974b954b61bb23bc1b656c831a.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKaNr0?docid=66313&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4341448>
- <http://www.uefa.com/>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:61993CJ0415&from=EN>
- http://europa.eu/rapid/press-release_IP-00-1439_el.htm
- <https://ec.europa.eu/digital-single-market/sites/digital-agenda/files/discussions/Soft%20Law,%20Self-Regulation%20and%20Co-Regulation%20in%20European%20Law-Where%20do%20they%20meet.pdf>

- http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/653/653346/653346el.pdf
- http://ec.europa.eu/sport/library/policy_documents/eu-physical-activity-guidelines-2008_el.pdf
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:354:0001:0005:EL:PDF>
- http://ec.europa.eu/health/nutrition_physical_activity/platform/index_el.htm
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:52007DC0391>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0012>
- http://www.fa3.gr/PhysEd_and_Europarlament/1-Voting-in-13-11-07-about-the%20role-of-Phy-Ed-and-Sports-in-Education.htm
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52007SC0934>
- <http://ec.europa.eu/sport/forum/>
- <http://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=el>
- <http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/SYN-EE-79-EL.pdf>
- http://ec.europa.eu/sport/library/doc/a/100726_online_consultation_report.pdf
- <http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/configurations/eycs/>
- http://erasmus-plus.ro/?gclid=CjwKEAiAx2BRDO6q2T84_a52YSJABWAbfrwVp1FoUPKESmXqc6LmEFGTyCZ8vd7H610NrnD-9ZbhoCXDnw_wcB

- <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/24-eycs-indicative-programme/>
- <http://www.consilium.europa.eu/el/meetings/eycs/2016/05/30-31/>
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0050:0073:EL:PDF>
- <http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/eggr30182-31082015.pdf>
- http://ec.europa.eu/europe2020/index_el.htm
- http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1124_en.htm
- http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1541_en.htm
- http://ec.europa.eu/sport/library/doc/b1/sport_forum_madrid_report_11_05_10.pdf